

Losy absolwentów szkół województwa lubelskiego

Raport z badań ilościowych wśród absolwentów
zasadniczych szkół zawodowych i techników

WOJEWÓDZKI URZĄD PRACY
W LUBLINIE

Losy absolwentów szkół województwa lubelskiego

Losy absolwentów szkół województwa lubelskiego

Raport z badań ilościowych wśród absolwentów
zasadniczych szkół zawodowych i techników

Lublin 2015

*Projekt „Lubelskie Obserwatorium Rynku Pracy – kontynuacja” jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego i budżet państwa.
Poddziałanie 6.1.2 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.*

Opracowanie i realizacja badań ilościowych:

Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie

ul. Obywatelska 4, 20-092 Lublin
sekretariat tel. 81 463 53 00, fax 81 463 53 05
e-mail: sekretariat@wup.lublin.pl
www.wup.lublin.pl

Zespół autorski:

Grzegorz Gach
Piotr Krześciński
Karolina Sokolińska

W publikacji wykorzystano zdjęcia i grafiki:

okładka – © liren/Fotolia; s. 7 – © BillionPhotos.com/Fotolia; s. 10 – © KrulUA/Depositphotos;
s. 24 – © samarets1984/Depositphotos; s. 26 – © GiDesign/Fotolia, s. 36 – © macrovector/Fotolia;
s. 66 – © robertsrob/Depositphotos; s.72 – © Coloures-pic/Fotolia; s. 74 – © Palau83/Depositphotos.

Publikacja jest dostępna bezpłatnie.

Nakład 500 egzemplarzy
ISBN: 978-83-63826-25-3

Spis treści

Wprowadzenie	7
1. Koncepcja badania	11
1.1. Kontekst badawczy przedsięwzięcia	11
1.2. Metodyka badania.....	18
1.3. Organizacja badania	20
2. Charakterystyka respondentów.....	27
3. Analiza wyników badania	37
3.1. Absolwenci zasadniczych szkół zawodowych	37
3.1.1. Ocena szkoły zawodowej i szans na pracę w zawodzie wyuczonym	37
3.1.2. Sytuacja absolwentów niezatrudnionych.....	40
3.1.3. Sytuacja absolwentów zatrudnionych i prowadzących firmy	44
3.2. Absolwenci techników.....	51
3.2.1. Ocena technikum i szans na pracę w zawodzie wyuczonym.....	51
3.2.2. Sytuacja absolwentów niezatrudnionych.....	54
3.2.3. Sytuacja absolwentów zatrudnionych i prowadzących firmy	57
4. Podsumowanie – odpowiedzi na pytania badawcze	67
5. Rekomendacje.....	73
6. Aneks – kwestionariusz CAWI.....	77

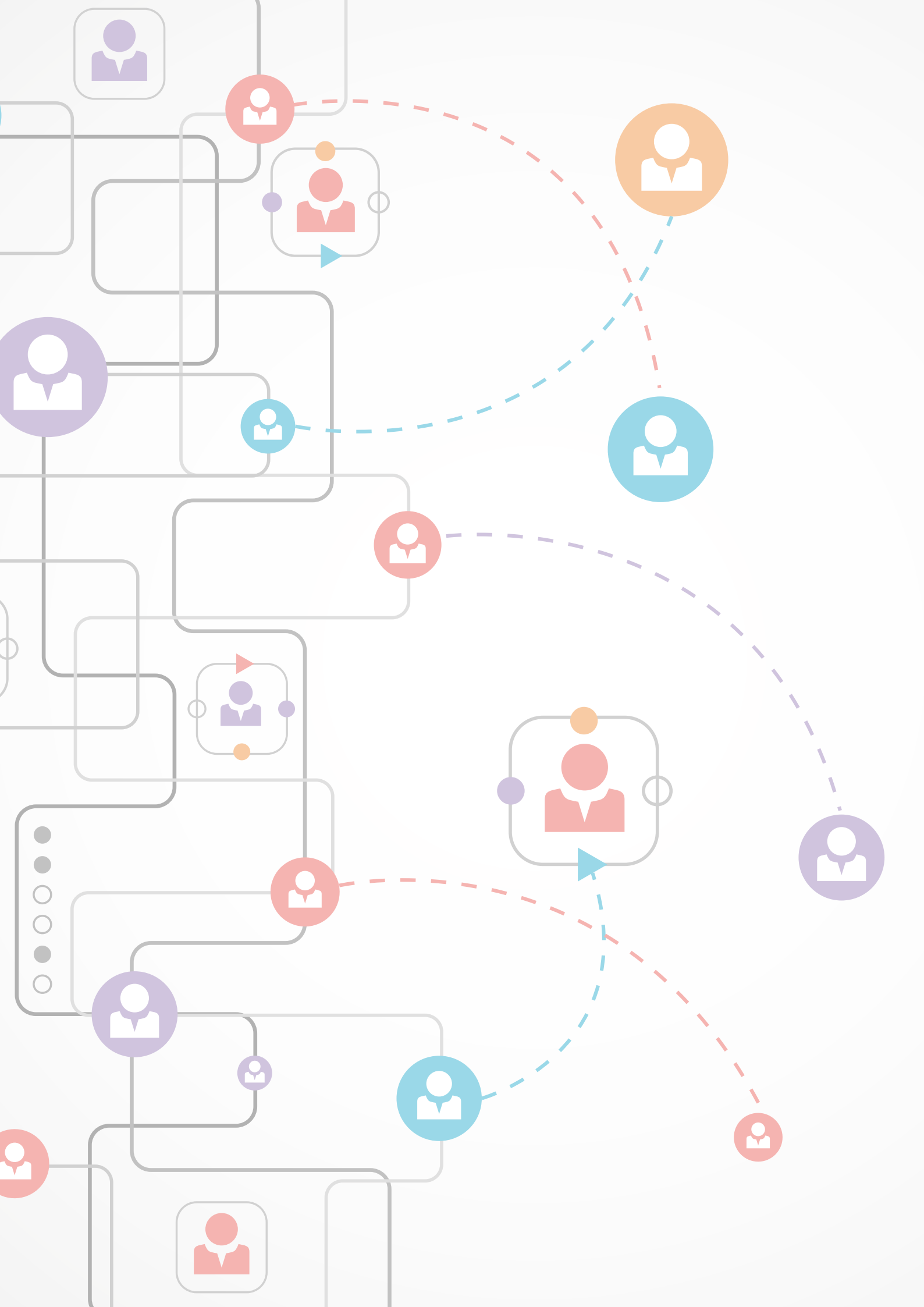
Wprowadzenie

Idea badań absolwentów w projekcie „Lubelskie Obserwatorium Rynku Pracy – kontynuacja”, opartych na metodzie ilościowej, zakłada m.in. możliwość analizy losów absolwentów różnych kierunków i profili kształcenia.

Pierwsza edycja badania ilościowego zrealizowana została w I połowie 2014 roku wśród 1550 absolwentów szkół wyższych województwa lubelskiego. Wyniki i wnioski z badań zostały opublikowane w tym samym roku w raporcie *Losy absolwentów szkół wyższych województwa lubelskiego*.

W drugiej edycji założono udział absolwentów zasadniczych szkół zawodowych i techników z województwa lubelskiego. W niniejszym opracowaniu, po nakreśleniu koncepcji tejże edycji badań własnych (**rozdział 1**), zaprezentowano charakterystykę respondentów badania z wykorzystaniem ankiety on-line (**rozdział 2**). **Rozdział 3** z wynikami badań podzielono na dwie części: analizę poświęconą absolwentom szkół zawodowych oraz analizę dotyczącą absolwentów techników. **Rozdział 4** stanowi podsumowanie wyników. Na podstawie sformułowanych wniosków zaproponowano rekomendacje (**rozdział 5**).

Realizacja i opracowanie badania w całości leżało po stronie zespołu badawczego Lubelskiego Obserwatorium Rynku Pracy, jednostki organizacyjnej Wydziału Badań i Analiz Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Lublinie.

1. Koncepcja badania

1.1. Kontekst badawczy przedsięwzięcia

Zgodnie z informacjami zawartymi w publikacjach największym problemem szkolnictwa zawodowego jest paradoks, jaki powstał na rynku pracy, gdzie pracodawcy nie mogą znaleźć pracowników spełniających ich oczekiwania, a absolwenci szkół zawodowych pozostają bez pracy. Według statystyk osoby z wykształceniem zawodowym, w szczególności zasadniczym zawodowym, od lat stanowią jedną z najliczniejszych grup zarejestrowanych bezrobotnych. Z drugiej strony pracodawcy po pierwsze mówią o alarmującym braku wykwalifikowanych kandydatów do pracy, a po drugie o tym, że poziom wykształcenia potencjalnego pracownika nie jest najważniejszą cechą decydującą o jego zatrudnieniu.

Za główną przyczynę problemu autorzy publikacji dotyczących szkolnictwa zawodowego uznają asymetrię informacyjną, która pojawia się wówczas, gdy kandydat poszukujący pracy nie dysponuje kompletnymi informacjami o niej, a firma rekrutująca pracownika nie ma pełnych informacji o kandydatach. Inna teoria wskazuje na niedopasowanie wynikające z posiadanych kompetencji jako problem przejściowy. Zgodnie z „efektem poczekalni” absolwenci otrzymują pracę niezgodną z ich oczekiwaniami i umiejętnościami, ponieważ brak im doświadczenia. Wraz z jego zdobywaniem, niedopasowanie zanika¹.

Autorzy dochodzą również do wspólnego wniosku, że przyczyna takiego niedopasowania leży w niskim poziomie wiedzy absolwentów szkół zawodowych i to zarówno wiedzy ogólnej, jak również praktycznej, niezbędnej do wykonywania zawodu. Winą po pierwsze obarczany jest system edukacji zawodowej, w tym przede wszystkim współpraca szkół zawodowych z pracodawcami, a po drugie fatalna renoma szkół zawodowych, które są uważane za szkoły gorszej kategorii, do których trafiają absolwenci gimnazjów z najslabszymi wynikami w nauce.

Kwestia sposobu organizacji kształcenia w systemie szkolnictwa zawodowego pojawia się również w polityce Unii Europejskiej. Już w 2002 roku w Kopenhadze została podjęta deklaracja poświęcona sprawom kształcenia zawodowego. Kolejny dokument regulujący działania UE w zakresie kształcenia zawodowego został przyjęty w 2004 roku na konferencji w Maastricht. Wskazano w nim na konieczność wzmacniania powiązań kształcenia zawodowego z kształceniem ogólnym i systemem szkolnictwa wyższego. W 2008 roku Parlament Europejski i Rada UE wydały zalecenie w sprawie ustanowienia Europejskich Ram Kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie. Rozpoczęto prace nad ramami kwalifikacji we wszystkich krajach europejskich, w tym w Polsce. W 2010 roku Komisja Europejska opublikowała komunikat Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu².

Na poziomie zapisów Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki zidentyfikowano kilka głównych czynników, które leżały u źródeł niskiej jakości kształcenia na poziomie zawodowym, w tym przede wszystkim: 1) niedopasowanie oferty edukacyjnej szkół zawodowych do faktycznych potrzeb pracodawców; 2) niewystarczające kompetencje kadry nauczycielskiej placówek kształcenia zawodowego; 3) braki sprzętu i materiałów dydaktycznych wykorzystywanych jako pomoc przy kształceniu³.

Działalność szkół zawodowych w Polsce reguluje ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. z 2014 r., poz. 1877). Uzyskanie kwalifikacji zawodowych jest możliwe w zasadniczych szkołach zawodowych, technikach i szkołach policealnych. Zgodnie z ustawą szkoły zawodowe mogą być zakładane i prowadzone

¹ Ł. Sienkiewicz, M. Gruza, *Badanie kwalifikacji i kompetencji oczekiwanych przez pracodawców od absolwentów kształcenia zawodowego*, Warszawa 2009, s. 11.

² Ministerstwo Edukacji Narodowej, *Badanie funkcjonowania systemu kształcenia zawodowego w Polsce. Raport końcowy*, Warszawa 2011, s. 52.

³ *Szczegółowy Opis Priorytetów Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013*, Warszawa 2015, s. 278-279.

przez jednostki samorządu terytorialnego, inne osoby prawne lub przez osoby fizyczne. Jednostki samorządu terytorialnego mogą zakładać i prowadzić jedynie szkoły i placówki publiczne. Ustawa dodatkowo przewiduje możliwość zakładania i prowadzenia szkół kształcących w zawodach przez właściwego ministra. Kształcenie zawodowe w systemie szkolnym odbywa się w zawodach, które są ujęte w klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego ustanawianej w świetle ustawy o systemie oświaty przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, który ogłasza ją w formie rozporządzenia.

Nauka w szkołach zawodowych obejmuje kształcenie ogólne (np. język polski, matematyka, fizyka, historia), zawodowe teoretyczne (np. rysunek techniczny, technologia gastronomiczna, technologia mechaniczna) oraz zawodowe praktyczne czyli praktyczną naukę zawodu w formie zajęć praktycznych. Ocenę stopnia przygotowania ucznia do wybranego zawodu stanowi zewnętrzny egzamin zawodowy potwierdzający kwalifikacje absolwenta. Jest on formą oceny poziomu opanowania wiadomości i umiejętności z zakresu danego zawodu, ustalonych w standardach wymagań będących podstawą przeprowadzania egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe⁴.

Istotnym elementem systemu kształcenia zawodowego jest praktyczna nauka zawodu. Jej głównym celem jest nauka zawodu na konkretnym stanowisku pracy, w zależności od kierunku, na jakim kształcą się uczni. Zajęcia te są organizowane przez szkołę, natomiast zgodnie z ustawą o systemie oświaty mogą być realizowane w placówkach kształcenia ustawicznego, placówkach kształcenia praktycznego, warsztatach szkolnych, pracowniach szkolnych, u pracodawców lub w indywidualnych gospodarstwach rolnych. Praktyczna nauka zawodu może mieć dwie formy: zajęć praktycznych, których celem jest opanowanie przez uczniów umiejętności potrzebnych do podjęcia pracy w określonym zawodzie lub praktyk zawodowych, mających na celu pogłębienie przez uczniów wiedzy i umiejętności nabytych w toku nauki szkolnej oraz ich zastosowanie w sytuacjach zbliżonych do przyszłej pracy zawodowej, a także poznanie organizacji i warunków pracy. Zasady organizacji i realizacji praktycznej nauki zawodu reguluje rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 grudnia 2010 r. w sprawie praktycznej nauki zawodu (Dz. U. z 2010 r. Nr 244, poz. 1626).

W związku z polityką Unii Europejskiej, mającą na celu przede wszystkim zwiększenie efektywności zatrudnieniowej absolwentów szkół zawodowych, od 2012 roku nastąpiły zasadnicze zmiany w systemie szkolnictwa zawodowego. Celem wprowadzonych modyfikacji była poprawa efektów kształcenia, zwiększenie skuteczności kształcenia oraz dopasowanie oferty edukacyjnej do zmieniającego się rynku pracy⁵. Jej konsekwencją było wygaszanie naborów do techników uzupełniających i liceów profilowanych, które dotychczas stanowiły element szkolnictwa zawodowego. Ostatnie roczniki opuściły te typy szkół w roku szkolnym 2013/2014. Kolejna wprowadzona zmiana dotyczyła okresu nauki w zasadniczej szkole zawodowej, który wyniósł 3 lata, bez względu na zawód kształcenia. Ponadto wydłużony został czas przygotowania zawodowego młodocianych pracowników, który wynosi aktualnie 36 miesięcy.

Jednak przeprowadzona reforma jest niejednokrotnie negatywnie oceniana. Wskazywany jest przede wszystkim brak powiązania szkół z rynkiem pracy. Pracodawcy skarżą się, że młodzież nie sprawdza się w realiach zawodowych. Efektem podejmowanych przez Ministerstwo Edukacji Narodowej działań jest jednak wzrost zainteresowania kształceniem zawodowym wśród absolwentów gimnazjów. W roku szkolnym 2006/2007 kształcenie w technikach i zasadniczych szkołach zawodowych wybierało 47,5% absolwentów gimnazjów, a w roku szkolnym 2014/2015 na dalszą naukę w technikach i zasadniczych szkołach zawodowych zdecydowało się już 54,6%⁶.

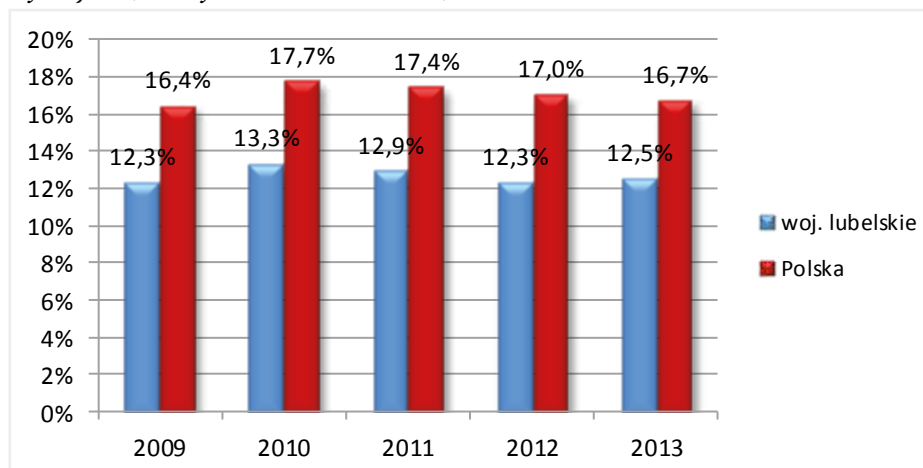
Warto jednak zaznaczyć, że szkoły zawodowe w województwie lubelskim cieszą się mniejszą popularnością, aniżeli ma to miejsce w kraju. Analizując dane GUS, dotyczące odsetka absolwentów zasadniczych szkół zawodowych (Wykres 1) oraz techników (Wykres 2) w latach 2009-2013, można zauważyć, że odsetki dla obu typów szkół w województwie lubelskim są niższe aniżeli średnia krajowa. Jak widać na wykresach jest to trend, który się utrzymuje.

⁴ *Badanie funkcjonowania...*, s. 57.

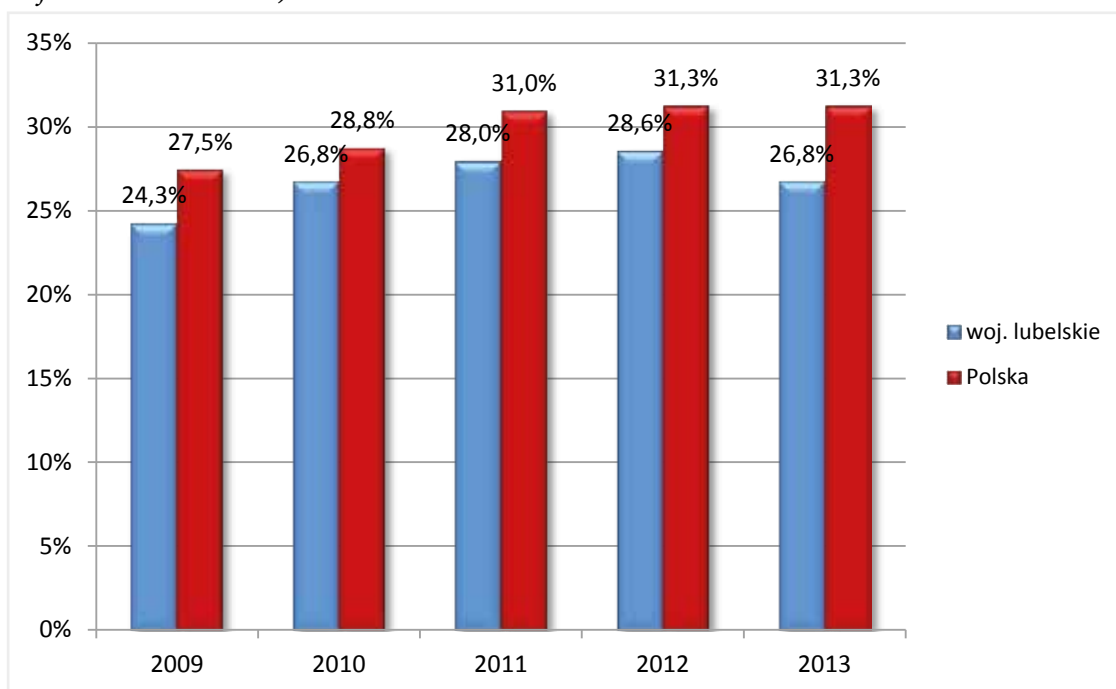
⁵ J. Fila, A. Rybińska, R. Trzeciński *Współpraca szkół zawodowych z przedsiębiorcami na przykładzie Działania 9.2 PO KL Analiza projektów realizowanych w latach 2008-2011*, Warszawa 2014, s. 27.

⁶ A. Wittenberg *Reforma w szkolnictwie zawodowym zakończyła się porażką*. Wszelkie zmiany to tylko pozory <http://serwisy.gazetaprawna.pl/edukacja/artykuly/854961,reforma-w-szkolnictwie-zawodowym-zakonczyla-sie-porazka-wszelkie-zmiany-to-tylko-pozory.html> (02.04.2015).

Wykres 1. Odsetek absolwentów zasadniczych szkół zawodowych w ogólnej liczbie absolwentów szkół ponadgimnazjalnych (w woj. lubelskim i Polsce)

Wykres 2. Odsetek absolwentów techników w ogólnej liczbie absolwentów szkół ponadgimnazjalnych (w woj. lubelskim i Polsce)

Wysoki poziom bezrobocia wśród młodych osób stanowi od kilku lat problem właściwie wszystkich krajów Unii Europejskiej. W Polsce szczególne znaczenie ma wysoki odsetek osób bezrobotnych z wykształceniem wyższym, które od kilku lat nie stanowi gwarancji uzyskania zatrudnienia przez absolwenta. Jednak w grupie najmłodszych bezrobotnych również sprawdza się ogólna zasada, zgodnie z którą liczba bezrobotnych maleje wraz ze wzrostem ich wykształcenia, zatem osoby o najniższych stopniach wykształcenia, w tym między innymi z wykształceniem zasadniczym zawodowym, są najbardziej zagrożone bezrobociem. Zgodnie z danymi Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej opublikowanymi w analizie *Sytuacja na rynku pracy osób młodych w 2013 roku* w latach 1993-1995 w urzędach pracy zarejestrowana była najwyższa liczba młodych osób (tj. do 25 roku życia) – powyżej 900 tys. Wysoki był również udział młodych w ogólnej liczbie zarejestrowanych, wynosił nawet 34,5%. W kolejnych latach odsetek młodych w ogólnej liczbie zarejestrowanych zmniejszył się do 30,7% na koniec 1997 roku, ale na koniec 1999 roku ponownie zwiększył się do 31%. Od tego momentu spadał, aż do końca roku 2007, kiedy młodzież sta-

nowiła 19% zarejestrowanych w urzędach pracy bezrobotnych. Na koniec 2008 roku w urzędach pracy zarejestrowanych było 304,5 tys. osób do 25 roku życia. Poziom bezrobocia młodych był najniższy na koniec 2009 roku. Przy ogólnym wzroście bezrobocia o 28,4% zwiększyła się również liczba młodych bezrobotnych. W 2013 roku odnotowano spadek liczby bezrobotnych do 25 roku życia do poziomu 401 tys., tj. o 23,2 tys. osób (5,5%). Zmalał również udział tej grupy w liczbie bezrobotnych ogółem do 18,6%. Na koniec 2013 roku najwięcej młodych bezrobotnych miało wykształcenie policealne i średnie zawodowe – 106,4 tys. osób (26,5% ogółu bezrobotnych do 25 roku życia). Młodych z wykształceniem zasadniczym zawodowym oraz gimnazjalnym i poniżej było 177,4 tys. osób (44,2%). Wykształcenie średnie ogólnokształcące posiadało 83,6 tys. młodych (20,8%), wyższe zaś 33,7 tys. osób (8,4%)⁷.

Zgodnie z danymi Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej w lutym 2015 roku liczba osób bezrobotnych z wykształceniem zasadniczym zawodowym wyniosła 504 267, a ze średnim zawodowym 401 041, co stanowi około połowę wszystkich osób zarejestrowanych jako bezrobotne (1 825 180)⁸.

Według GUS liczba uczniów zasadniczych szkół zawodowych w roku szkolnym 2012/2013 wyniosła 201 119, natomiast absolwentów 72 335. Liczba absolwentów techników w tym samym roku szkolnym wyniosła 130 732⁹. W pokoleniu dzisiejszych 45-55-latków szkołę zawodową ukończyło 36% osób, natomiast w grupie 25-34-latków około 15%.

Sytuacja młodych Polaków z wykształceniem wyższym jest lepsza niż ich rówieśników bez dyplomu wyższej uczelni. Zgodnie z publikacjami dotyczącymi sytuacji młodych osób na rynku pracy dane statystyczne dowodzą, że:

- odsetek zwolnień w okresach kryzysów gospodarczych jest znacznie większy wśród pracowników przy pracach prostych niż wśród osób z wyższym wykształceniem,
- stopa bezrobocia jest odwrotnie proporcjonalna do poziomu wykształcenia,
- osoby z wyższym wykształceniem, które utraciły pracę szybciej znajdują ją ponownie niż osoby bez dyplomu wyższej uczelni,
- zbyt niska w Polsce stopa inwestycji sektora prywatnego ogranicza kreację miejsc pracy dla ludzi młodych i wykształconych¹⁰.

Dodatkowo sytuację pogorszyła fala następujących po sobie od 2008 roku kryzysów ekonomicznych. W sytuacji recesji najbardziej narażeni na utratę pracy są pracownicy bez wykształcenia. W dotychczasowej historii światowych kryzysów gospodarczych zdarzyła się tylko jedna recesja, kiedy „białe kołnierzyki” w większym stopniu narażone były na utratę pracy niż tzw. „niebieskie kołnierzyki”. Zwykle odsetek zwolnień w okresach kryzysów gospodarczych jest znacznie większy wśród robotników i pracowników biurowych niż wśród osób z wyższym wykształceniem. Pracodawcy nawet w trudnej sytuacji finansowej starają się przechować wysoko wykwalifikowaną kadrę¹¹.

Również w okresach boomu gospodarczego sytuacja osób z wyższym wykształceniem jest korzystniejsza niż pozostałych pracowników. Związane jest to z faktem, że w okresach prosperity firmy ponoszą znacznie większe nakłady na badania i inwestycje, a to sprzyja zwiększonemu popytowi na wysoko kwalifikowaną kadrę. Korzystają na tym również młodzi z dyplomami, wkraczający na rynek pracy¹².

Wysoki poziom bezrobocia wśród osób z wykształceniem zawodowym, w tym w szczególności zasadniczym zawodowym, jest charakterystyczny dla struktury bezrobocia od lat. Osoby z wykształceniem średnim zawodowym i policealnym stanowią niezmiennie ok. 26% populacji, a osoby po zasadniczej szkole zawodowej – około jednej trzeciej populacji, częściej także szkołę zawodową wybierają chłopcy niż dziewczęta.

Zjawiskiem charakterystycznym dla osób z wykształceniem zawodowym jest również emigracja zarobkowa. Wśród polskich emigrantów ci z wykształceniem zawodowym już teraz zajmują drugie miejsce

⁷ Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, *Sytuacja na rynku pracy osób młodych w 2013 roku*, s. 2.

⁸ Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, *Informacja o bezrobotnych i poszukujących pracy w lutym 2015*, Warszawa 2015 Tablica 7.

⁹ Główny Urząd Statystyczny, *Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2012/2013*, Warszawa 2013, Tabl. V.2.3, V.2.4, V.5.4.

¹⁰ M. Drozdowicz-Bieć, *Młodzi wykształceni, ale bezrobotni. Fakty i mity w: ANALIZA FOR NR 09/2014*, s. 2.

¹¹ Tamże, s. 3.

¹² Tamże, s. 4.

pod względem liczebności. Z Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań przeprowadzonego w 2011 roku wynika, że było ich 438 038 i stanowili 24,1% wszystkich emigrantów (w wieku 13 lat i więcej) przebywających zagranicą powyżej 3 miesięcy¹³.

Stale podejmowane są próby systemowego uatrakcyjnienia szkół zawodowych, mające na celu przede wszystkim zachęcanie uczniów do wyboru kształcenia zawodowego jako gwarantującego zatrudnienie, a z drugiej strony takie dostosowanie poziomu i zakresu kształcenia w szkołach zawodowych, aby rzeczywiście tę pracę gwarantowało. Jedną z takich prób było zaplanowanie w perspektywie finansowej 2007-2013 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki Działania 9.2, którego celem było wzmocnienie atrakcyjności i podniesienie jakości oferty edukacyjnej szkół i placówek oświatowych prowadzących kształcenie zawodowe (z wyłączeniem kształcenia osób dorosłych) służące podniesieniu zdolności uczniów do przyszłego zatrudnienia¹⁴. Działanie 9.2 miało stanowić odpowiedź na problem niskiej jakości kształcenia zawodowego w Polsce, czego bezpośrednią konsekwencją był niski poziom kompetencji absolwentów szkół o profilu zawodowym. Jak wskazuje raport *Współpraca szkół zawodowych z przedsiębiorcami na przykładzie Działania 9.2 PO KL Analiza projektów realizowanych w latach 2008-2011* realizacja Działania 9.2 była częściowo skuteczna. Z jednej strony udało się spełnić założenia dotyczące liczby szkół i placówek kształcenia zawodowego wdrażających programy rozwojowe. Jako satysfakcjonująca oceniana jest również współpraca szkół nawiązana z przedsiębiorstwami. Z drugiej strony owa współpraca miała znaleźć wyraz w „masowym” udziale uczniów w praktykach i stażach u przedsiębiorców. Niestety ten wymiar realizacji Działania 9.2 jest niezadowolający¹⁵. Podmioty uczestniczące w projektach wskazują na rozmaite motywy stojące za zaangażowaniem przedsiębiorstw we współpracę ze szkołami. Mimo, że pojawiają się pojedyncze przypadki chęci pomocy uczniom systemu kształcenia zawodowego, to firmy decydując się na przyjęcie praktykantów lub stażystów, kierują się przede wszystkim rachunkiem zysków i strat. W wielu sytuacjach przyjęcie praktykanta lub stażysty łączy się z faktycznymi kosztami poniesionymi przez przedsiębiorcę, między innymi czasu, jaki przedsiębiorcy muszą wygospodarować na opiekę nad danym uczniem¹⁶.

Kolejnym ważnym problemem kształcenia zawodowego w Polsce jest jego niedowartościowanie. Mimo, iż rokrocznie ten poziom kształcenia wybiera około połowa absolwentów gimnazjów w Polsce, nadal stanowi ono kształcenie gorszego wyboru. Jak zwracają uwagę autorzy publikacji, widoczne jest zjawisko negatywnej autoselekcji uczniów szkół zawodowych: do zasadniczych szkół zawodowych trafiają najslabsi absolwenci gimnazjów. Uczniowie tych szkół mają bardzo niski poziom kompetencji ogólnych, co może być jedną z przyczyn trudności na rynku pracy absolwentów tych szkół¹⁷.

Dlaczego absolwenci gimnazjów decydują się na szkoły zawodowe? Przyczyny wyboru poszczególnego typu szkoły są według badań podobne dla wszystkich. W przypadku szkół zasadniczych zawodowych dominuje możliwość kształcenia w oczekiwanym zawodzie/profilu nauki i odpowiedni program oraz bliskość miejsca zamieszkania/pracy¹⁸.

Obecnie młodzi ludzie znacznie częściej niż w latach 90. kontynuują naukę w liceum ogólnokształcącym niż w zasadniczej szkole zawodowej¹⁹. Jednak przeprowadzone badania pokazały, że po gwałtownym spadku zainteresowania szkołami kształcącymi w zawodach w pierwszych latach od 2005 roku powoli, ale systematycznie wzrasta zainteresowanie uczniów zasadniczymi szkołami zawodowymi i technikami²⁰.

¹³ Z. Kostrzewa, D. Szałtys, *Migracje zagraniczne ludności. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań*, Warszawa 2013, s. 64, 66.

¹⁴ *Szczegółowy Opis...* s. 295.

¹⁵ J. Fila, A. Rybińska, *Współpraca...* s. 10.

¹⁶ Tamże, s. 11.

¹⁷ Tamże, s. 26.

¹⁸ P. Łysoń, D. Czarnecka, H. Gołaszewska, M. Kamińska, A. Maliszewska, W. Paczyński, L. Motrenko-Makuch, *Wybory ścieżki kształcenia a sytuacja zawodowa Polaków*, Warszawa 2013, s. 30.

¹⁹ B. Biskup, *Młodzież na obszarach wiejskich w Polsce na tle młodzieży wybranych krajów Unii Europejskiej – kapitał ludzki, kapitał społeczny – stan obecny*, Warszawa 2011, s. 37.

²⁰ E. Goźlińska, A. Kruszewski, *Stan szkolnictwa zawodowego w Polsce – Raport. Publikacja opracowana w ramach projektu Szkoła zawodowa szkołą pozytywnego wyboru*, Warszawa 2013, s. 147.

Warto zaznaczyć, iż kształcenie zawodowe dotyczy w Polsce licznej grupy młodych osób, gdyż rocznie około połowa absolwentów gimnazjów wybiera właśnie szkołę zawodową i w ciągu ostatnich kilku lat odsetek ten powoli, ale systematycznie wzrasta. W roku szkolnym 2012/2013 do placówek kształcenia zawodowego uczęszczało łącznie około 197 tys. uczniów, w przypadku techników było to ponad 520 tys. uczniów.

Właściwie wszystkie publikacje dotyczące tematyki szkolnictwa zawodowego zwracają uwagę na problem doradztwa zawodowego w szkołach. Jest to konsekwencją poglądu, zgodnie z którym świadomy wybór ścieżki kształcenia przez uczniów to jeden z niezbędnych elementów skutecznie realizowanej edukacji zawodowej. U podstaw świadomych wyborów leży odpowiednia informacja dotycząca kształcenia zawodowego oraz zawodów. Rzetelna informacja uzyskana na etapie wyboru ścieżki kształcenia gwarantuje większą odpowiedzialność za podejmowane decyzje. Jak pokazują dostępne publikacje uczniowie ostatnich programowo klas szkół zawodowych w swoich decyzjach dotyczących ścieżki dalszego kształcenia jak i życia zawodowego, w większości przypadków, liczą tylko na siebie. Jedynie co piąty z nich kiedykolwiek zasięgał porady dotyczącej poszukiwania pracy, częściej, bo blisko 40% badanej młodzieży szukało porady dotyczącej dalszego kształcenia²¹.

Systemowo realizowane doradztwo zawodowe stanowi wsparcie świadomych wyborów młodzieży i wzmacnia zjawisko „pozytywnego wyboru” szkoły zawodowej. Uczniowie świadomie podejmujący decyzję o wyborze zawodu to osoby bardziej usatysfakcjonowane, zaangażowane w naukę, a w dłuższej perspektywie lepiej przygotowane do uczestnictwa w rynku pracy²². Co ciekawe, wbrew obiegowym opiniom dotyczącym niedostępności profesjonalnego doradztwa zawodowego w szkolnictwie zawodowym, z badań wynika, że większość uczniów szkół zawodowych ma zapewnione doradztwo zawodowe, w tym jedna trzecia szkół sama zatrudniła specjalistów, a blisko połowa korzystała ze współpracy z zewnętrznymi podmiotami²³. Znaczna część uczniów nie jest świadoma możliwości skorzystania z doradztwa zawodowego w szkole, a jedynie co piąty kiedykolwiek zasięgał porady dotyczącej poszukiwania pracy²⁴.

Zgodnie z informacjami zawartymi w raporcie *Stan szkolnictwa zawodowego w Polsce* na postrzeganie doradztwa edukacyjno-zawodowego w kontekście kształcenia zawodowego wpływ miały różnorodne problemy, takie jak ogólna niska świadomość wartości kształcenia zawodowego u uczniów i rodziców, brak korzystania z doradztwa zawodowego na wszystkich szczeblach nauczania, brak dobrych testów diagnostycznych wśród doradców, poczucie niedostatecznego wykorzystywania dotychczas poniesionych nakładów na wykształcenie doradców zawodowych w ramach programów unijnych, zbyt silny wpływ postaw, mentalności, ambicji rodziców i najbliższego otoczenia społecznego na decyzje edukacyjne młodzieży, a także brak intensywnego zaangażowania urzędów pracy w promowanie kształcenia²⁵.

Ciekawych informacji, w szczególności biorąc pod uwagę dane statystyczne stawiające w mało optymistycznym świetle losy zawodowe absolwentów szkół zawodowych, dostarczają informacje zawarte w raportach dotyczących samooceny szans na rynku pracy osób po szkołach zawodowych i ich porównanie z szansami osób posiadających wykształcenie ogólnokształcące. Otóż okazuje się, że uczniowie szkół zawodowych swoją przyszłość widzą raczej optymistycznie, co prawda optymizm słabnie znacząco wraz z ukończeniem szkoły i zmierzeniem się z realiami rynku pracy. Raport *Aktywni+* prezentuje dane, pochodzące ze zrealizowanych badań, zgodnie z którymi uczniowie szkół zawodowych i techników oraz absolwenci w dużej mierze planują sami decydować o swojej karierze, prowadząc własną działalność gospodarczą. Młodzi, przedsiębiorczy ludzie z optymizmem patrzą na swoją sytuację zawodową – 79% ankietowanych dobrze ocenia swoje perspektywy na przyszłość²⁶. Co więcej, większość młodych fachowców uważa, że absolwentom techników i szkół zawodowych jest łatwiej na rynku pracy niż absol-

²¹ Tamże, s. 95.

²² Tamże, s. 96.

²³ Tamże, s. 97.

²⁴ *Badanie funkcjonowania...* s. 19.

²⁵ E. Goźlińska, A. Kruszewski, *Stan...* s. 99.

²⁶ *Aktywni+ Młodzi fachowcy na rynku pracy*, Raport Gumtree, 2015 s. 3.

wentom liceów ogólnokształcących²⁷. Ponad połowa respondentów uważa, że osobom, które ukończyły zasadniczą szkołę zawodową lub technikum łatwo jest znaleźć pracę.²⁸ Niemal sześciu na dziesięciu respondentów uważa, że absolwentem tego rodzaju szkół łatwiej jest założyć własną firmę, w tym co piąty jest o tym zdecydowanie przekonany²⁹.

Co ważne, absolwenci szkół zawodowych nie do końca są zdeterminowani, aby wziąć los w swoje ręce, zdecydowana większość badanych uważa, że podczas wejścia na rynek pracy absolwentom szkół zawodowych i techników potrzebne jest dodatkowe wsparcie³⁰. Najbardziej przydatnymi instrumentami tego wsparcia dla absolwentów szkół zawodowych i techników podczas wejścia na rynek pracy, według co trzeciego respondenta (32%), byłyby programy stażowe. Co piąty badany (22%) wskazuje, że pomocne byłyby również dofinansowania do własnej działalności gospodarczej³¹.

Informacje o wysokim poziomie przedsiębiorczości potwierdzają również dane dotyczące planów edukacyjnych. Wśród absolwentów techników odsetek kontynuujących naukę wynosi niecałe 50%, a wśród absolwentów zasadniczych szkół zawodowych ponad 40%. To również rodzaj ukończonej szkoły rzutuje na prawdopodobieństwo bierności zawodowej i edukacyjnej. Absolwenci zasadniczych szkół zawodowych z dwukrotnie większym prawdopodobieństwem niż absolwenci szkół średnich nie podejmują nauki ani pracy³².

Autorzy raportu *Badanie aktywności zawodowej absolwentów w kontekście realizacji programu „Pierwsza praca”* zauważają, że przy ocenie trudnej sytuacji na rynku pracy dość często podkreśla się niedopasowanie strukturalne kwalifikacji osób poszukujących pracy do wymagań zmieniającego się rynku. Przy tej okazji sygnalizuje się niedostosowanie systemu edukacji do potrzeb rynku pracy, wręcz nienadążanie za zmieniającymi się oczekiwaniami na kwalifikacje i umiejętności w gospodarce³³. W tej sytuacji należy przygotować młodych ludzi do zaistnienia na rynku pracy i wyposażyć ich w umiejętności pracy indywidualnej oraz zespołowej, zdolność krytycznego myślenia oraz rozwiązywania konfliktów³⁴.

Obraz podstawowych umiejętności, jakie w opinii pracodawców powinien posiadać absolwent szkoły zawodowej, to określone kwalifikacje zawodowe, powiązane z umiejętnościami, takimi jak: myślenie matematyczne, przygotowanie informatyczne, sprawne posługiwanie się językiem ojczystym i językiem obcym, umiejętności komunikacyjne, rozumienie, porządkowanie, ocenianie wartości i znaczenia informacji, samodzielność umiejętność rozwiązywania problemów i myślenia analitycznego³⁵. Jak wskazują badania przedsiębiorców, absolwenci szkół zawodowych są według pracodawców dość dobrze przygotowani do pracy w wybranym przez siebie zawodzie. Jednak w przypadku oceny praktycznego przygotowania absolwentów szkół zawodowych pojawia się już więcej opinii negatywnych niż pozytywnych³⁶.

Autorzy zajmujący się tematyką szkolnictwa zawodowego zwrócili w swoich badaniach również uwagę na sposoby podejmowania decyzji na temat otwieranych w szkołach zawodowych kierunków. Badania przeprowadzone wśród dyrektorów szkół wykazały, że w ponad połowie instytucji kształcących w zawodach o ofercie nauczania przesądziła dostępność zaplecza i wyposażenia techniczno-dydaktycznego oraz wykwalifikowanej kadry w danej dziedzinie³⁷. Ponadto programy nauczania są przez samych pracodaw-

²⁷ Tamże, s. 6.

²⁸ Tamże, s. 8.

²⁹ Tamże, s. 11.

³⁰ Tamże, s. 20.

³¹ Tamże, s. 21.

³² J. Burski, A. Chłoń-Domińczak, M. Palczyńska, M. Rynko, P. Śpiewanowski, *Umiejętności Polaków – wyniki Międzynarodowego Badania Kompetencji Osób Dorosłych (PIAAC)*, Warszawa 2013, s. 68.

³³ Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, *Badanie aktywności zawodowej absolwentów w kontekście realizacji programu „Pierwsza praca”. Raport*, Warszawa 2008, s. 33.

³⁴ *Badanie funkcjonowania...*, s. 48.

³⁵ Ministerstwo Edukacji Narodowej, *Co warto wiedzieć o kierunkach zmian w edukacji, aby skutecznie realizować projekty z Europejskiego Funduszu Społecznego. Przewodnik*, Warszawa 2010, s. 31.

³⁶ *Badanie funkcjonowania...*, s. 189.

³⁷ E. Goźlińska, A. Kruszewski *Stan...*, s. 28.

ców krytykowane jako zbyt teoretyczne, oderwane od nowoczesnych technologii i rozwiązań. Są one realizowane we współpracy z pracodawcami tylko przez co trzecią szkołę, głównie w zakresie wspólnego opracowania programów nauczania zajęć praktycznych³⁸. Ważnym powodem takiego stanu rzeczy jest brak pełnego obrazu aktualnego rynku pracy, miarodajnych prognoz jego rozwoju oraz brak współdziałania jednostek samorządu terytorialnego w zakresie tworzenia spójnej wizji szkolnictwa zawodowego³⁹.

Problematyka związana ze szkolnictwem zawodowym była już poruszana przy okazji innych badań prowadzonych przez Lubelskie Obserwatorium Rynku Pracy. W raporcie *Losy absolwentów – kobiet pracujących, które ukończyły zasadnicze szkoły zawodowe* przedstawiono wyniki badania jakościowego z 90 kobietami, które ukończyły zasadniczą szkołę zawodową i pracują w zawodzie bezpośrednio związanym z posiadanym doświadczeniem. W raportach z 2012 r. i 2013 r. z badania *Plany i losy zawodowe absolwentów szkół ponadgimnazjalnych i uczelni wyższych* osoby, które ukończyły zasadniczą szkołę zawodową i technikum stanowiły odrębne grupy respondentów, które poddano analizie. Dzięki temu możliwe było porównanie sytuacji tych badanych z sytuacją absolwentów innych typów szkół. Warto także nadmienić, że w prowadzonych badaniach (m.in. *Potrzeby i oczekiwania pracodawców, Potrzeby i oczekiwania przedsiębiorstw, Monitoring ofert pracy*) w kontekście prowadzonych rekrutacji na określone stanowiska, ich nazwy są przyporządkowywane do odpowiednich kodów z Klasyfikacji Zawodów i Specjalności (zawiera ona Klasyfikację Zawodów Szkolnictwa Zawodowego). Dzięki temu w opracowaniach znajdują się zestawienia odnoszące się bezpośrednio do zapotrzebowania na absolwentów szkół zawodowych. Raporty Lubelskiego Obserwatorium Rynku Pracy dostępne są na stronie www.lorp.wup.lublin.pl, wirtualnydoradca.wup.lublin.pl oraz stronie Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Lublinie.

1.2. Metodyka badania

Badanie losów absolwentów⁴⁰ zasadniczych szkół zawodowych i techników, z uwagi na chęć poznania pewnych zjawisk i oszacowania ich skali, przyjęło charakter ilościowy. W związku z tym, iż w ramach tej ścieżki badawczej przewidziano także dotarcie do respondentów, którzy wyemigrowali z województwa lubelskiego (a nawet kraju), niezbędne było posłużenie się techniką umożliwiającą dotarcie do osób rozproszonych terytorialnie. Wybrano technikę CAWI jako najbardziej skuteczną, gdyż podejście to zapewnia łatwiejszy sposób dystrybucji ankiety oraz jest mniej uciążliwe dla respondentów. Dużym atutem takiego rozwiązania jest także szansa odłożenia wypełniania ankiety na później. Badany nie musi odpowiedzieć na pytania od razu, lecz może rozpocząć wypełnianie ankiety w dogodnym dla niego momencie. Brak interakcji z ankierem, w przypadku badania CAWI sprawia, że respondent może dokładnie przemyśleć odpowiedzi, których pragnie udzielić, a ponadto posiada poczucie anonimowości, które zdecydowanie sprzyja uzyskaniu szczyrych wypowiedzi (szczególnie w przypadku drażliwych pytań o zarobki czy doświadczenia związane z bezrobociem).

Za wyborem techniki wywiadu komputerowego przemawiał także fakt, iż zbieranie danych w tego typu badaniu jest zdecydowanie szybsze aniżeli w przypadku technik CATI czy PAPI. Ponadto istnieje możliwość prowadzenia bieżącej kontroli wypełnianych ankiet oraz eliminowane jest ryzyko popełnienia błędu przez ankiera (brak jest także zagrożenia związanego z niepoprawnym zakodowaniem odpowiedzi respondenta do bazy danych, która poddawana jest analizie). Należy także podkreślić, że prowadzenie badania za pomocą narzędzia internetowego zdecydowanie obniża koszty ponoszone w związku z jego realizacją – eliminowana jest potrzeba zatrudnienia ankierów (także pokrycia kosztów ich dojazdu do respondenta) oraz oddelegowania pracownika, który zajmowałby się zakodowaniem wszystkich odpowiedzi kwestionariuszowych do elektronicznej bazy w programie statystycznym umożliwiającym analizę danych.

³⁸ *Badanie funkcjonowania...*, s. 17.

³⁹ E. Goźlińska, A. Kruszewski..., s. 28.

⁴⁰ Termin *absolwent* w kontekście niniejszego badania dotyczy wszystkich osób, które ukończyły daną szkołę, niezależnie od tego jak dawno miało to miejsce.

Wadą tego typu podejścia jest przede wszystkim ograniczony dostęp do respondentów nieposiadających internetu. Należy jednak zwrócić uwagę, że badanie skierowane było do osób stosunkowo młodych, dla których uzyskanie dostępu do sieci nie stanowi problemu. Drugim mankamentem tego rozwiązania jest brak kontroli nad samym procesem wypełniania ankiety przez respondenta, przez co niemożliwe jest obszerne wytłumaczenie treści pewnych pytań osobie badanej (co czasami stanowi jednak zaletę, gdyż nie sugeruje się odpowiedzi) oraz brak całkowitej pewności, że respondent spełnia kryteria udziału w badaniu – zespół LORP założył jednak, że złożoność pytań i dość długi czas potrzebny na wypełnienie ankiety (ok. 15 min.) zniechęci do wypełniania ankiety osoby niespełniające warunków udziału w badaniu.

Respondentami badania mogli stać się absolwenci zasadniczych szkół zawodowych i techników, którzy swoją edukację na wymienionym poziomie ukończyli na terenie województwa lubelskiego. Najważniejsze ograniczenie dotyczyło roku, w którym stali się absolwentami jednego z wymienionych typów szkół – badani nie mogli ukończyć edukacji wcześniej niż w 1994 r. Jedyny wyjątek dotyczył osób, które skończyły zarówno zasadniczą szkołę zawodową, jak i technikum – w takim przypadku kryterium dotyczyło momentu ukończenia technikum⁴¹. Warto nadmienić, że w badaniu mogły wziąć udział także osoby, które w późniejszym czasie kontynuowały edukację.

Ze względu na różnice, które istnieją pomiędzy technikum a zasadniczą szkołą zawodową (liczba lat nauki, program, odmiennosc profili kształcenia, możliwość zdawania matury po technikum itp.) próba została podzielona na dwie grupy absolwentów. Ze względu na przyjętą technikę badania oraz brak istnienia operatu losowania niemożliwe było ustalenie szczegółowych kryteriów dotyczących liczebności respondentów w ramach poszczególnych profili kształcenia. Zdecydowano, że szczegółowej analizie zostaną poddane profile, które osiągną minimalną wymaganą liczebność (min. 25 respondentów). Założono, że każdy z dwóch typów szkół reprezentowany będzie przez co najmniej 750 osób⁴².

Brak pełnego operatu losowania, a co za tym idzie brak danych kontaktowych do absolwentów zasadniczych szkół zawodowych i techników sprawił, że zdecydowano się posłużyć nielosowym sposobem doboru próby (dobór przypadkowy). W badaniu mógł wziąć więc udział każdy, kto spełniał kryteria udziału i posiadał informację na temat jego realizacji.

Cel: Identyfikacja losów edukacyjno-zawodowych absolwentów zasadniczych szkół zawodowych i techników z województwa lubelskiego

Pytania badawcze:

- Jak wyglądało dalsze kształcenie absolwentów zasadniczych szkół zawodowych i techników?
- Które z kompetencji zostały najsilniej ukształtowane w zasadniczej szkole zawodowej/technikum?
- Jak absolwenci zasadniczych szkół zawodowych i techników oceniają ofertę edukacyjną szkół, które ukończyli (*możliwość zdobycia wiedzy teoretycznej i umiejętności praktycznych, wyposażenie szkół*)?
- Jaka część absolwentów zmieniłaby swoje wybory edukacyjne odnośnie zasadniczej szkoły zawodowej/technikum?
- Jakie jest podstawowe źródło wiedzy absolwentów zasadniczych szkół zawodowych i techników na temat swoich mocnych i słabych stron?
- Jak są postrzegane przez absolwentów zasadniczych szkół zawodowych i techników ich szanse na znalezienie pracy w zawodzie wyuczonym?
- Jaka część absolwentów zasadniczych szkół zawodowych i techników pracowała poza granicami Polski?
- Od których instytucji absolwenci zasadniczych szkół zawodowych i techników oczekują wsparcia w poszukiwaniu pracy?

⁴¹ Jako najwcześniejszy rok ukończenia ZSZ w takiej sytuacji przyjęto 1989 r.

⁴² Respondent, który ukończył zarówno zasadniczą szkołę zawodową, jak i technikum kwalifikowany był do grupy absolwentów ZSZ, gdyż to właśnie ta szkoła stanowiła jego pierwszy wybór odnośnie szkoły ponadgimnazjalnej/ponadpodstawowej.

- Jaka część absolwentów zasadniczych szkół zawodowych i techników posiada zatrudnienie?
- Jaka część absolwentów zasadniczych szkół zawodowych i techników prowadzi własną działalność gospodarczą?
- Jaka część absolwentów zasadniczych szkół zawodowych i techników nie pracuje?
- Jaka jest gotowość niepracujących absolwentów zasadniczych szkół zawodowych i techników do podjęcia pracy?
- Jakie są przyczyny braku gotowości niepracujących absolwentów zasadniczych szkół zawodowych i techników do podjęcia pracy?
- Jakie są największe bariery w podjęciu pracy dostrzegane przez niepracujących absolwentów zasadniczych szkół zawodowych i techników, a gotowych na podjęcie zatrudnienia?
- W jaki sposób niepracujący absolwenci zasadniczych szkół zawodowych i techników poszukują pracy?
- Jakie wymagania finansowe niepracujący absolwenci zasadniczych szkół zawodowych i techników stawiają ewentualnej pracy?
- Które kompetencje, zdaniem absolwentów zasadniczych szkół zawodowych i techników, są kluczowe przy prowadzeniu działalności gospodarczej?
- Które kompetencje, zdaniem absolwentów zasadniczych szkół zawodowych i techników, są kluczowe w pracy?
- Jakie średnie wynagrodzenie osiągają zatrudnieni absolwenci zasadniczych szkół zawodowych i techników?
- Jakie średnie dochody osiągają absolwenci zasadniczych szkół zawodowych i techników prowadzący własną działalność gospodarczą?
- Jakie jest zróżnicowanie umów pracujących absolwentów zasadniczych szkół zawodowych i techników?
- Czy absolwenci zasadniczych szkół zawodowych i techników w najbliższej przyszłości przewidują zmiany w swoim zatrudnieniu/samozatrudnieniu?
- W jakim stopniu zatrudnieni absolwenci zasadniczych szkół zawodowych i techników wykorzystują w swojej pracy wiedzę i umiejętności zdobyte w szkole?
- W jakim stopniu absolwenci zasadniczych szkół zawodowych i techników prowadzący działalność gospodarczą wykorzystują w swojej pracy wiedzę i umiejętności zdobyte w szkole?
- Jakie braki są dostrzegane przez absolwentów zasadniczych szkół zawodowych i techników w programie nauczania w szkole zawodowej/technikum?

1.3. Organizacja badania

Badanie zrealizowano w okresie od października 2014 r. do kwietnia 2015 r. – w tym czasie przygotowano metodykę, przeprowadzono badanie pilotażowe i właściwe oraz przygotowano analizę danych na potrzeby niniejszego raportu. Jak już wcześniej wspomniano, zostało ono przeprowadzone techniką wspomaganego komputerowo wywiadu przy pomocy strony WWW (CAWI). Ankiety zamieszczono na portalu internetowym oferującym prowadzenie badań społecznych on-line pod adresem absolwenci.ankietka.pl. Link do badania znalazł się w bazie ankiet tego portalu oraz został udostępniony na wielu stronach internetowych: Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Lublinie, Lubelskiego Obserwatorium Rynku Pracy, portalu Wirtualny Doradca, stronach powiatowych urzędów pracy w województwie lubelskim, powiatowych portalach informacyjnych, forach internetowych skupiających osoby z województwa lubelskiego. O prowadzeniu badania informowano także przy użyciu portali społecznościowych (m.in. poprzez oficjalne konto Lubelskiego Obserwatorium Rynku Pracy na Facebooku). Informacje na jego temat umieszczono w lokalnych ogłoszeniach prasowych, zaproszono absolwentów do udziału w badaniu podczas programu telewizyjnego *Puls Rynku Pracy* emitowanego na antenie TVP Lublin, informowano o nim uczestników zajęć i warsztatów prowadzonych przez przedstawicieli LORP. Dodatkowo pracownicy LORP wysłali prawie 30 tysięcy maili do firm i instytucji posiadających siedzibę na terenie województwa lubelskiego z prośbą o udostępnienie linku do ankiety wszystkim pracownikom lub właścicielom.

cicielom, którzy spełniają kryteria udziału w badaniu (uzyskano bazę REGON od Urzędu Statystycznego w Lublinie, zakupiono w ramach projektu bazę danych 10 000 firm z województwa lubelskiego oraz stworzono listy wysyłkowe na podstawie danych dostępnych na stronach internetowych firm oraz książkach telefonicznych). Do udziału w badaniu zostali zaproszeni także absolwenci zasadniczych szkół zawodowych i techników, którzy w roku 2012 wzięli udział w badaniu *Plany i losy zawodowe absolwentów szkół ponadgimnazjalnych oraz uczelni wyższych* prowadzonym przez Lubelskie Obserwatorium Rynku Pracy. Ponadto każdego z uczestników badania proszono o udostępnianie linku do ankiety znajomym, który spełniają kryteria udziału w badaniu.

Respondenci, którzy wzięli udział w badaniu stanowili niejednorodną grupę – znajdowały się wśród nich osoby będące absolwentami zasadniczej szkoły zawodowej oraz technikum. Z uwagi na cel główny oraz przygotowaną problematykę istniała także potrzeba podzielenia respondentów w ramach każdej z grup na osoby: zatrudnione, prowadzące działalność gospodarczą oraz niepracujące. Efektem istniejących rozróżnień było przygotowanie kwestionariusza⁴³ składającego się z kilku modułów. Respondent, w zależności od posiadanego statusu (typu ukończonej szkoły, sytuacji zawodowej) odpowiadał na pytania zawarte w modułach dopasowanych do jego indywidualnej sytuacji. W związku z tym na początku każdy z badanych odpowiadał na 4 podstawowe pytania metryczkowe. Następnie przedstawiano pytania odnoszące się do ukończonej przez niego szkoły (wariantowo: ZSZ i/lub technikum)⁴⁴. Kolejną część była wspólna dla wszystkich respondentów – pojawiły się tam pytania o: zdobywanie kwalifikacji po ukończeniu szkoły, wiedzę na temat posiadanych mocnych i słabych stron, szans na znalezienie pracy, posiadanie ewentualnego doświadczenia w pracy poza granicami kraju oraz o instytucje, od których badani oczekują wsparcia w poszukiwaniu pracy. W dalszej kolejności respondent odpowiadał na pytania odnośnie jego obecnej sytuacji zawodowej i na tej podstawie dobierany był ostatni blok pytań, odrębny dla osób:

- a) niepracujących
- b) zatrudnionych,
- c) prowadzących własną działalność gospodarczą.

W związku z wariantowością opisanej ankiety internetowej liczba pytań, na które odpowiadał każdy z respondentów była zróżnicowana. Narzędzie posiadało łącznie (wszystkie bloki pytań) 91 pytań posiadających przede wszystkim charakter zamknięty – umożliwiało to zestandaryzowanie odpowiedzi oraz ograniczało problem różnego sposobu interpretowania pytań. Z uwagi na problematykę badania w kwestionariuszu znalazło się jednak kilka pytań półotwartych i otwartych (wśród nich znajdowały się pytania skale o zdefiniowanych zakresach).

Narzędzie posiadało możliwość odłożenia odpowiedzi na później, z czego część z respondentów skorzystała. Dzięki temu możliwe było wypełnienie ankiety w dogodnym dla respondenta momencie. Średni czas wypełniania ankiety wynosił niecałe 15 minut (14:57).

⁴³ Wzór kwestionariusza CAWI znajduje się w Aneksie.

⁴⁴ Wykorzystanie ankiety internetowej, posiadającej automatyczny moduł przedstawiający podstawową analizę odpowiedzi, umożliwiło prowadzenie bieżącej kontroli poprawności wypełniania ankiet. Zdarzały się sytuacje, gdy respondent zarówno na pytanie czy ukończył ZSZ, jak i czy ukończył technikum odpowiadał negatywnie. Oznaczało to, że nie spełniał on wymaganych do udziału w badaniu kryteriów i jego odpowiedzi były usuwane z wynikowej bazy danych.

Rysunek 1. Ekran powitalny ankiety internetowej

Badanie losów absolwentów zasadniczych szkół zawodowych oraz techników województwa lubelskiego

Poznaj się

Odeśń na później

Niniejsze badanie, anonimowe i poufne, prowadzi Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie w ramach projektu „Lubelskie Obserwatorium Rynku Pracy – kontynuacja”. Wypełnienie ankiety zajmuje nie więcej niż 15 minut. Zapraszamy do udziału osoby, które zasadniczą szkołę zawodową lub/i technikum ukończyły w województwie lubelskim nie wcześniej niż w 1994 r., niezależnie od tego czy kontynuowały dalszą edukację.

 KAPITAŁ LUDZKI
CZŁOWIEK – SIŁĄCZKA ROZWOJU

 UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Dalej »

Rysunek 2. Przykładowe pytanie ankiety internetowej

Badanie losów absolwentów zasadniczych szkół zawodowych oraz techników województwa lubelskiego

Poznaj się

Odeśń na później

Czy po ukończeniu zasadniczej szkoły zawodowej kontynuował/a Pan/i edukację?
(proszę zaznaczyć dowolną liczbę odpowiedzi)

- tak, w technikum uzupełniającym
- tak, w liceum uzupełniającym
- tak, w szkole policealnej
- tak, na studiach pierwszego stopnia
- tak, na studiach drugiego stopnia
- tak, na studiach jednolitych
- tak, na studiach trzeciego stopnia (doktoranckich)
- tak, na studiach podyplomowych
- nie

« Wstecz **Dalej »**

W rozdziale 1.2. *Metodyka badania* przedstawiono założenia dotyczące liczebności próby. Zgodnie z nimi w badanie miało być prowadzone co najmniej do momentu:

a) uzyskania odpowiedzi od 750 absolwentów, którzy bezpośrednio po ukończeniu gimnazjum/ szkoły podstawowej ukończyli zasadniczą szkołę zawodową;

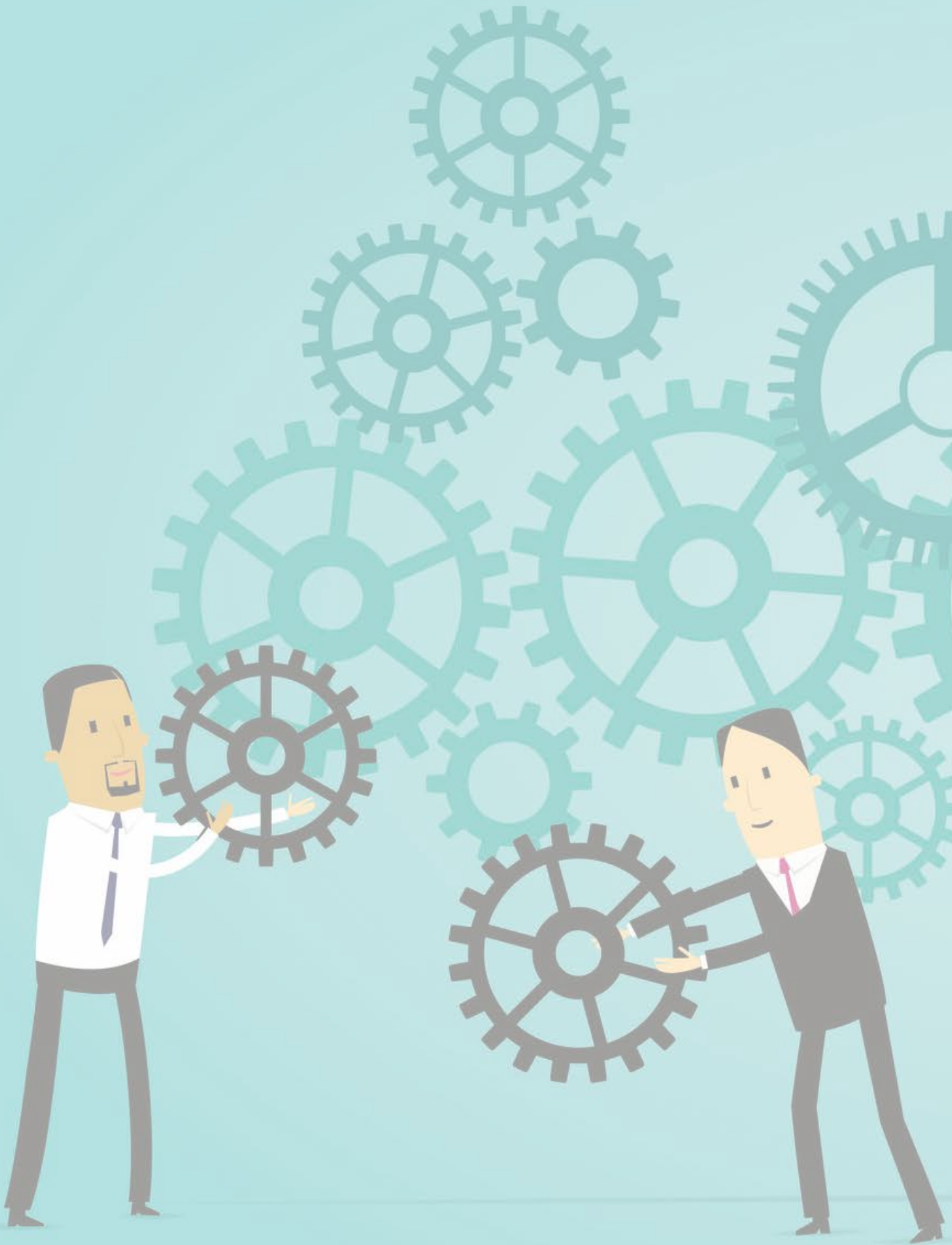
b) uzyskania odpowiedzi od 750 absolwentów, którzy bezpośrednio po ukończeniu gimnazjum/ szkoły podstawowej ukończyli technikum.

Założenie udało się zrealizować – w momencie zamknięcia okresu realizacji badania internetowego (8 kwietnia 2015 r.) w bazie znalazły się odpowiedzi 775 absolwentów zasadniczej szkoły zawodowej i 772 absolwentów technikum, co łącznie dało liczbę 1547 wypełnień.

Charakterystyka respondentów

2. Charakterystyka respondentów

W badaniu udział wzięło 1 547 respondentów, wśród których znalazło się 927 mężczyzn (59,9%) oraz 620 kobiet (40,1%). Średnia wieku dla ogółu respondentów wynosiła 29,6 lat, natomiast mediana⁴⁵ przyjęła wartość 28 lat. Analizując średnią wieku ze względu na płeć, okazuje się, że w przypadku mężczyzn była ona wyższa (31 lat) niż w przypadku kobiet (27,5 roku).

Zdecydowana większość respondentów, więcej niż dziewięciu na dziesięciu, w chwili badania mieszkała w województwie lubelskim. W grupie osób, które zdecydowały się na migracje poza region lubelski, znaleźli się przede wszystkim absolwenci, którzy wyprowadzili się do województwa mazowieckiego. Zwrócić także należy uwagę, że tylko jedna na sto osób biorących udział w badaniu w momencie jego przeprowadzenia mieszkała poza granicami Polski⁴⁶. Istnieją pewne różnice pomiędzy absolwentami zasadniczych szkół zawodowych i techników pod względem migracji – częściej na taki krok zdecydowali się reprezentanci tej drugiej grupy (8,9% w stosunku do 3,2%). To także wśród absolwentów techników znalazły się osoby deklarujące, iż w momencie badania są poza granicami kraju (1,8%), podczas gdy ani jeden absolwent zasadniczej szkoły zawodowej w jego trakcie nie przebywał poza Polską. Na wyprowadzkę do województwa mazowieckiego zdecydował się co dwudziesty absolwent technikum (4,9%) i co siedemnasty absolwent zasadniczej szkoły zawodowej (0,6%).

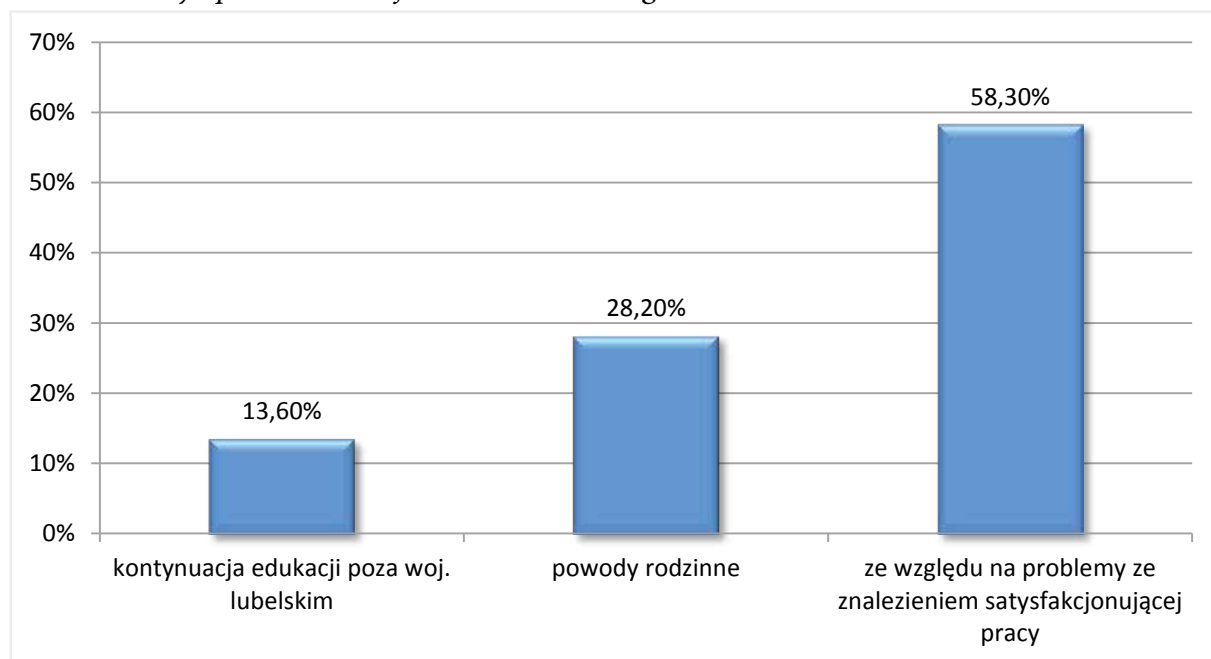
Tabela 1. *Miejsce obecnego zamieszkania*

lubelskie	93,5%
mazowieckie	2,8%
mieszkam poza granicami Polski	0,9%
dolnośląskie	0,5%
małopolskie	0,5%
pomorskie	0,5%
opolskie	0,3%
podkarpackie	0,3%
śląskie	0,3%
świętokrzyskie	0,3%
wielkopolskie	0,3%

⁴⁵ Mediana to wartość środkowa, powyżej i poniżej której znajduje się jednakowa liczba obserwacji.

⁴⁶ W tym miejscu warto przytoczyć dane z jednego z pytań ankiety o losy zatrudnieniowe absolwentów: od momentu ukończenia edukacji (w zasadniczej szkole zawodowej lub w technikum) przynajmniej czasowo pracowało za granicą 25,2% badanych absolwentów ZSZ oraz 22,6% absolwentów techników biorących udział w ankiecie internetowej. **Oznacza to, że niemal co czwarta osoba w próbie miała doświadczenie rynku pracy za granicą.** Zazwyczaj były to epizody pracy trwającej do 3 miesięcy (dla 31,7% absolwentów z doświadczeniem pracy za granicą) lub od 3 do 6 miesięcy (dla 17,3% osób z takim doświadczeniem).

Wykres 3. Powody opuszczenia województwa lubelskiego

Respondenci, którzy zdecydowali się na opuszczenie województwa lubelskiego zostali dopytani o to, co było głównym powodem takiego stanu rzeczy. Ponad połowa badanych przyznała, że podjęła taki krok z uwagi na problemy ze znalezieniem satysfakcjonującej pracy. Przeszło co czwarty badany deklarował, że decyzja ta miała uwarunkowania rodzinne. W pozostałych przypadkach przyczyną zmiany miejsca zamieszkania była kontynuacja edukacji poza województwem lubelskim⁴⁷.

Na etapie analizy danych, z uwagi na problematykę badania, przyjęto podział badanej populacji na dwie grupy absolwentów, którzy po ukończeniu szkoły gimnazjalnej (lub podstawowej w przypadku roczników nie objętych jeszcze reformą z 1999 r.) wybrali jako następny etap swojego kształcenia naukę w:

- a) zasadniczej szkole zawodowej (niezależnie czy kontynuowana była edukacja w technikum uzupełniającym);
- b) technikum.

W związku z tym podstawowe charakterystyki respondentów przedstawione zostaną rozłącznie ze względu na to, w której analizowanej grupie znalazł się respondent.

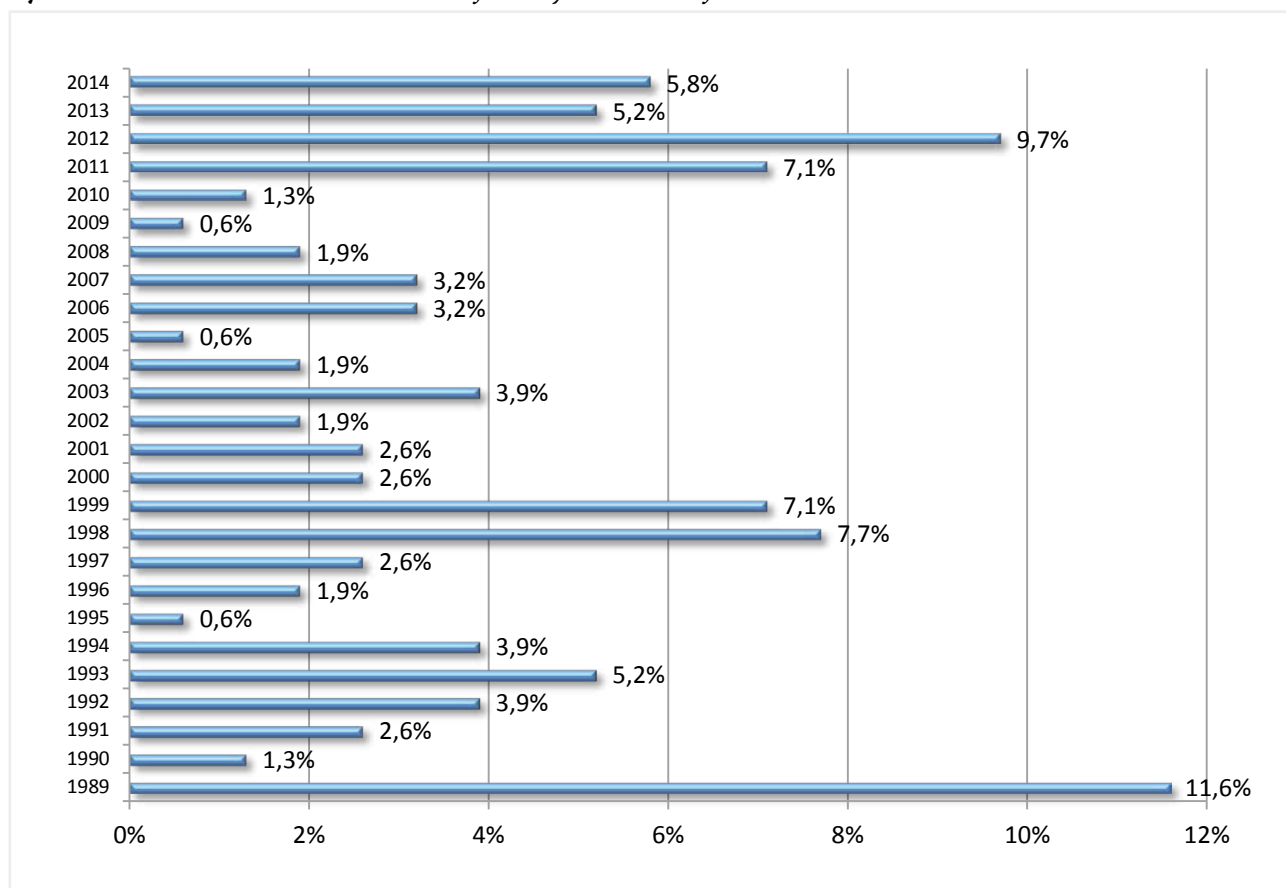
W przebadanej próbie znalazło się 775 osób, które zdecydowały się na zasadniczą szkołę zawodową jako szkołę pierwszego wyboru (stanowili 50,1% całej próby). Wśród nich znalazło się 290 kobiet (37,4%) oraz 485 mężczyzn (62,6%). Średnia wieku respondentów w tej grupie wynosiła 31,7 lat, przy czym należy zaznaczyć, iż istniały różnice pomiędzy średnim wiekiem kobiet (28,5 lat) i mężczyzn (33,7 lat).

Przebadana grupa respondentów, którzy ukończyli zasadniczą szkołę zawodową była dość mocno zróżnicowana, jeżeli chodzi o rok ukończenia tej szkoły. Największy odsetek stanowili badani, którzy ZSZ ukończyli w 1989 r.⁴⁸ – 11,6% (90 osób) oraz 2012 r. – 9,7% (75 osób). Najmniej licznie reprezentowani byli absolwenci z roczników: 2009, 2005, 1995 – 0,6% (po 5 osób). Odsetki respondentów z poszczególnych roczników zostały zaprezentowane na Wykresie nr 2.

⁴⁷ W kafeterii odpowiedzi istniały 3 warianty: ze względu na problemy ze znalezieniem satysfakcjonującej pracy, ze względu na powody rodzinne oraz inne. Wszystkie odpowiedzi z kategorii inne dotyczyły kontynuacji edukacji poza woj. lubelskim.

⁴⁸ Nie jest to sprzeczne z założeniami badania. Mogły wziąć w nim udział osoby, które zasadniczą szkołę zawodową lub/i technikum ukończyły w województwie lubelskim nie wcześniej niż w 1994 r. W przypadku absolwentów zasadniczych szkół zawodowych, którzy w późniejszym czasie kontynuowali edukację w technikum jako termin graniczny liczony jest moment ukończenia technikum uzupełniającego.

Wykres 4. Rok ukończenia zasadniczej szkoły zawodowej

Omawiana grupa respondentów była też mocno zróżnicowana pod względem profilu ukończonej edukacji przez poszczególnych absolwentów (wskazano 31 odmiennych profili). Zdecydowanie najliczniej na pytania ankiety internetowej odpowiedziały osoby, które ukończyły profil mechanik samochodowy – prawie co piąty badany absolwent ZSZ posiadał taki zawód wyuczony. Kolejne profile reprezentowane były przez mniej liczne grupy respondentów (w przypadku dziesięciu było to tylko po 5 osób). Z tego powodu na kolejnym etapie, gdy część pytań poddana zostanie analizie ze względu na ukończony profil kształcenia, pod uwagę zostaną wzięte tylko profile reprezentowane przez co najmniej 25 badanych. W przypadku szkół zawodowych będzie ich łącznie trzynaście (oznaczono je w tabeli kolorem).

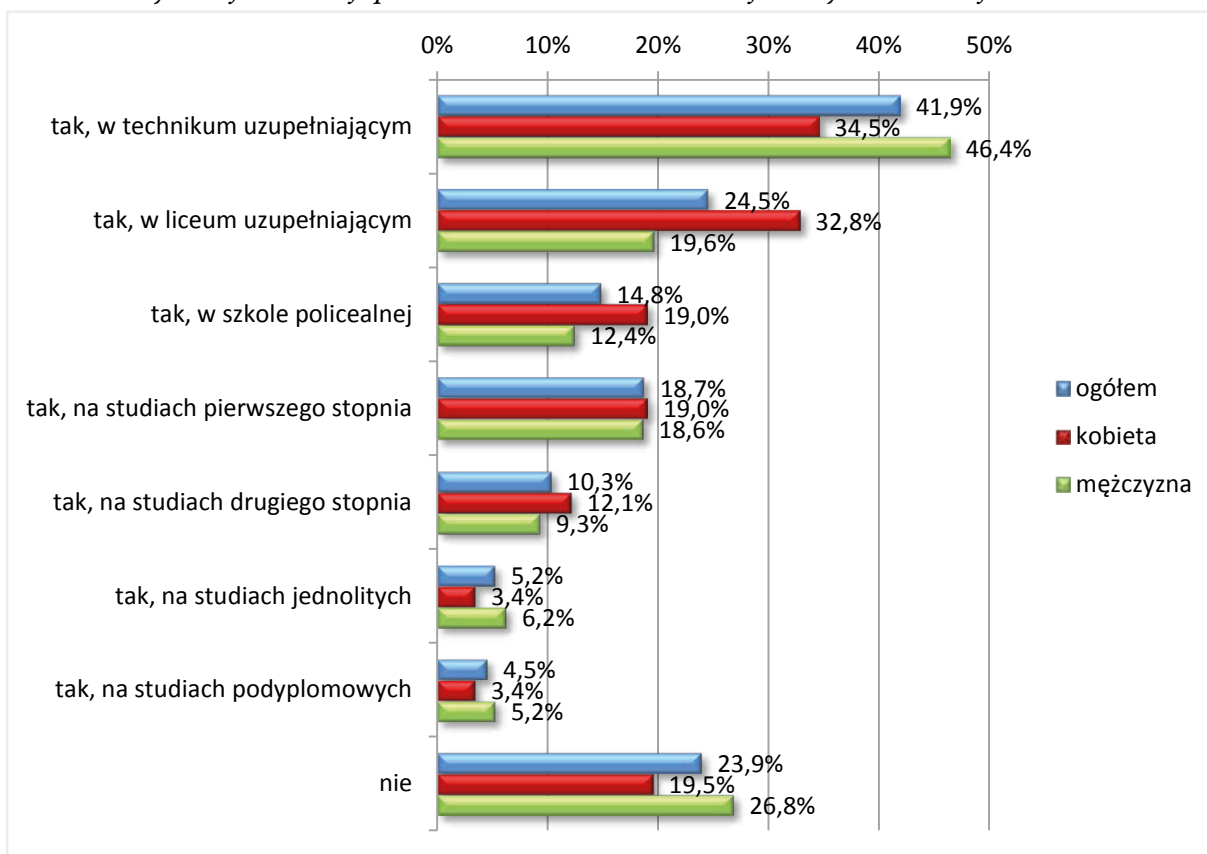
Tabela 2. Ukończone w zasadniczej szkole zawodowej profile kształcenia

Profil	Liczebność	Odsetek spośród absolwentów ZSZ
mechanik samochodowy	145	18,7%
sprzedawca	65	8,4%
kucharz małej gastronomii	55	7,1%
krawiec	45	5,8%
rolnik	45	5,8%
elektromechanik	40	5,2%
fryzjer	40	5,2%
elektromonter	35	4,5%
cukiernik	30	3,9%
elektromechanik pojazdów samochodowych	30	3,9%

Profil	Liczebność	Odsetek spośród absolwentów ZSZ
kucharz	30	3,9%
piekarz	30	3,9%
ślusarz-spawacz	25	3,2%
monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie	20	2,6%
ogrodnik	20	2,6%
introligator	15	1,9%
wielozawodowy	15	1,9%
elektryk	10	1,3%
monter sieci i urządzeń telekomunikacyjnych	10	1,3%
stolarz	10	1,3%
tokarz	10	1,3%
hydraulik	5	0,6%
kelner	5	0,6%
lakiernik	5	0,6%
malarz	5	0,6%
mechanik maszyn i urządzeń drogowych	5	0,6%
monter instalacji i urządzeń sanitarnych	5	0,6%
murarz	5	0,6%
operator obrabiarek skrawających	5	0,6%
szlifierz	5	0,6%
wędliniarz	5	0,6%

Edukacji po ukończeniu zasadniczej szkoły zawodowej nie kontynuował prawie co czwarty absolwent ZSZ (częściej kontynuację nauki deklarowały kobiety). Pozostała część badanych podjęła kolejne kroki w swojej karierze edukacyjnej. Największą popularnością wśród tej grupy respondentów cieszyła się nauka w technikum uzupełniającym – wybrało ją czterech na pięciu respondentów, którzy ukończyli ZSZ (41,9%). Należy zwrócić uwagę, że częściej na taki wybór zdecydowali się mężczyźni (46,4%) niż kobiety (34,5%). One natomiast relatywnie częściej swoją edukację kontynuowały w liceum uzupełniającym (K – 32,8%, M – 19,6%) oraz szkole policealnej (19% i 12,4%). W przypadku studiów wyższych odsetki są do siebie bardzo zbliżone – kobiety nieznacznie częściej wybierały studia pierwszego i drugiego stopnia, a mężczyźni studia jednolite. Studia podyplomowe były podejmowane relatywnie częściej przez mężczyzn aniżeli kobiety. Szczegółowe informacje na temat kontynuacji nauki przez absolwentów zasadniczych szkół zawodowych ilustruje Wykres nr 3.

Wykres 5. Kontynuacja edukacji przez absolwentów zasadniczej szkoły zawodowej

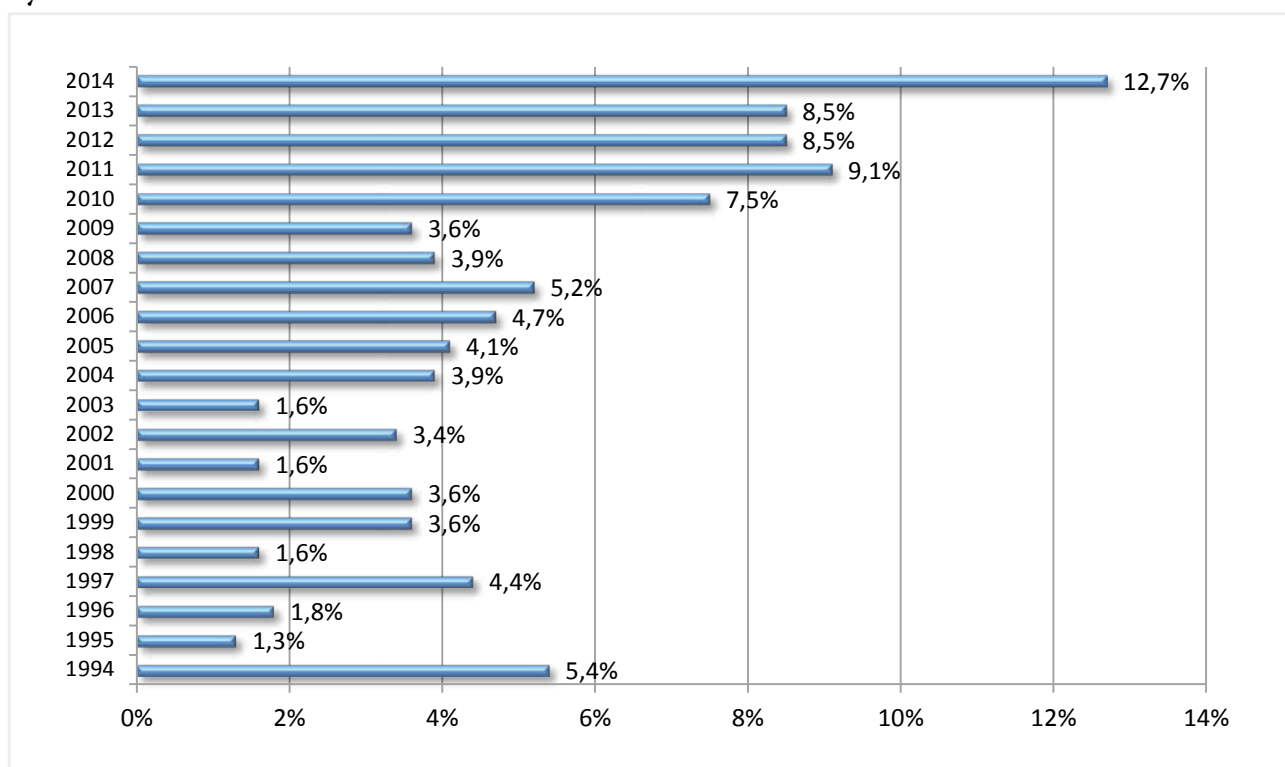
* pytanie posiadało charakter wielokrotnego wyboru dlatego odsetki odpowiedzi nie sumują się do 100%

Wśród respondentów, dla których technikum było szkołą, którą ukończyli bezpośrednio po gimnazjum lub szkole podstawowej (w przypadku, osób nie objętych reformą oświaty z 1999 r.) znalazło się 330 kobiet oraz 442 mężczyzn – łącznie 772 osoby⁴⁹. Średnia wieku w tej grupie wynosiła 27,4 lat, natomiast mediana przyjęła wartość 25 lat. Wśród absolwentów techników istniały mniejsze różnice średniej wieku, analizowanej ze względu na płeć (K – 26,6 lat, M – 28 lat) niż w przypadku zasadniczych szkół zawodowych.

Respondenci, którzy ukończyli technikum, stanowili grupę zróżnicowaną ze względu na rok ukończenia edukacji na tym poziomie. Najwięcej reprezentowało rocznik 2014 – 12,7% (98 osób), najmniej natomiast 1995 (10 osób). Relatywnie więcej respondentów, którzy znaleźli się w próbie, ukończyło technikum w ciągu ostatnich 5 lat (łącznie 46,3%) aniżeli miało to miejsce w przypadku przebadanych absolwentów zasadniczych szkół zawodowych (28,4%). Może to oznaczać, że grupa ta posiada nieco mniej doświadczenia w kontekście zawodowym, gdyż w ich przypadku średni czas od ukończenia nauki jest krótszy (są także młodszy), w związku z tym okres ich zatrudnienia także mógł trwać krócej.

⁴⁹ Jak już wcześniej wspomniano do grupy tej na etapie analizy nie zostały włączone osoby, które ukończyły technikum uzupełniające.

Wykres 6. Rok ukończenia technikum

W przypadku absolwentów techników istnieje jeszcze większa różnorodność pod względem ukończonego profilu niż w przypadku respondentów, którzy ukończyli szkołę zawodową, gdyż uczestnicy badania wskazali na 45 odmiennych profili⁵⁰. Najwięcej respondentów reprezentowało profile technik ekonomista (13,2%) oraz technik informatyk (9,2%). Jak pokazuje Tabela 3. wiele z rodzajów kształcenia było reprezentowanych w badaniu przez bardzo małą liczbę absolwentów – istnieje dwanaście profili w przypadku, których na pytania ankiety internetowej odpowiedziały tylko 2 osoby. W związku z tym analiza ze względu na posiadany profil wykształcenia obejmie tylko profile reprezentowane przez co najmniej 25 osób – będzie to dziesięć różnych profili oznaczonych w tabeli kolorem.

Tabela 3. Ukończone w technikum profile kształcenia

Profil	Liczebność	Odsetek spośród absolwentów technikum
technik ekonomista	102	13,2%
technik informatyk	92	11,9%
technik mechanik	66	8,5%
technik budownictwa	48	6,2%
technik żywienia i gospodarstwa domowego	40	5,2%
technik elektronik	32	4,1%
technik elektryk	32	4,1%
kucharz	30	3,9%
technik hotelarstwa	30	3,9%
technik pojazdów samochodowych	26	3,4%
technik chemik	22	2,8%

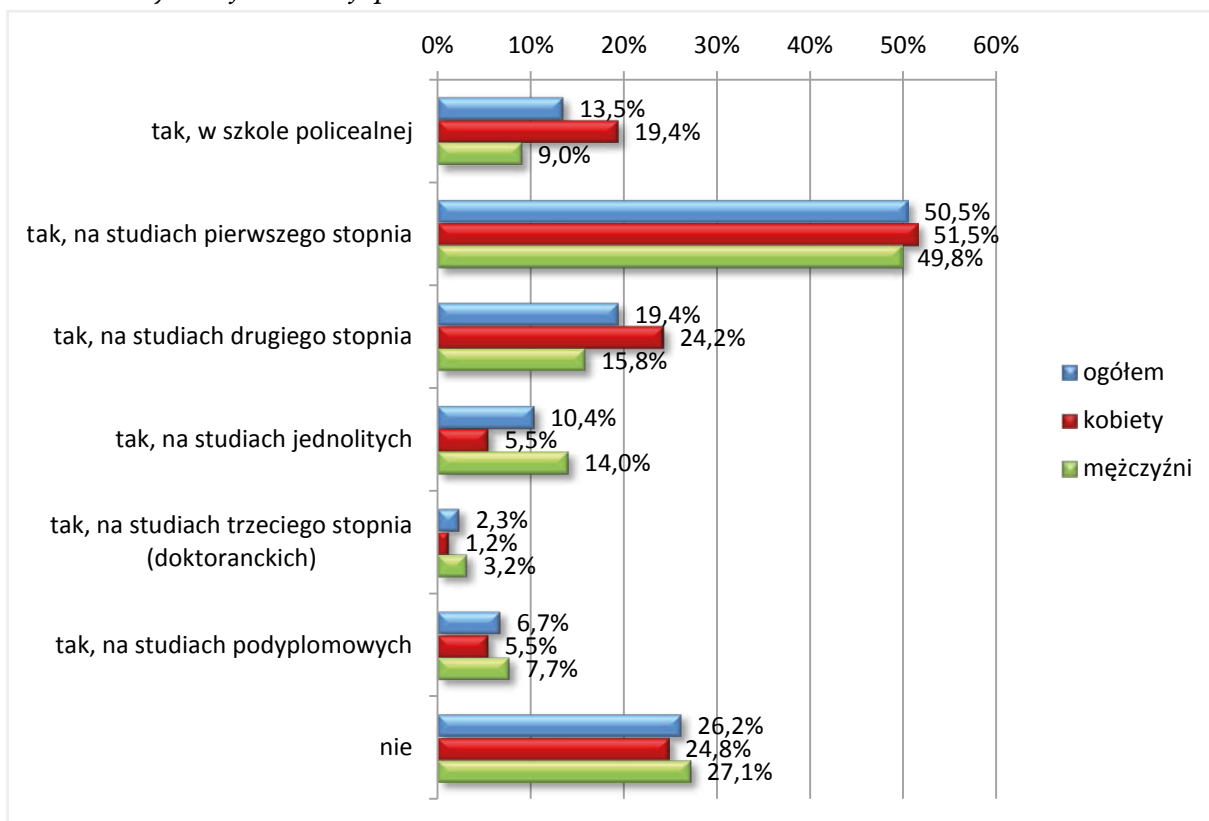
⁵⁰ W ofertach edukacyjnych techników znajduje się także więcej odmiennych profili, aniżeli ma to miejsce w przypadku zasadniczych szkół zawodowych.

Profil	Liczebność	Odsetek spośród absolwentów technikum
technik rolnik	22	2,8%
technik agrobiznesu	20	2,6%
technik geodeta	20	2,6%
technik handlowiec	20	2,6%
technik organizacji usług gastronomicznych	16	2,1%
technik logistyk	14	1,8%
technik rachunkowości	12	1,6%
technik usług fryzjerskich	12	1,6%
technik architektury krajobrazu	10	1,3%
technik mechanizacji rolnictwa	10	1,3%
technik technologii odzieży	10	1,3%
technik energetyk	8	1,0%
technik telekomunikacji	8	1,0%
technik analityk	6	0,8%
technik mechatronik	6	0,8%
technik ochrony środowiska	6	0,8%
technik ogrodnik	6	0,8%
technik teleinformatyk	6	0,8%
kelner	4	0,5%
technik administracji	4	0,5%
technik urządzeń chłodniczych	4	0,5%
technik weterynarii	4	0,5%
technik bhp	2	0,3%
technik dróg i mostów kolejowych	2	0,3%
technik eksploatacji portów i terminali	2	0,3%
technik farmaceutyczny	2	0,3%
technik górnictwa odkrywkowego	2	0,3%
technik hodowca koni	2	0,3%
technik obsługi turystycznej	2	0,3%
technik pszczelarz	2	0,3%
technik rybactwa śródlądowego	2	0,3%
technik spedytor	2	0,3%
technik technologii drewna	2	0,3%
technik włókienniczych wyrobów dekoracyjnych	2	0,3%

Spośród absolwentów techników przeszło co czwarty respondent nie podejmował późniejszej edukacji. Podobnie jak w przypadku ZSZ, częściej postępowali tak mężczyźni (K – 24,8%, M – 27,1%). Tendencje wyboru szkół posiadają ten sam charakter jak w ZSZ – kobiety częściej wybierały szkołę policealną oraz studia pierwszego i drugiego stopnia. Mężczyźni natomiast znacznie częściej po ukończeniu technikum kontynuowali edukację na studiach jednolitych. Także studia podyplomowe chętniej wybierali mężczyźni. W przypadku ZSZ żaden z respondentów nie podejmował nauki na studiach trzeciego stopnia (doktoranckich), podczas gdy naukę na tym poziomie zadeklarował jeden na pięćdziesięć

ciu badanych, którzy ukończyli technikum - na taki krok częściej decydowali się mężczyźni (K – 1,2%, M – 3,2%). Największa różnica, jaka istnieje pomiędzy absolwentami technikum i zasadniczej szkoły zawodowej dotyczy samego podejmowania studiów – studia jednolite lub I stopnia wybrało 60,9% badanych, którzy ukończyli technikum, a wśród absolwentów ZSZ odsetek ten wynosił tylko 23,9%. Pamiętać jednak należy o fakcie, iż aby dostać się na studia niezbędne jest zdanie matury, które możliwe jest po ukończeniu technikum, zaś nie można do niej przystąpić bezpośrednio po ukończeniu ZSZ (do tego niezbędne jest uzupełnienie wykształcenia w liceum lub technikum). Oznacza to, że tylko absolwenci technikum jako etap edukacji następujący bezpośrednio po ukończeniu szkoły mogą wybrać naukę na studiach.

Wykres 7. Kontynuacja edukacji przez absolwentów technikum

* pytanie posiadało charakter wielokrotnego wyboru dlatego odsetki odpowiedzi nie sumują się do 100%

3. Analiza wyników badania

3.1. Absolwenci zasadniczych szkół zawodowych

3.1.1. Ocena szkoły zawodowej i szans na pracę w zawodzie wyuczonym

Blok pytań dotyczący ukończonej szkoły rozpoczynała lista 24 kompetencji. Spośród nich należało wskazać te, które zostały ukształtowane przez szkołę. Respondent mógł zaznaczyć nawet do 5 kompetencji (dla tego odpowiedzi w tabeli 4 nie sumują się do 100%) albo wskazać, że żadna z kompetencji na liście nie była rozwijana dzięki szkole. Z tej drugiej opcji skorzystało 13,5% uczestników badania. Więcej niż co trzeci absolwent szkoły zawodowej wskazywał, że jego szkoła przyczyniła się do ukształtowania umiejętności organizacji pracy oraz sumienności i dokładności. Natomiast kształcenie najmniej przełożyło się na rozszerzanie kompetencji zarządczych: kierowania zespołem, delegowania zadań i mobilizowania innych. Zastanawia niski odsetek odpowiedzi przy umiejętności orientacja na klienta (5,8%). Fakt ten mógł lub może powodować trudności w odnalezieniu się absolwentów w miejscu pracy, gdzie premiowana jest sprzedaż produktów lub usług, nawet powiązanych z zawodem wyuczonym. Szczegółowe zestawienie kompetencji poniżej.

Tabela 4. *Rozwój kompetencji dzięki szkole zawodowej w opinii jej absolwentów*

Lp.	Kompetencja	Odsetek wskazań
1	organizacja pracy	38,1%
2	sumiennosc i dokladnosc	33,5%
3	praca zespołowa	29,7%
4	dążenie do rozwoju	29,0%
5	samodzielność	27,1%
6	branie odpowiedzialności	24,5%
	komunikatywność	24,5%
8	zaangażowanie	23,2%
9	kreatywność	21,9%
10	uczenie i szkolenie	16,1%
	wytrwałość i konsekwencja	16,1%
12	odporność na stres	12,9%
13	asertywność	11,6%
	myślenie analityczne	11,6%
15	budowanie relacji	9,7%
16	elastyczność	7,7%
17	planowanie i koordynowanie	7,1%
	profesjonalizm i etyka	7,1%
19	nastawienie biznesowe	6,5%
20	orientacja na klienta	5,8%
21	orientacja na cel	3,9%
22	zarządzanie zespołem	3,2%
23	delegowanie zadań	1,9%
	mobilizowanie innych	1,9%
	żadna z powyższych	13,5%

Sześciu na dziesięciu absolwentów zasadniczych szkół zawodowych przyznało, że zdobyło w ramach kształcenia w szkole pewne uprawnienia, certyfikaty, dyplomy lub potwierdzenia umiejętności. Badani najbardziej zadowoleni byli z tych, które potwierdzają ich umiejętności w zawodzie, z uprawnień czeladniczych. Pozostałe wskazywane były pojedynczo. Tylko ok. 1% nie było zadowolonych z uzyskanych uprawnień. Jedno z pytań ankiety dotyczyło potrzeby zdobywania dyplomów, certyfikatów, uprawnień potwierdzających wiedzę i umiejętności po ukończeniu zasadniczej szkoły zawodowej. Niemal 2/3 uczestników badania (63,9%) odpowiedziało twierdząco. Należy przy tym mieć na uwadze różny czas, jaki minął od ukończenia szkoły dla poszczególnych respondentów. Jakkolwiek zdobywanie dodatkowych uprawnień było spowodowane chęcią poprawienia szans na rynku pracy (dla 54,6%) oraz samorozwoju (dla 29,3%). Uzyskanie awansu bądź wypełnienie polecenia służbowego były w tej kwestii motywacją dla nie więcej niż co dwunastego respondenta.

Umiejętności praktyczne osiągnięte podczas zajęć w zasadniczej szkole zawodowej ocenione zostały lepiej niż zdobyta wiedza teoretyczna. Średnia ocen dla pierwszego aspektu wyniosła 3,75, a dla drugiego – 3,43 przy skali od 1 do 5 (gdzie 1 oznaczało bardzo niski poziom wiedzy/umiejętności a 5 – bardzo wysoki poziom). Z kolei wyposażenie techniczne na zajęciach warsztatowych (każdy z respondentów w nich uczestniczył) średnio oceniane było na 3,35, na skali od 1 do 5, gdzie najniższa ocena oznaczała całkowite niespełnienie oczekiwań.

Jak zapowiadano w rozdziale 2, niektóre odpowiedzi analizowane będą według kryterium ukończonego profilu kształcenia, przy czym pod uwagę zostaną wzięte tylko te reprezentowane przez co najmniej 25 badanych – dla szkół zawodowych taki warunek spełniało 13 profili. I tak właśnie pytania o szanse znalezienia pracy (w województwie lubelskim) w zawodzie zgodnym z ukończonym profilem klasy oraz pytanie o rzeczywiście wykonywaną pracę w tym zawodzie warto analizować ze względu na profil. Największe szanse na zatrudnienie widzieli absolwenci klas o profilach: piekarz, ślusarz-spawacz, elektryk i kucharz (średnia ocen powyżej 3 na skali od 1 do 5, gdzie 1 oznaczało nie mam żadnych szans, 5 – mam duże szanse). Stosunkowo wysoka ocena szans nie zawsze oznaczała, że wszyscy absolwenci tych profili potwierdzali, że pracowali w swoim zawodzie. Poniżej znajduje się zestawienie profili według samooceny szans zawodowych, od najwyższej. Druga kolumna tabeli pokazuje odsetek posiadających przynajmniej epizod pracy w wyuczonym zawodzie (najczęściej mieli go fryzjerzy, sprzedawcy i elektrycy).

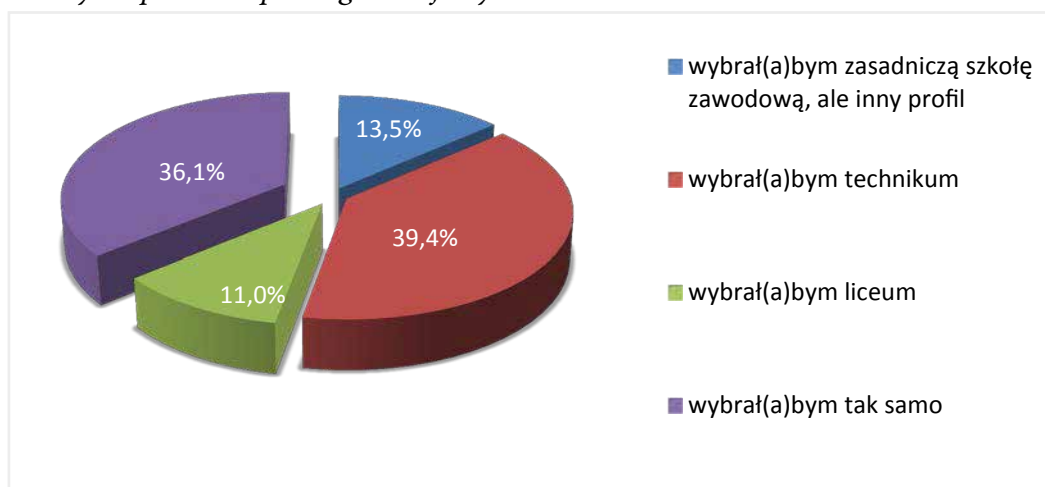
Tabela 5. Profil klasy w szkole zawodowej a praca w zawodzie wyuczonym

Profil	Średnia ocena szans na znalezienie pracy (w zawodzie) w województwie lubelskim	Odsetek absolwentów z doświadczeniem pracy (od ukończenia szkoły) w zawodzie wyuczonym
piekarz	3,83	33,3%
ślusarz-spawacz	3,40	40,0%
elektryk	3,29	57,1%
kucharz	3,17	33,3%
fryzjer	2,88	75,0%
cukiernik	2,83	0,0%
mechanik samochodowy	2,79	37,9%
kucharz małej gastronomii	2,64	18,2%
elektromechanik	2,63	25,0%
sprzedawca	2,38	69,2%
krawiec	2,22	33,3%
rolnik	1,89	22,2%
elektromechanik pojazdów samochodowych	1,33	33,3%

Gdyby pytanie o szanse na znalezienie pracy w zawodzie wyuczonym rozpatrywać dla absolwentów wszystkich zidentyfikowanych w badaniu profili szkół zawodowych łącznie, to średnia ocena szans kształtowałaby się na poziomie 2,55.

Doświadczenia związane z poszukiwaniem zatrudnienia i samą pracą mogą wzbudzać refleksje dotyczące słuszności obranego niegdyś profilu kształcenia. **63,9% wszystkich 775 przebadanych absolwentów zasadniczych szkół zawodowych zmieniłoby swoje wybory edukacyjne (inna szkoła lub inny profil)**. Wykres 8 obrazuje, jak zmieniłyby się wybory wśród ankietowanych reprezentujących tylko 13 najliczniejszych profili. Zatem ich przedstawiciele zostali zapytani o to, jakiego wyboru dokonaliby, gdyby mogli raz jeszcze wybierać wśród szkół ponadgimnazjalnych. Inny typ szkoły (technikum lub liceum) wybrałoby ponad połowa absolwentów (50,4%). Ponad 1/3 respondentów nie zmieniłaby niczego w tym etapie swojej ścieżki edukacyjnej.

Wykres 8. Zachowania respondentów po szkołach zawodowych, w sytuacji hipotetycznego ponownego wyboru szkoły na poziomie ponadgimnazjalnym

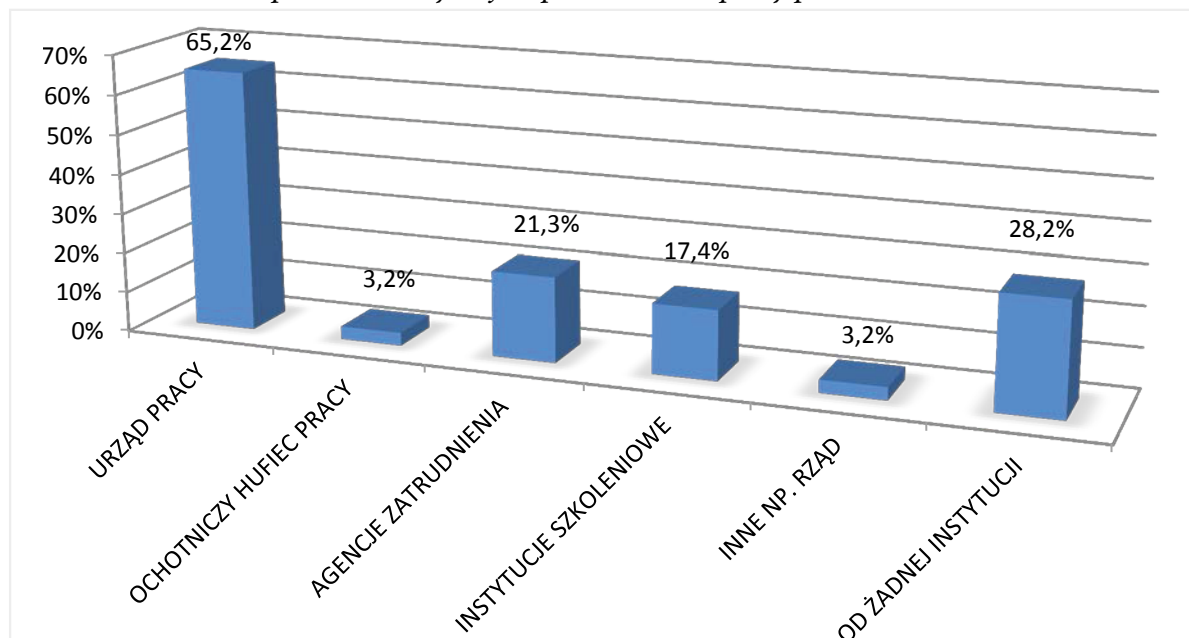

Kto najczęściej wybierałby dokładnie tak samo? Była to ponad połowa absolwentów po profilach: cukiernik i elektromonter. Kto wybierałby najczęściej inny profil pozostając w szkole zawodowej? Przede wszystkim elektromechanicy pojazdów samochodowych (1/3 z nich). Ta grupa absolwentów jest o tyle interesująca, że pozostali (2/3) na nowo wybieraliby technikum, nikt nie wybierałby dokładnie tak samo i nikt nie decydowałby się na liceum. Trudno jednoznacznie wnioskować czy to zbyt wąska specjalizacja, czy też niska jakość zajęć była powodem takich ocen profilu kształcenia. Paradoksalnie bliski profil, jakim jest mechanik samochodowy otrzymał najwięcej wskazań jako alternatywny pozytywny wybór (21,4% wszystkich decydujących się na inny profil szkoły zawodowej chciałoby kształcić się w zawodzie mechanik samochodowy), co może świadczyć o popycie na wykwalifikowanych pracowników w tym zawodzie w regionie lubelskim, czego potwierdzeniem są planowane rekrutacje w mikroprzedsiębiorstwach.

Kolosalne znaczenie dla radzenia sobie z trudnościami w karierze zawodowej i wyzwaniem rynku pracy ma świadomość mocnych stron oraz możliwości ich wykorzystania. Jaki był udział nauczycieli absolwentów w budowaniu ich wiedzy na temat mocnych stron? Jedno z pytań dotyczyło właśnie źródeł wiedzy absolwentów szkół zawodowych na temat własnych atutów. Można było wybrać kilka odpowiedzi lub podać własną. Okazało się, że jedynie dla 13,5% absolwentów szkolni nauczyciele byli pomocni w tym zakresie. **To raczej osoby bliskie były podstawowym zewnętrznym źródłem wiedzy absolwentów zasadniczych szkół zawodowych (dla 21,9%) na temat mocnych i słabych stron.** Na kolejnym miejscu znaleźli się doradcy zawodowi (18,1%), którzy być może w jakiejś części byli pracownikami systemu edukacji. Blisko połowa badanych (49,7%) nabyła tę wiedzę z własnych przemyśleń. A dokładnie co piąty badany nigdy nie zastanawiał się nad tą kwestią. Pozostałe odpowiedzi nie dotyczyły więcej niż kilku procent absolwentów.

Przy przygotowywaniu pytań badawczych założono, iż absolwenci mogą oczekiwać od niektórych instytucji szczególnego wsparcia w poszukiwaniu pracy, w tym w zawodzie wyuczonym. Umożliwiono wskazanie do dwóch takich instytucji. Stąd odsetki na wykresie 9 nie sumują się do 100%. **Największe oczekiwania pokładane były w urzędach pracy, prawie dwóch na trzech badanych wskazało te instytucje.** Dużo mniej osób lokowało swoje nadzieje w agencjach zatrudnienia (21,3%) i instytucjach szkoleniowych (17,4%). Znaczna grupa badanych, bo ponad 1/4, przy poszukiwaniu pracy nie potrzebowała żadnego wsparcia instytucjonalnego.

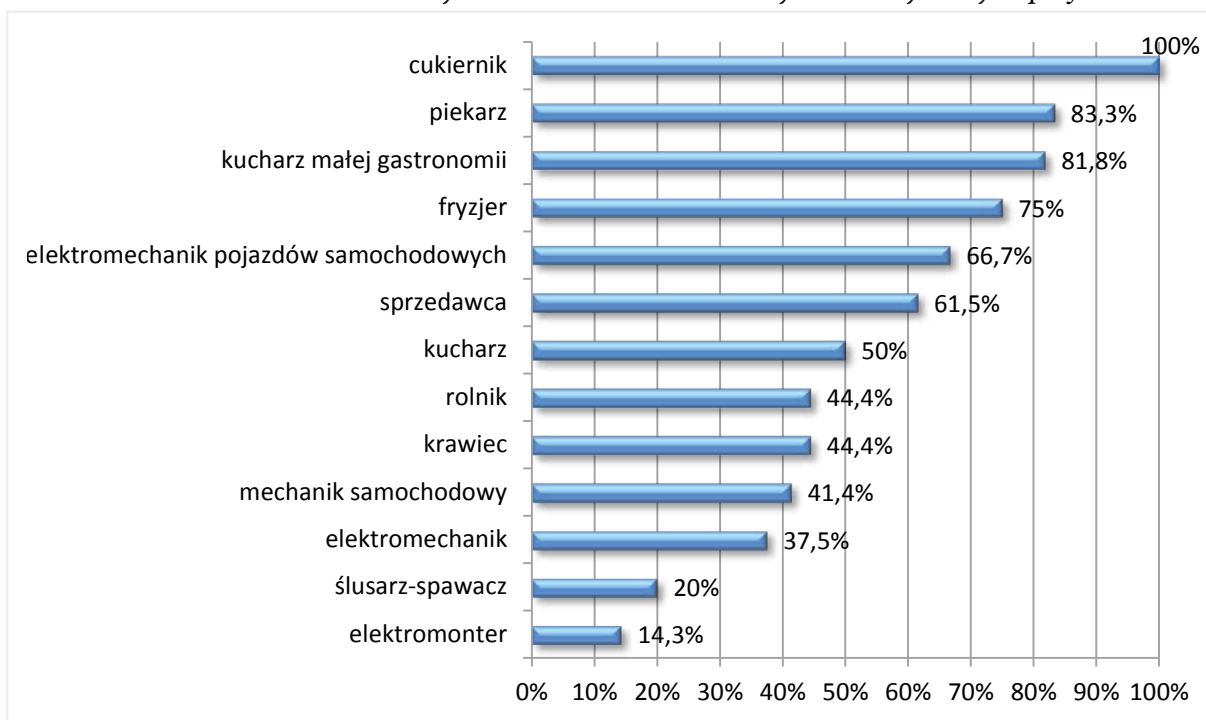
Wykres 9. Oczekiwane wsparcie od instytucji w poszukiwaniu pracy przez absolwentów szkół zawodowych

3.1.2. Sytuacja absolwentów niezatrudnionych

Absolwenci niezatrudnieni rozumiani są na potrzeby niniejszej analizy **jako osoby, które podczas wypełniania ankiety on-line odpowiedzieli przecząco na pytanie: czy w chwili obecnej Pan/i pracuje lub prowadzi firmę.** Było to 51% respondentów, którzy ukończyli szkołę zawodową – 395 osób. Czterech na dziesięciu z tej grupy jeszcze w ogóle nie podjęło pracy zawodowej od momentu ukończenia edukacji. Odsetki osób niezatrudnionych w momencie badania, w ramach 13 profili, przedstawia wykres 10. Wszystkie osoby po profilu cukiernik były niezatrudnione. Wysokie odsetki niezatrudnionych odnotowano także po profilach piekarz, kucharz małej gastronomii, fryzjer i elektromechanik pojazdów samochodowych (ponad 2/3 reprezentantów tych profili).

Wykres 10. Absolwenci szkół zawodowych niezatrudnieni, w każdym z 13 wybranych profili

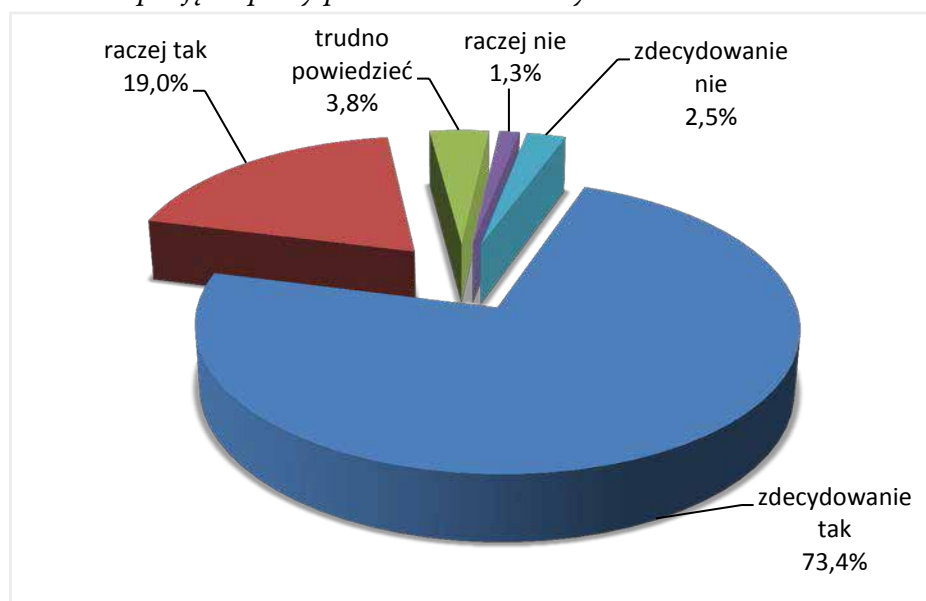

Analizując te wyniki, należy wziąć pod uwagę, że prawie 1/3 z wszystkich absolwentów niezatrudnionych (dokładnie 32,9%) jeszcze uczyła się (już jako absolwenci szkół zawodowych) lub szkoliła.

Wśród ogółu badanych absolwentów szkół zawodowych niezatrudnionych znaczące były grupy tych, których łączny czas pozostawania bez zatrudnienia od ukończenia edukacji wynosił 2-5 lat (24,1%) lub powyżej 5 lat (20,3%). Biorąc pod uwagę fakt iż około 10% respondentów nie mogło wskazać aż tak długiego czasu (skończyli szkołę w 2013 lub 2014 roku) można stwierdzić, że mniej więcej co drugi przedstawiciel starszego rocznika absolwentów szkół zawodowych doświadczył długotrwałego okresu bez zatrudnienia. Dotyczyło to także rejestracji w urzędzie pracy – dla 40,5% niezatrudnionych łączny okres rejestracji wyniósł ponad 2 lata.

Gotowość do podjęcia pracy w tej grupie należy ocenić jako bardzo wysoką. 92,4% respondentów mniej lub bardziej zdecydowanie ją potwierdziła, co zobrazowano na wykresie.

Wykres 11. Gotowość do podjęcia pracy przez niezatrudnionych absolwentów szkół zawodowych

Konstrukcja ankiety internetowej pozwoliła zapytać tylko gotowych do podjęcia zatrudnienia (365 osób) o odczuwane bariery w jego uzyskaniu. Dopuszczono maksymalnie dwie odpowiedzi. Rzadko wskazywano, że żadne bariery nie są dostrzegane (2,7%). **Najczęściej podnoszono problem niskiego zapotrzebowania na absolwentów w zawodzie wyuczonym (38,4%). Gdyby jednak przeanalizować odpowiedzi o małym doświadczeniu zawodowym lub jego braku jako jeden problem, to właśnie on wysunąłby się na pierwszy plan.** Stosunkowo dużo osób (ponad 1/4) nie zaakceptowało warunków zatrudnienia zaproponowanych przez pracodawcę. Wśród odpowiedzi, które znalazły się w kategorii „inne”, dominował „brak znajomości”.

Wykres 12. Odczuwane bariery dla uzyskania zatrudnienia przez niezatrudnionych absolwentów szkół zawodowych

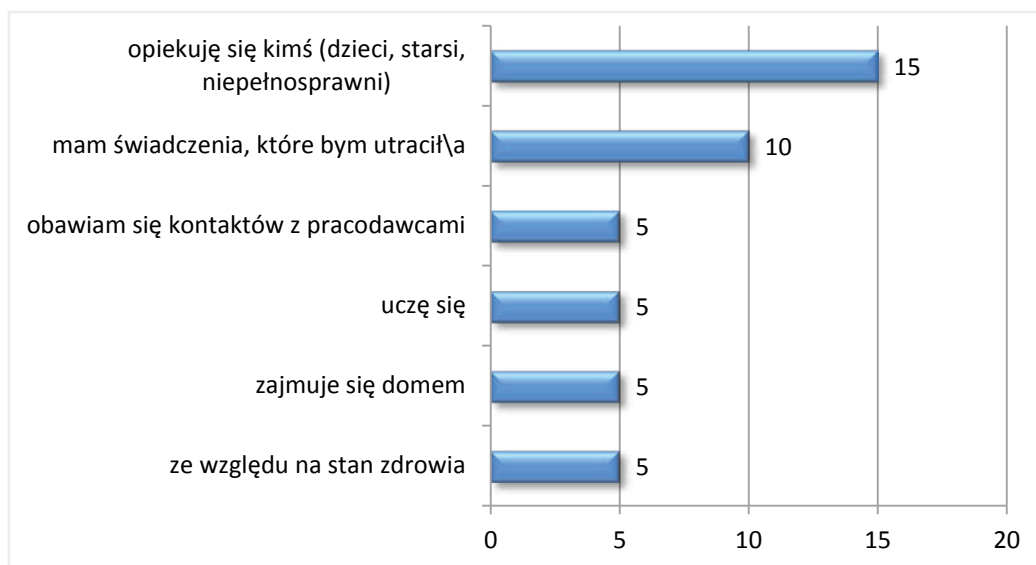

Kolejne pytanie dotyczyło sposobów poszukiwania pracy. Można było wybrać jedną z 5 odpowiedzi lub zaproponować własną (z czego nikt nie skorzystał). **W swoim poszukiwaniu zatrudnienia respondenci najczęściej skupiali się na przeglądaniu ogłoszeń.** Korzystali w tym celu z internetu (84,9% odpowiadających), informacji dostępnych publicznie w urzędach pracy (75,3%) oraz z prasy (71,2%). Samodzielne roznoszenie CV do pracodawców praktykowało już nieco mniej osób – 63%.

Jedną z podstawowych kwestii, która związana jest z oczekiwaniami wobec potencjalnej pracy są finansowe warunki zatrudnienia. Absolwenci niezatrudnieni, a gotowi podjąć pracę, jako oczekiwaną kwotę potencjalnych zarobków najczęściej wymieniali 2000 zł netto miesięcznie. **Średnia plasowała się na poziomie netto 1936,71 zł**, natomiast wartość mediany to 1600 zł.

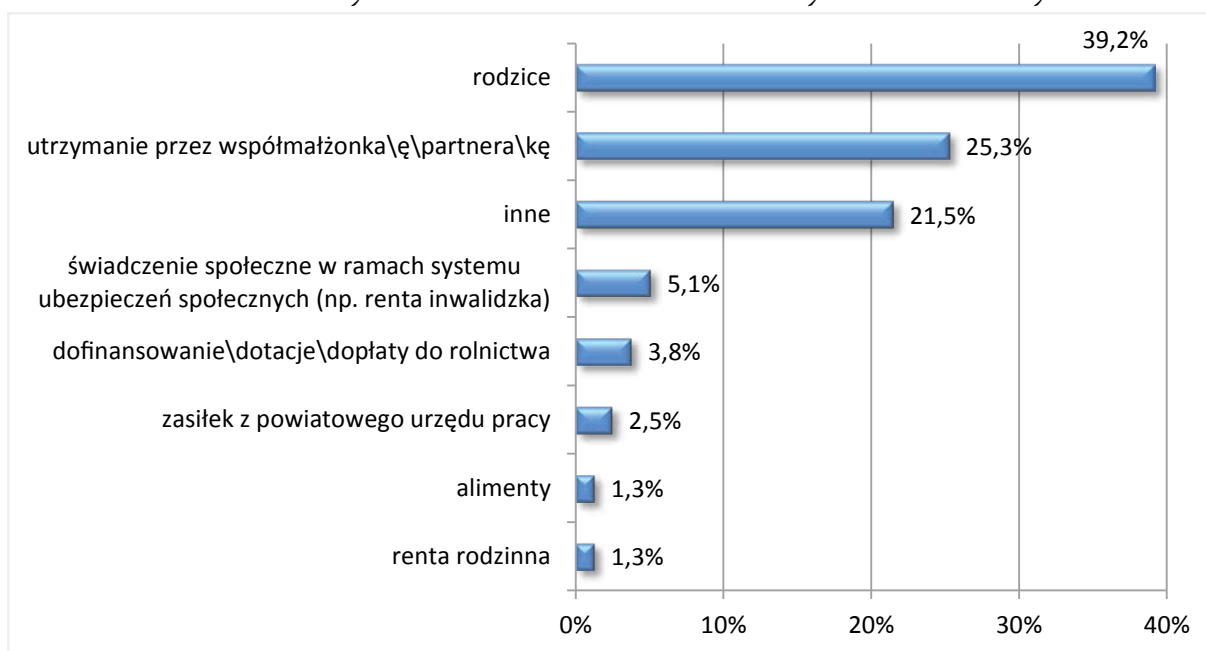
Spśród absolwentów niezatrudnionych 30 osób nie było gotowych podjąć zatrudnienia. Wykres 13 ukazuje powody tego stanu rzeczy, wśród których najczęściej wystąpiła opieka nad osobami zależnymi. Dopuszczalny był wybór kilku przyczyn.

Wykres 13. Powody niegotowości do podjęcia zatrudnienia niepracujących absolwentów szkół zawodowych – wskazania w liczbach

Badanie osób bez zatrudnienia czy to w ramach części, czy też całości próby, było już kilkakrotnie podejmowane przez Lubelskie Obserwatorium Rynku Pracy. W niniejszym badaniu po raz pierwszy zadano takim osobom pytanie o główne źródło utrzymania. Okazało się, że prawie 40% uczestników badania z tej grupy było na utrzymaniu rodziców. Szczegółowy rozkład odpowiedzi jest zilustrowany na wykresie 14.

Wykres 14. Główne źródło utrzymania absolwentów szkół zawodowych niezatrudnionych

3.1.3. Sytuacja absolwentów zatrudnionych i prowadzących firmy

Zatrudnieni i prowadzący firmy stanowili łącznie 49% badanych absolwentów zasadniczych szkół zawodowych tj. 380 osób. **Najpierw przeanalizowana zostanie sytuacja 240 osób zatrudnionych (31% próby absolwentów po szkołach zawodowych), a następnie 140 osób (18% próby) prowadzących własną działalność gospodarczą.** Mając na uwadze fakt, iż respondent mógł być jednocześnie przedsiębiorcą i zatrudnionym np. na części etatu, pytanie o status sformułowano w ten sposób, że pytano o główne źródło utrzymania. Jeżeli badany odpowiadał, że jest to praca w firmie/instytucji trafiał do podgrupy z zatrudnionymi, jeśli praca na własny rachunek – do podgrupy przedsiębiorców.

Nie określano, że praca jest tożsama z pracą etatową. Dlatego w grupie zatrudnionych znalazły się także osoby pracujące na podstawie umów cywilnoprawnych. Stanowiły one nieco ponad 10% próby. Z kolei 4,2% pracowało bez formalnej umowy. Umowa o pracę na czas nieokreślony występowała 4 razy częściej niż na czas określony.

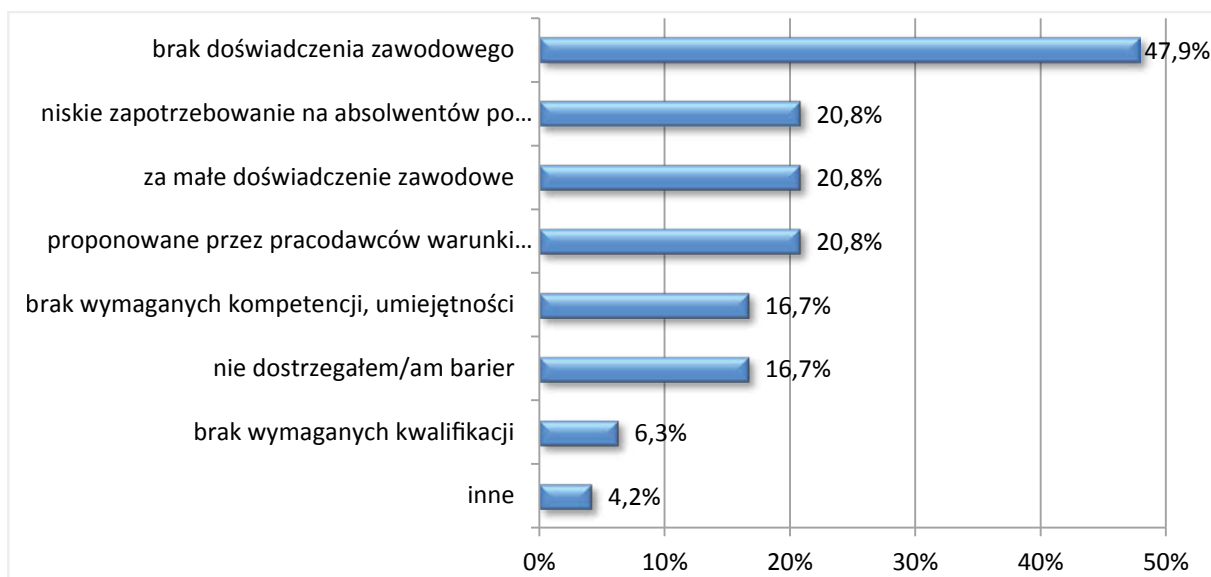
Ze względu na to, iż grupy profili nie były równoliczne, należy skupić się, podobnie jak w poprzednich podrozdziałach, na odsetku pracujących respondentów wśród wszystkich respondentów każdego z 13 profili z co najmniej 25 respondentami. Tabela 6 pokazuje, iż **największy odsetek zatrudnionych respondentów występował w przypadku profilu ślusarz-spawacz.**

Tabela 6. Profil klasy w szkole zawodowej a zatrudnienie w momencie badania

Profil	Odsetek zatrudnionych respondentów wśród wszystkich respondentów danego profilu
ślusarz-spawacz	80,0%
krawiec	44,4%
elektromonter	42,9%
elektromechanik	37,5%
mechanik samochodowy	34,5%
kucharz	33,3%
sprzedawca	30,8%
fryzjer	25,0%
rolnik	22,2%
kucharz małej gastronomii	18,2%
piekarz	16,7%
elektromechanik pojazdów samochodowych	16,7%
cukiernik	0,0%

Posiadający główne źródło utrzymania z pracy w firmie/instytucji mogli podać maksymalnie 2 odpowiedzi oceniając co było dla nich **największą barierą w uzyskaniu zatrudnienia**. Wyszczególniono przy tym kilka hipotetycznych barier, które w świetle doświadczeń badanych mogły być znaczące. 16,7% odpowiadających na to pytanie nie dostrzegało żadnych barier. Taki sam odsetek wskazał na brak odpowiednich kompetencji, ale kategorię „inne” utworzyły również odpowiedzi mówiące o braku umiejętności: *autoprezentacji i przełamania się w sobie*. **Zdecydowanie najczęściej podnoszono kwestię doświadczenia zawodowego** – albo jego braku (47,9%) lub niewystarczającego stopnia (20,8%).

Wykres 15. Bariery w uzyskiwaniu zatrudnienia u zatrudnionych absolwentów szkół zawodowych

Jak widać na wykresie, więcej niż co piąty pracujący wskazał też na niskie zapotrzebowanie na absolwentów swojego profilu kształcenia. Spośród 13 profili kształcenia poddawanych analizie najliczniej tę odpowiedź wybierali pracujący z zawodem wyuczonym elektromechanik pojazdów samochodowych.

W karierze zawodowej 62,5% zatrudnionych absolwentów szkół zawodowych występował okres, kiedy nie posiadali zatrudnienia. Gdyby określać dla każdego z nich łączny czas pozostawania bez pracy od ukończenia edukacji, to najczęściej było to od 7 do 12 miesięcy (dla 33,3%) i od 3 do 6 miesięcy (dla 23,3%). Podobnie, całościowo rzecz ujmując, okresy rejestracji w urzędach pracy: na pierwszym miejscu (dla 26,7%) od 3 do 6 miesięcy, a następnie od 7 do 12 miesięcy (dla 23,3%). Tylko 4,2% posiadających okres bez zatrudnienia nie posiadało doświadczeń jako bezrobotni – klienci urzędów pracy.

Prawie 2/3 badanych (64,6%) pracowało już powyżej 5 lat, licząc łącznie okresy zatrudnienia, od momentu ukończenia edukacji. Co szósty (16,7%) był zatrudniony przez okres mieszczący się w przedziale od 2 do 5 lat. Pracujący uczestnicy badania mieli więc za sobą spore doświadczenie w pracy, choć jak już wiadomo niekoniecznie w zawodzie. Nieco ponad połowa (51%) pracowała już co najmniej w 3 miejscach, pozostali (49%) w jednym lub dwóch. Także ponad połowa (54,2%) pracowała nieprzerwanie już od ponad 5 lat, co ósmy (12,5%) od 2 do 5 lat.

Kolejne zestawienie to analiza branżowa miejsc pracy absolwentów szkół zawodowych dla całego zbioru pracujących uczestników badania, którzy ukończyli szkoły zawodowe.

Tabela 7. Branże, w których byli zatrudnieni badani absolwenci szkół zawodowych (n = 240)

Branża	Liczba respondentów, którzy zakwalifikowali swojego pracodawcę do branży	Odsetek deklaracji
Pomoc techniczna i administracyjna, administracja publiczna	35	14,6%
Budownictwo	30	12,5%
Produkcja	25	10,4%
Usługi edukacyjne	25	10,4%
Motoryzacja	20	8,3%
Transport, logistyka i magazynowanie	20	8,3%
Rolnictwo, leśnictwo, rybołówstwo	15	6,3%
Handel detaliczny	15	6,3%
Ochrona zdrowia i pomoc społeczna	10	4,2%

Branża	Liczba respondentów, którzy zakwalifikowali swojego pracodawcę do branży	Odsetek deklaracji
Usługi spożywcze (restauracje, bary itp.)	10	4,2%
Handel hurtowy	5	2,1%
Działalność wydawnicza	5	2,1%
Finanse i ubezpieczenia	5	2,1%
Nieruchomości pośrednictwo, wynajem i leasing	5	2,1%
Działalność profesjonalna, naukowa i usługi techniczne	5	2,1%
Doradztwo w zakresie zarządzania	5	2,1%
Zakwaterowanie (hotelarstwo itp.)	5	2,1%

Odpowiedzi respondentów wskazywały na 17 branż (na 20 możliwych do wybrania). **Prawie połowa pracujących (47,9%) była zatrudniona w jednej z czterech branż: pomocy technicznej i administracyjnej lub administracji publicznej, budownictwie, produkcji i usługach edukacyjnych. Gdyby kolejne branże, motoryzacyjną i transportową, połączyć w jedną kategorię, to właśnie ona byłaby na czele rankingu z odsetkiem 16,6%** spośród wszystkich pracujących absolwentów po szkołach zawodowych. O stosunkowo wysokim popycie na pracowników w tych ostatnich branżach świadczy ciągły monitoring ofert pracy w województwie lubelskim prowadzony przez Lubelskie Obserwatorium Rynku Pracy. W latach 2014-2015 zawsze w pierwszej dziesiątce najczęściej poszukiwanych specjalności znajdowali się kierownicy, a bardzo często identyfikowane zapotrzebowanie na kwalifikacje dotyczyło uprawnień logistycznych (świadectwa kwalifikacji przewozu osób lub rzeczy) i kierowania pojazdami maszynowymi, w tym standardowego prawa jazdy, które zawsze pozostawało na czele pożądaných uprawnień kandydata do pracy.

Następne pytanie skierowane do zatrudnionych absolwentów dotyczyło wspomnianych już w analizie 24 kompetencji, lecz tym razem w odniesieniu do pracy. Które z nich okazały się kluczowe właśnie w pracy respondentów? Ukazuje to tabela poniżej. Absolwenci mogli wskazać do 5 kompetencji, stąd odsetki nie sumują się do 100%.

Tabela 8. Kompetencje kluczowe w pracy zatrudnionych absolwentów szkół zawodowych

Lp.	Kompetencja	Odsetek respondentów pracujących, którzy wskazali na kompetencję jako kluczową
1	sumienność i dokładność	47,9%
	komunikatywność	47,9%
	odporność na stres	47,9%
4	praca zespołowa	33,3%
	dążenie do rozwoju	33,3%
6	organizacja pracy	31,3%
	samodzielność	31,3%
	branie odpowiedzialności	31,3%
9	zaangażowanie	29,2%
10	wytrwałość i konsekwencja	27,1%
11	kreatywność	25,0%
	elastyczność	25,0%
13	asertywność	18,8%
	budowanie relacji	18,8%

Lp.	Kompetencja	Odsetek respondentów pracujących, którzy wskazali na kompetencję jako kluczową
15	uczenie i szkolenie	16,7%
16	profesjonalizm i etyka	14,6%
17	mobilizowanie innych	12,5%
18	myślenie analityczne	10,4%
	orientacja na klienta	10,4%
20	orientacja na cel	8,3%
21	zarządzanie zespołem	6,3%
22	planowanie i koordynowanie	4,2%
23	delegowanie zadań	2,1%
24	nastawienie biznesowe	0,0%
	żadna z powyższych	0,0%

W rozdziale 3.1.1. wykazano w jakim stopniu, zdaniem respondentów, te same kompetencje były rozwijane dzięki zajęciom w szkole zawodowej. Można zaobserwować, że osiem najbardziej kluczowych kompetencji w pracy znajduje się w pierwszej dwunastce kompetencji rozwijanych w szkole. To duża zbieżność. Najwięcej uwagi zwraca **umiejętność radzenia sobie ze stresem, która ma najwyższy odsetek wskazań jako kluczowa w pracy – 47,9% (obok sumienności i dokładności oraz komunikatywności), ale jest relatywnie rzadziej kształtowana w szkole** (12 miejsce na 24 z odsetkiem 12,9%). Warsztaty radzenia sobie ze stresem i komunikacji miałyby swoje uzasadnienie w programach kształcenia w szkołach zawodowych w województwie lubelskim. Należy wziąć także pod uwagę, że wymóg kompetencji komunikatywności jest najczęściej obecny w ofertach pracy w województwie lubelskim (w około połowie ogłoszeń), co wykazał ciągły monitoring ofert pracy realizowany dla Lubelskiego Obserwatorium Rynku Pracy od 2012 roku.

Z kolei **odsetki odpowiedzi na pytanie o stopień wykorzystania w pracy wiedzy i umiejętności zdobytych w szkole rozłożyły się dość równomiernie**. Na skali od 1 do 5 każda z pięciu ocen uzyskała pomiędzy 14,6% a 27,1%. Średnia wyniosła 2,69 i jest to wynik o 0,31 niższy niż środek skali. Wskazuje on, że więcej osób wybierało odpowiedzi sugerujące braki kształcenia szkolnego w stosunku do wymagań miejsca pracy. Kwestię tę rozwijało fakultatywne pytanie skierowane do absolwentów zatrudnionych, sformułowane w celu skatalogowania treści zajęć, których, zdaniem uczestników badania, zabrakło podczas organizacji kształcenia przez szkołę, a które byłyby szczególnie przydatne w obecnym miejscu pracy. Odpowiedzi zostały uporządkowane według liczebności w tabeli 9.

Tabela 9. Deficytowe elementy programów zajęć podczas kształcenia absolwentów szkół zawodowych – *pożądane z perspektywy obecnego miejsca pracy*

Element programu zajęć	Liczba wskazań
praktyki zawodowe w większym wymiarze	60
zajęcia dotyczące obsługi klienta	15
zajęcia dotyczące organizacji pracy	10
zajęcia kształtujące umiejętność pracy w grupie	10
ekonomia i marketing	5
warsztaty komputerowe	5
więcej nauki języków obcych	5
zajęcia dotyczące prawa pracy	5
zajęcia dotyczące prowadzenia działalności gospodarczej (księgowość, zarządzanie, podstawy prawne, zarządzanie zasobami ludzkimi)	5
zajęcia radzenia sobie ze stresem	5

Jakie wynagrodzenie osiągają zatrudnieni absolwenci zasadniczych szkół zawodowych? To pytanie badawcze rozpatrywane ogółem przyniosło następującą odpowiedź – jest to **średnio 2215,11 zł netto**, przy medianie i dominującej odpowiedzi 2000,00 zł. Małe liczebności zatrudnionych po poszczególnych profilach nie pozwoliły na wprowadzenie kryterium profilu do analizy wysokości wynagrodzeń.

Blisko co piąty badany planował zmienić zatrudnienie. Zdecydowanie wskazywało na to 16,7% absolwentów, a w pewnym stopniu – 6,2%. Ponad 1/3 ankietowanym trudno było odpowiedzieć na to pytanie (35,4%), więc planujący zmianę zatrudnienia byli mniej liczni niż niewypowiadający się na ten temat i zdecydowanie mniej liczni niż doceniający obecne miejsce pracy (41,7%). Ankieta on-line pozwoliła jednak sprawdzić, jakie czynniki mogą wpływać na zmiany w zatrudnieniu absolwentów zasadniczych szkół zawodowych. Najczęściej wskazywano dwa powody: wynagrodzenie (63,6%) oraz godziny pracy (36,4%). Oba aspekty pracy zasługują na dodatkowe systematyczne pogłębione badania wśród osób pracujących. Obawy o utratę pracy ma jedynie 8,4% absolwentów, czego powodem jest zwykle zła sytuacja finansowa pracodawcy.

Kolejna część analizy, zapowiedziana we wstępie do podrozdziału, dotyczyć będzie 140 absolwentów szkół zawodowych prowadzących własną działalność gospodarczą. Spośród nich tylko 17,9% stanowiły kobiety, 82,1% mężczyźni. Z kolei wśród mężczyzn, którzy znaleźli się w próbie absolwentów szkół zawodowych firmę prowadziło 23,7%, a w przypadku kobiet odsetek ten wynosił 8,6%.

Tabela 10 pokazuje, iż największy odsetek respondentów prowadzących własną firmę występował w przypadku profilu elektromonter, biorąc pod uwagę 13 profili z liczebnością co najmniej 25 osób.

Tabela 10. Respondenci – właściciele firm, według ukończonych profili w szkole zawodowej

Profil	Liczba respondentów	Odsetek respondentów – właściciele firm, wśród wszystkich respondentów po danym profilu
elektromonter	15	42,9%
rolnik	15	33,3%
elektromechanik	10	25,0%
mechanik samochodowy	35	24,1%
elektromechanik pojazdów samochodowych	5	16,7%
kucharz	5	16,7%
krawiec	5	11,1%
sprzedawca	5	7,7%
kucharz małej gastronomii	0	0%
fryzjer	0	0%
cukiernik	0	0%
piekarz	0	0%
ślusarz-spawacz	0	0%

Aż 85,7% z wszystkich prowadzących działalność gospodarczą miało doświadczenie w pracy najemnej u pracodawcy. Dla $\frac{3}{4}$ z nich było to doświadczenie dość długie, bo trwające powyżej 5 lat, zwykle w dwóch miejscach pracy. Dokładnie połowa prowadzących własny biznes miała w swojej karierze zawodowej okres bez zatrudnienia, dla co trzeciej z tych osób był on nawet dłuższy niż rok, co nie przeszkodziło im w założeniu firmy. Należy zauważyć, że pozostawanie bez zatrudnienia rzadko szło w parze z rejestracją w urzędzie pracy.

Ankiętę internetową wypełnili właściciele firm z dużym doświadczeniem w prowadzeniu biznesu. Sześciu na dziesięciu miało powyżej 5 lat doświadczenia. Nie było przedsiębiorcy z doświadczeniem krótszym niż 7 miesięcy. Zestawienie poniżej to analiza branżowa firm prowadzonych przez badanych absolwentów szkół zawodowych. Przedstawia ono ranking dla całego zbioru przedsiębiorców po szkołach zawodowych.

Tabela 11. Branże, w których prowadzą firmy absolwenci szkół zawodowych

Branża	Liczba respondentów, którzy zakwalifikowali swoją firmę do branży	Odsetek deklaracji
Budownictwo	20	14,3%
Motoryzacja	15	10,7%
Usługi dla ludności (w tym dostawa i naprawy systemów dostarczania wody, energii, itp.)	15	10,7%
Produkcja	15	10,7%
Transport, logistyka i magazynowanie	15	10,7%
Rolnictwo, leśnictwo, rybołówstwo	10	7,1%
Informatyka	10	7,1%
Usługi spożywcze (restauracje, bary)	10	7,1%
Handel hurtowy	5	3,6%
Działalność wydawnicza	5	3,6%
Finanse i ubezpieczenia	5	3,6%
Działalność profesjonalna, naukowa i usługi techniczne	5	3,6%
Usługi edukacyjne	5	3,6%
Ochrona zdrowia i pomoc społeczna	5	3,6%

Odpowiedzi respondentów wskazywały na 14 branż (na 20 możliwych do wybrania). W pierwszych pięciu branżach firmy prowadzi 57,1% przedsiębiorców. Podobne jak w przypadku zatrudnionych w czołówce znalazły się branże: budownictwo, motoryzacja, transport, logistyka i magazynowanie.

Badanych pytano także, jakie powody decydowały o rozpoczęciu działalności gospodarczej. Możliwe było udzielenie maksymalnie 2 odpowiedzi z listy zaproponowanych. Na pierwszym miejscu wśród powodów uplasowała się możliwość zdobycia niezależności zawodowej (42,9%), a na kolejnych: chęć osiągnięcia większych zysków i możliwość samorealizacji (po 35,7%).

Następne pytanie dotyczyło umiejętności. Tym razem z listy 24 kompetencji przedsiębiorcy wskazywali te, które wykorzystują podczas prowadzenia firmy. Mogli wybrać kilka kompetencji, stąd odsetki w tabeli 12 nie sumują się do 100%. **Sumienność i dokładność oraz komunikatywność okazały się kluczowymi w prowadzeniu własnego biznesu.** Zarządzanie zespołem i delegowanie zadań wybierano najrzadziej. Można domniemywać, bo nie było to przedmiotem badania, że większość firm stanowiły firmy jednoosobowe, niewymagające procesów zarządzania personelem. Zauważalna jest duża zbieżność kolejności kompetencji w porównaniu z rankingiem tych kształtowanych dzięki szkole zawodowej.

Tabela 12. Umiejętności wykorzystywane w prowadzenie firmy w opinii absolwentów szkół zawodowych - przedsiębiorców

Lp.	Kompetencja	Odsetek wskazań
1	sumienność i dokładność	78,6%
2	komunikatywność	75,0%
3	dążenie do rozwoju	67,9%
4	zaangażowanie	64,3%
5	kreatywność	60,7%
6	branie odpowiedzialności	57,1%

Lp.	Kompetencja	Odsetek wskazań
7	organizacja pracy	53,6%
	budowanie relacji	53,6%
	profesjonalizm i etyka	53,6%
10	wytrwałość i konsekwencja	50,0%
	elastyczność	50,0%
	nastawienie biznesowe	50,0%
13	odporność na stres	46,4%
	myślenie analityczne	46,4%
15	planowanie i koordynowanie	42,9%
16	asertywność	39,3%
17	samodzielność	35,7%
	uczenie i szkolenie	35,7%
	orientacja na klienta	35,7%
	orientacja na cel	35,7%
21	mobilizowanie innych	32,1%
22	praca zespołowa	28,6%
23	zarządzanie zespołem	25,0%
24	delegowanie zadań	10,7%
25	żadna z powyższych	3,6%

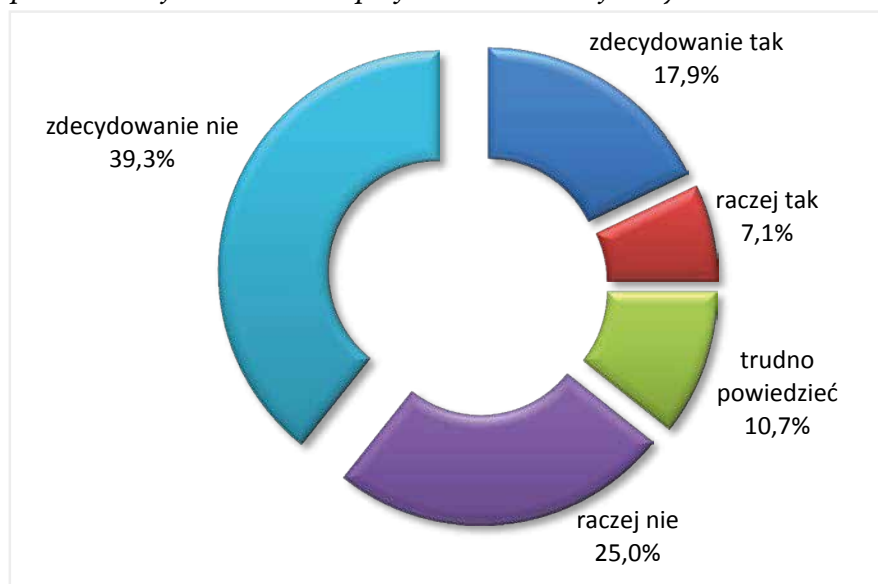
Wiedza i umiejętności zdobyte w szkole zawodowej zostały ocenione w kontekście wykorzystania ich w prowadzeniu firmy. Ocena przydatności mogła mieścić się na pięciostopniowej skali: od 1 (nie wykorzystuję ich wcale) do 5 (wykorzystuję je w codziennej pracy). **Średnia odpowiedzi wyniosła 2,82.** To wynik wyższy niż dla grupy zatrudnionych, ale wciąż niższy niż środek skali. W związku z tym istotne są sugestie badanych odnośnie treści zajęć szkolnych, których wprowadzenie lub poszerzenie byłoby przydatne dla absolwentów podejmujących wyzwanie prowadzenia działalności gospodarczej.

Tabela 13. Deficytowe treści zajęć w kształceniu w szkole zawodowej – pożądane z perspektywy zadań podczas prowadzenia firmy

Treści zajęć	Liczba wskazań
zajęcia dotyczące prowadzenia działalności gospodarczej (księgowość, zarządzanie, podstawy prawne, zarządzanie zasobami ludzkimi)	40
praktyki zawodowe w większym wymiarze	30
zajęcia dotyczące planowania działalności, w tym sposoby rozeznania rynku	15
ekonomia i marketing	5

Prawie 2/3 prowadzących firmy odpowiedziało negatywnie na pytanie, czy prowadzona przez nich działalność jest bezpośrednio związana z profilem ukończonej klasy w szkole zawodowej. Związek taki widziała łącznie dokładnie ¼ badanych.

Wykres 16. Związek prowadzonej działalności z profilem ukończonej klasy w szkole zawodowej

Miesięczne zyski netto zdecydowało się ujawnić 82,1% badanych właścicieli firm. Średnia wyniosła 6621,74 zł i okazała się o ponad 4400 zł wyższa niż średnia zarobków netto absolwentów zatrudnionych. Mediana, czyli wartość środkowa (mniej wrażliwa na skrajne wartości), wyniosła 5000 zł – także więcej niż u pracujących, o 3000 zł. Jednocześnie 4000 zł netto było wartością podawaną najczęściej. Więcej niż 3/4 badanych (78,6%) nie korzystało z żadnego wsparcia zewnętrznego przy zakładaniu firmy. Co siódmy (14,3%) korzystał z wsparcia finansowego na start działalności.

Ostatni blok pytań dla przedsiębiorców dotyczył pewności lub ewentualnie obaw o utrzymanie działalności gospodarczej. Wypełniający ankietę on-line absolwenci szkół zawodowych w 60,7% byli optymistami jeśli chodzi o dalsze prowadzenie firmy. Tylko 10,7% mówiło o niepewności, a pozostałym trudno było wypowiedzieć się na ten temat. Źródłem obaw były głównie wysokie koszty prowadzenia działalności, a czynnikiem sukcesu w utrzymaniu biznesu przede wszystkim renoma wśród klientów.

3.2. Absolwenci techników

3.2.1. Ocena technikum i szans na pracę w zawodzie wyuczonym

Absolwentom technikum, podobnie jak szkół zawodowych, zaproponowano refleksję nad 24 kompetencjami, które mogły zostać kształtowane przez szkołę. Wybór mógł ograniczyć się maksymalnie do 5 najważniejszych kompetencji, co jednocześnie spowodowało, że odpowiedzi w tabeli 14 nie sumują się do 100%. Około co dziesiąty absolwent technikum nie zdołał wskazać na żadną z kompetencji. Ponad 35% respondentów zaznaczyło organizację pracy jako umiejętność doskonaloną podczas nauki w technikum, niewiele mniej tak postrzegano samodzielność oraz sumienność i dokładność. W najmniejszym zaś stopniu szkoła ta wpłynęła na rozwój kompetencji zarządczych: kierowania zespołem, delegowania zadań i mobilizowania innych. Niskie miejsce orientacji na klienta (4,1%) nie pozwala łączyć optymistycznie kształcenia w technikum z rzeczywistością miejsca pracy w przedsiębiorstwie, choć dość częste wskazania na komunikatywność (4. miejsce z 27,2%) nieco podnoszą ocenę szkoły w kontekście jakości potencjalnej pracy absolwenta z klientem. Oto szczegółowe zestawienie kompetencji:

Tabela 14. Rozwój kompetencji dzięki technikum w opinii jego absolwentów

Lp.	Kompetencja	Odsetek wskazań
1	organizacja pracy	35,8%
2	samodzielność	32,9%
3	sumienność i dokładność	31,1%
4	komunikatywność	27,2%
5	praca zespołowa	25,1%
6	kreatywność	22,8%
7	dążenie do rozwoju	22,5%
8	myślenie analityczne	21,0%
9	wytrwałość i konsekwencja	20,5%
10	odporność na stres	18,4%
11	branie odpowiedzialności	17,6%
	zaangażowanie	17,6%
13	planowanie i koordynowanie	11,1%
14	uczenie i szkolenie	10,9%
15	profesjonalizm i etyka	10,6%
16	budowanie relacji	10,4%
17	asertywność	9,6%
18	orientacja na cel	8,3%
19	nastawienie biznesowe	7,8%
20	elastyczność	6,2%
21	mobilizowanie innych	4,7%
22	orientacja na klienta	4,1%
	zarządzanie zespołem	4,1%
24	delegowanie zadań	2,3%
	żadna z powyższych	11,7%

Więcej niż siedmiu na dziesięciu absolwentów techników przyznało, że zdobyło w ramach kształcenia w szkole pewne uprawnienia, certyfikaty, dyplomy lub potwierdzenia umiejętności. Badani najbardziej zadowoleni byli z tych, które potwierdzają ich umiejętności ściśle w ich zawodzie. Co najmniej 8 razy wymieniane były też w odpowiedziach certyfikaty CISCO, ECDL, językowe oraz... świadectwo dojrzałości. 1,5% absolwentów technikum nie było zadowolonych z uzyskanych potwierdzeń. Jak wspomniano w rozdziale wstępnym, respondenci kończyli technikum w różnym okresie. Ci, którzy robili to w latach dziewięćdziesiątych i w kolejnej dekadzie częściej potrzebowali po ukończeniu szkoły uzupełnienia kwalifikacji, potwierdzenia wiedzy i umiejętności. W sumie w całej grupie badanych absolwentów techników podejmowało takie działania 57%. Zwykle przyczyną nie było polecenie służbowe czy chęć awansu, ale poprawienie swoich szans na rynku pracy (58,8%) oraz chęć samorozwoju (30,3%).

Zdobyta podczas zajęć w technikum wiedza teoretyczna oceniona została lepiej niż osiągnięte umiejętności praktyczne. Średnia ocen dla pierwszego aspektu wyniosła 3,60, a dla drugiego 3,28 przy skali od 1 do 5 (gdzie 1 oznaczało bardzo niski poziom wiedzy/umiejętności a 5 – bardzo wysoki poziom). Z kolei wyposażenie techniczne na zajęciach warsztatowych w technikum oceniono jeszcze słabiej – średnio na 3,17, na skali od 1 do 5, gdzie najniższa ocena oznaczała całkowite niespełnienie oczekiwań.

Analizę odpowiedzi z uwzględnieniem kryterium ukończonego profilu kształcenia warto rozpocząć od wyrażonych opinii na temat szans na znalezienie pracy w województwie lubelskim w zawodzie zgodnym

z ukończonym profilem klasy w technikum. Jak wspomniano w rozdziale wstępnym, pod uwagę branych będzie dziesięć profili, które spełniają wymóg reprezentacji przez co najmniej 25 badanych. Największe szanse na zatrudnienie widzieli absolwenci klas o profilach kucharz i technik elektronik (średnia ocen powyżej 3 na skali od 1 do 5, gdzie 1 oznaczało nie mam żadnych szans, 5 – mam duże szanse), co obrazuje pierwsza kolumna tabeli 15. Przedstawiciele tych samych zawodów wyuczonych również najczęściej potwierdzali, że pracowali bądź pracują w tym zawodzie – druga kolumna tabeli.

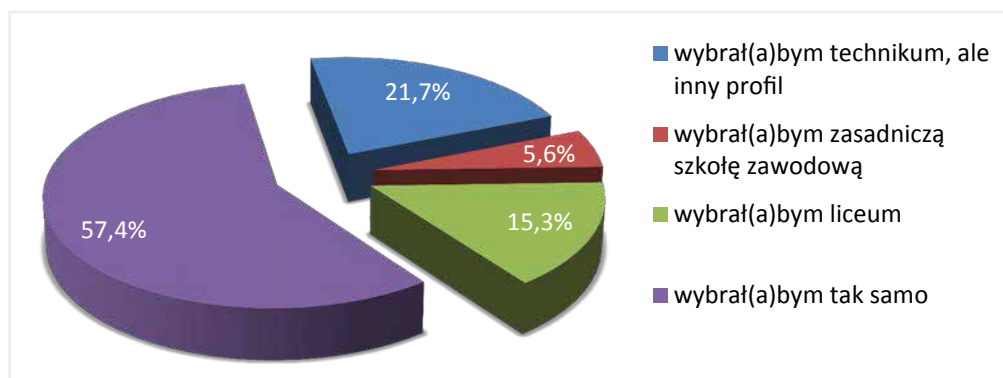
Tabela 15. Profil klasy w technikum a praca w zawodzie wyuczonym

Profil	Średnia ocena szans na znalezienie pracy w województwie lubelskim	Odsetek absolwentów z doświadczeniem pracy (od ukończenia szkoły) w zawodzie wyuczonym
kucharz	3,20	53,3
technik elektronik	3,19	56,3
technik elektryk	2,81	50,0
technik pojazdów samochodowych	2,77	46,2
technik hotelarstwa	2,73	33,3
technik mechanik	2,36	30,3
technik informatyk	2,33	19,6
technik ekonomista	2,18	33,3
technik żywienia i gospodarstwa domowego	2,15	20,0
technik budownictwa	1,79	20,8

Gdyby pytanie o szanse na znalezienie pracy w zawodzie wyuczonym rozpatrywać dla absolwentów wszystkich zidentyfikowanych w badaniu profili techników łącznie, to średnia ocena szans ukształtowała się na poziomie 2,44.

42,5% wszystkich 772 przebadanych absolwentów techników zmieniłoby swoje wybory edukacyjne (inna szkoła lub inny profil). Analiza szczegółowa dotyczy już tylko przedstawicieli 10 profili kształcenia z powyższej tabeli. Odpowiadali oni jaką podjęliby decyzję, gdyby mogli raz jeszcze wybierać wśród szkół ponadgimnazjalnych. Jak wskazuje wykres 17 więcej niż połowa respondentów nie zmieniłaby niczego w tym etapie swojej ścieżki edukacyjnej. Inny typ szkoły (szkoła zawodowa lub liceum) wybrałby co piąty badany absolwent (20,9%), podobna grupa osób orientowałaby się na inny profil w technikum (21,7%).

Wykres 17. Zachowania respondentów po technikach, w sytuacji hipotetycznego ponownego wyboru szkoły na poziomie ponadgimnazjalnym

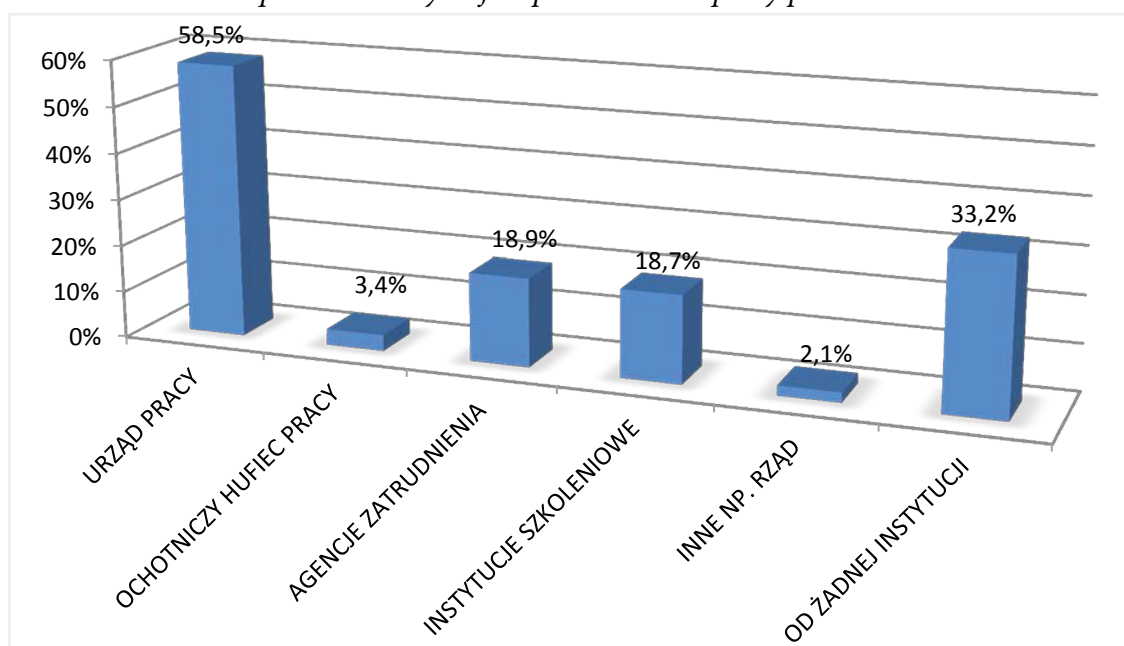

Wybory techników elektroników i techników ekonomistów najczęściej powtórzyłyby się dokładnie tak samo (ponad 2/3 osób z każdej z tych grup). Inny profil, pozostając w technikum, najczęściej wybieraliby technicy hotelarstwa (1/3 z nich). Za liceum jako alternatywnym wyborem optowaliby zaś w największym odsetku (1/3 absolwentów profilu) technicy mechanicz. Profil technik pojazdów samochodowych cieszył się z kolei największą popularnością jako alternatywny – 17,4% wszystkich decydujących się na inny profil technikum chciałoby kształcić się w tym zawodzie.

W przypadku absolwentów technikum wiedza o własnych mocnych i słabych stronach w kontekście szans na rynku pracy pochodziła przede wszystkim z własnych przemyśleń – tak odpowiadało ponad 2/3 badanych z tej grupy (66,8%). **Podstawowym zewnętrznym źródłem wiedzy o atutach i słabych stronach absolwentów technikum były bliskie im osoby (dla 18,9%).** Nauczyciele i doradcy zawodowi pomogli w tym zakresie odpowiednio 17,4% i 15,8% uczestników badania. Nigdy nie zastanawiało się nad tą problematyką 15% respondentów. Wśród pozostałych odpowiedzi (każda z nich nie przekracza kilku procent) interesujące były wskazania na udział w procesach rekrutacyjnych i oceny kompetencji (tzw. assessment center).

Ukończenie technikum bezpośrednio otwiera drogę do edukacji na poziomie wyższym, ale taka decyzja nie stoi w sprzeczności z poszukiwaniem pracy, także w zawodzie wyuczonym w technikum. **Na pytanie: od których instytucji oczekuje Pan/i wsparcia w poszukiwaniu pracy najczęściej (58,5%) absolwentów technikum odpowiedziało, że jest to urząd pracy.** O wiele niższą, ale bardzo zbliżoną do siebie ilość wskazań otrzymały agencje zatrudnienia (18,9%) i instytucje szkoleniowe (18,7%). Choć można było zaznaczyć do dwóch odpowiedzi, to Ochotnicze Hufce Pracy nie były instytucją rozpoznawalną wśród absolwentów (wskazywało je tylko 3,4%). Blisko jedna trzecia biorących udział w ankiecie internetowej nie oczekiwała od żadnej instytucji wsparcia w poszukiwaniu zatrudnienia, niektórzy dlatego, że w chwili badania je posiadali. Odpowiedzi przedstawiono na wykresie 18.

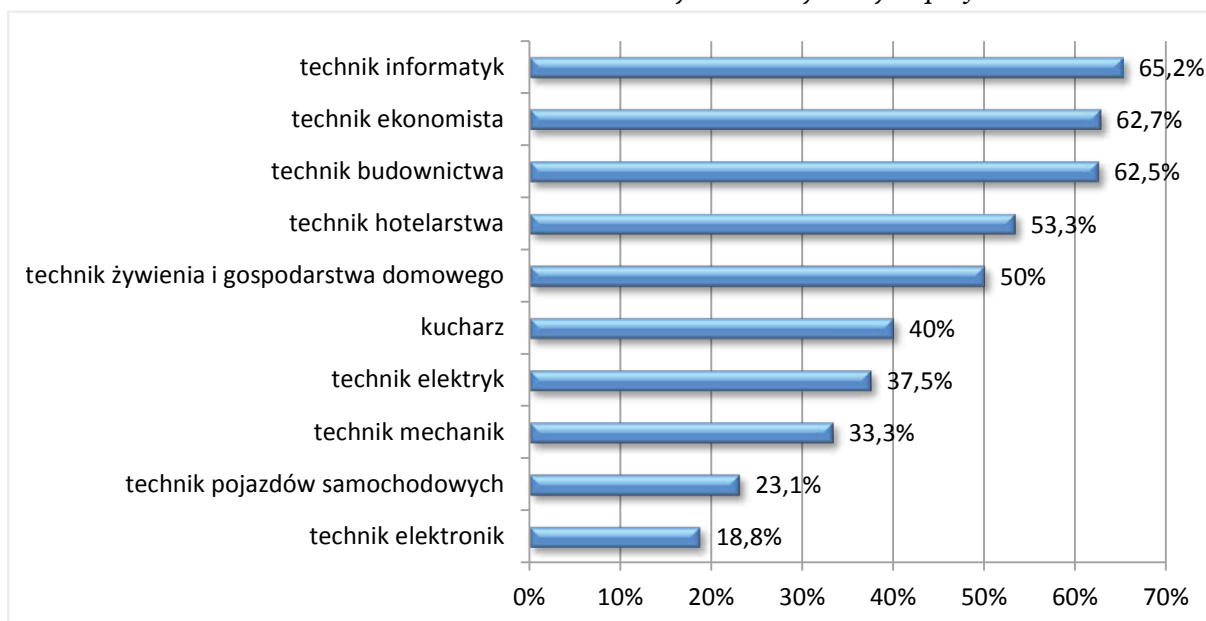
Wykres 18. Oczekiwane wsparcie od instytucji w poszukiwaniu pracy przez absolwentów technikum

3.2.2. Sytuacja absolwentów niezatrudnionych

Ani zatrudnienia, ani własnej firmy nie posiadało 47,7% badanych absolwentów techników – było to 368 osób. Wśród nich 40,2% stanowili absolwenci bez żadnego doświadczenia zawodowego. Odsetki osób niezatrudnionych w chwili badania, w ramach 10 wybranych do analizy profili, przedstawia wykres 19. Stosunkowo najczęściej nie pracowali w okresie badania absolwenci profili technik informatyk, technik ekonomista i technik budownictwa (odsetki powyżej 60%).

Wykres 19. Absolwenci techników niezatrudnieni, w każdym z 10 wybranych profili

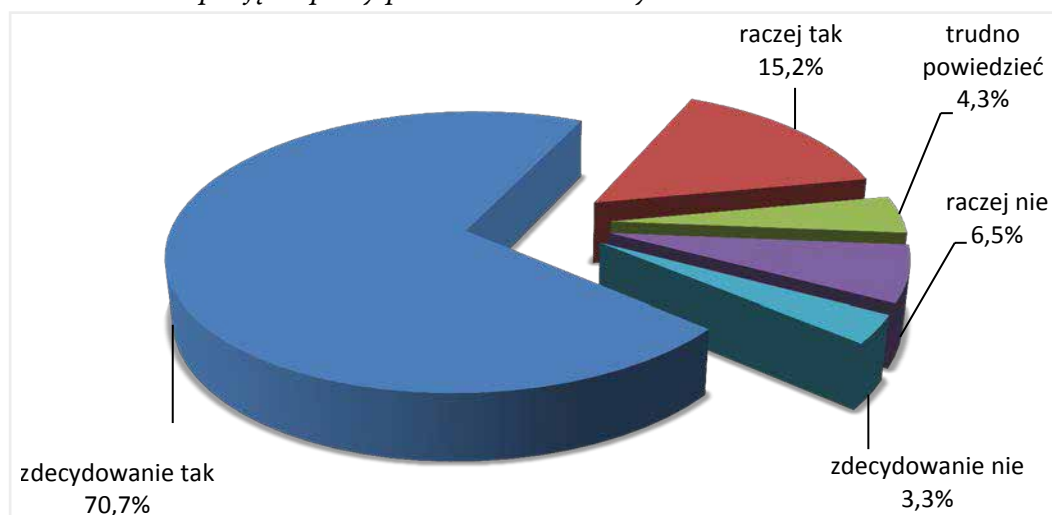

Jednakże spośród wszystkich niezatrudnionych absolwentów technikum 40,2% (148 osób) jeszcze uczyło się (już jako absolwenci technikum) lub szkoliło, co mogło przekładać się na brak gotowości do podjęcia pracy.

Przy pytaniu: *ile czasu łącznie od ukończenia edukacji pozostawał/a Pan/i bez pracy* 56% z ogółu badanych niezatrudnionych absolwentów techników potwierdziło, że był to okres do 12 miesięcy. Gdy chodzi o odpowiedzi na pytanie o łączny czas rejestracji w urzędzie pracy, to 30,4% uczestników badania, obecnie bez zatrudnienia, nigdy nie było zarejestrowanych w urzędzie pracy, a kolejne 23,9% przez okres do 6 miesięcy. Wysoki odsetek osób bez rejestracji w urzędzie, pomimo braku pracy, może po części wynikać z faktu, iż więcej niż połowa absolwentów technikum (wykazano to w rozdziale 2) podjęła studia.

Tylko co dziesiąty absolwent (9,8%) z tej grupy nie był gotowy do podjęcia zatrudnienia, a 85,9% wyrażało taką gotowość w sposób mniej lub bardziej zdecydowany, o czym informuje kolejny wykres.

Wykres 20. Gotowość do podjęcia pracy przez niezatrudnionych absolwentów techników

Absolwenci techników, którzy w momencie badania nie posiadali zatrudnienia i jednocześnie byli zdecydowanie lub raczej gotowi na podjęcie zatrudnienia (316 osób) wypowiedzieli się także na temat własnych odczuć odnośnie barier, które ograniczają ich szanse na rynku pracy. Dopuszczalne były maksymalnie 2 odpowiedzi. Na brak jakichkolwiek barier wskazało 1,3% badanych i była to odpowiedź, która pojawiła

się najrzadziej. **Najczęściej dostrzegano barierę w postaci braku doświadczenia zawodowego.** Na ten fakt wskazywała blisko połowa badanych. Na niskie zapotrzebowanie na absolwentów z posiadanym zawodem wyczuwano uwagę ponad 1/3 uczestników badania, a niemal 1/3 na zbyt małe doświadczenie zawodowe. Taki układ odpowiedzi uwydatnia potrzebę jak najwcześniejszego zdobywania doświadczenia zawodowego np. w formie bezpłatnych aktywności zawodowych (wolontariat, praktyki). Wśród barier, które znalazły się w kategorii „inne” dominowała konieczność zapewnienia opieki nad dzieckiem.

Wykres 21. Odczuwane bariery dla uzyskania zatrudnienia przez niezatrudnionych absolwentów technikum

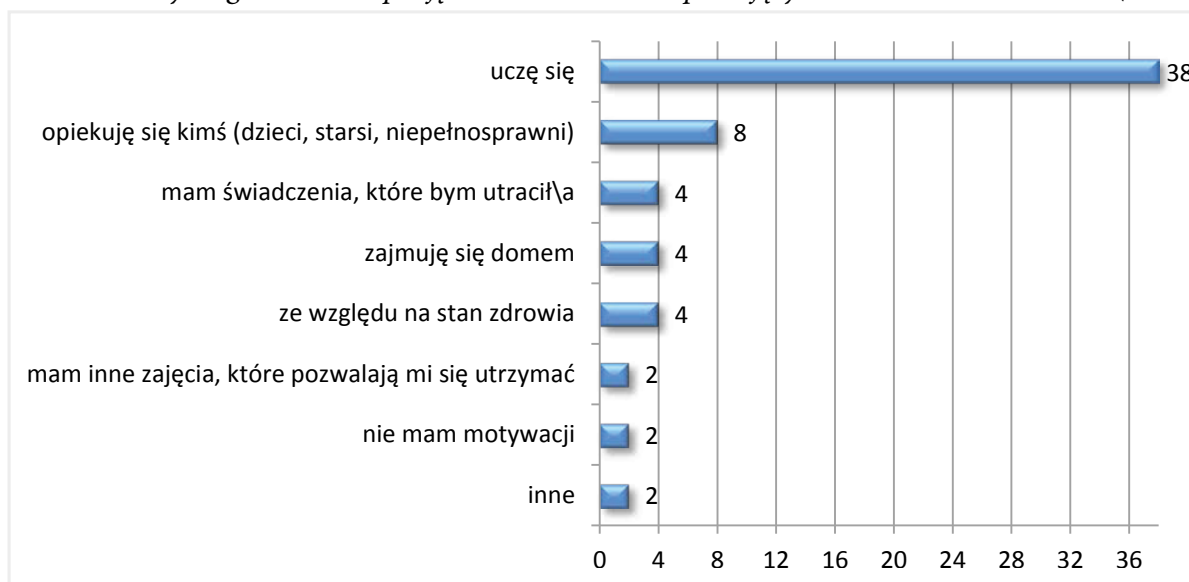

Ponieważ jedno z pytań badawczych dotyczyło sposobów poszukiwania pracy przez absolwentów, umożliwiono respondentom wskazanie swoich sposobów (spośród 5 wymienionych) lub dopisanie innego własnego (z czego skorzystało tylko 2 respondentów). **Internet okazał się najpopularniejszym narzędziem przy poszukiwaniu pracy** (95,6% badanych z niego korzystało). Kolejne miejsca zajęły: przeglądanie ofert w urzędzie pracy (70,9%), przeglądanie ogłoszeń w prasie (64,6%) oraz korzystanie z pomocy rodziny i znajomych (58,2%).

Finansowe warunki zatrudnienia potencjalnego miejsca pracy to kolejny problem badawczy. Wśród absolwentów, którzy nie pracowali, a byli gotowi podjąć zatrudnienie, najczęściej wymieniano jako oczekiwane kwoty 1500 i 2000 zł netto (miesięcznie). **Średnia plasowała się na poziomie netto 1724,81 zł**, natomiast wartość mediany 1500 zł.

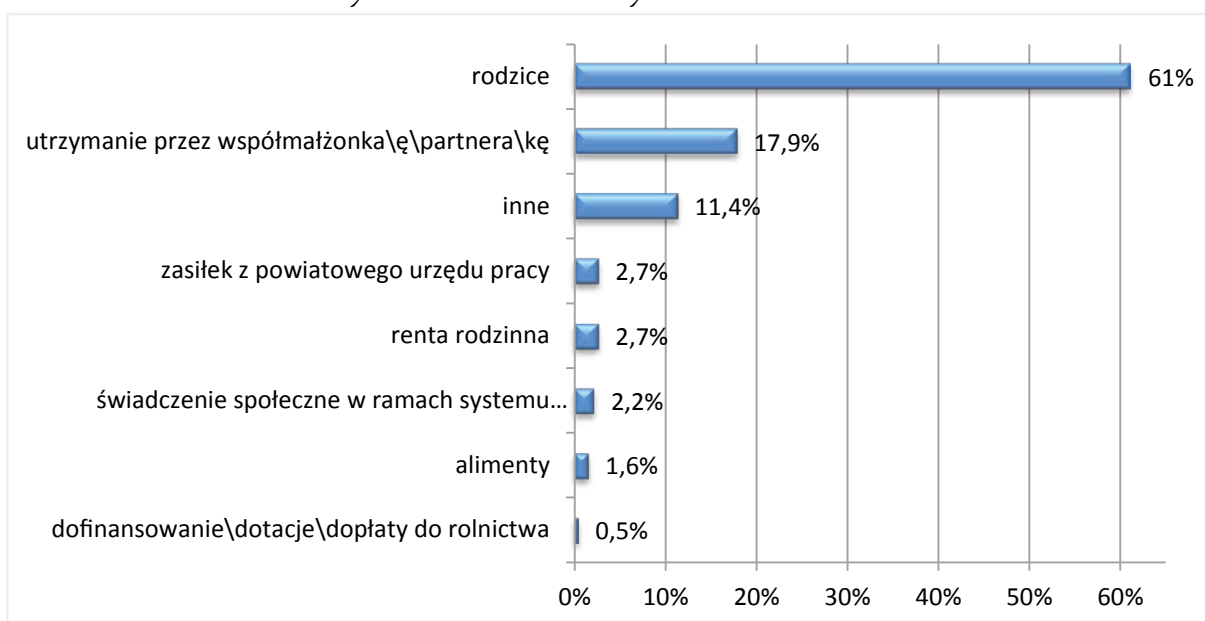
Wśród absolwentów niezatrudnionych 52 osoby nie były gotowe podjąć zatrudnienia. Wykres poniżej ukazuje powody tego stanu rzeczy, wśród których najczęściej występowało aktualne kształcenie (aż 38 wskazań). Dopuszczalny był wybór kilku przyczyn.

Wykres 22. Powody niegotowości do podjęcia zatrudnienia niepracujących absolwentów techników (liczebności)

Jeśli chodzi o główne źródła utrzymania 368 absolwentów techników bez zatrudnienia to najliczniejszą grupę utrzymują rodzice (61%). Wszystkie odsetki ukazuje wykres 23.

Wykres 23. Główne źródło utrzymania niezatrudnionych absolwentów techników

3.2.3. Sytuacja absolwentów zatrudnionych i prowadzących firmy

52,3% absolwentów techników (404 osoby) odpowiedziało twierdząco na pytanie *czy w chwili obecnej Pan/i pracuje lub prowadzi firmę*. W pierwszej kolejności przeanalizowana zostanie sytuacja **290 osób zatrudnionych (37,6% próby absolwentów po technikach), a następnie 114 osób (14,8% próby) prowadzących własną działalność gospodarczą**. Podobnie jak w przypadku absolwentów szkół zawodowych respondent mógł być jednocześnie przedsiębiorcą i zatrudnionym. Pytanie o główne źródło utrzymania rozstrzygało czy jest to praca w firmie/instytucji (badany trafił do podgrupy z zatrudnionymi), czy praca na własny rachunek (respondent uwzględniany był w podgrupie przedsiębiorców).

W podgrupie zatrudnionych ponad 10% pracowało na podstawie umów cywilnoprawnych. 6,2% pracowało bez formalnej umowy. Umowa o pracę na czas nieokreślony występowała 2 razy częściej niż na czas określony.

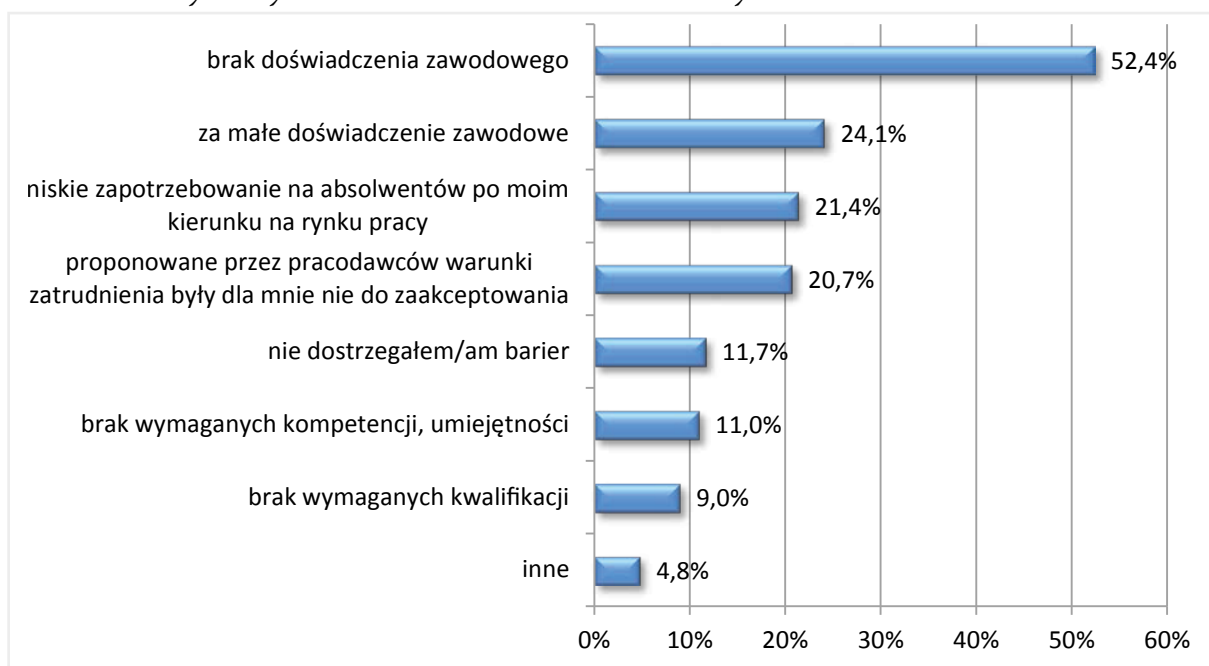
Biorąc pod uwagę profile najliczniej reprezentowane w próbie absolwentów techników (co najmniej 25 respondentów), odsetki pracujących respondentów wśród wszystkich respondentów każdego z 10 profili przedstawiają się zgodnie z zestawieniem poniżej. Pokazuje ono, iż **największy odsetek zatrudnionych respondentów występował w przypadku profili technik pojazdów samochodowych oraz kucharz.**

Tabela 16. Profil klasy w technikum a zatrudnienie w momencie badania

Profil	Odsetek zatrudnionych respondentów wśród wszystkich respondentów danego profilu
technik pojazdów samochodowych	61,5%
kucharz	60,0%
technik mechanik	51,5%
technik hotelarstwa	46,7%
technik żywienia i gospodarstwa domowego	45,0%
technik elektronik	43,7%
technik elektryk	37,5%
technik informatyk	30,4%
technik ekonomista	27,4%
technik budownictwa	25,0%

Zatrudnionych absolwentów techników zapytano o doświadczenia w poszukiwaniu pierwszej pracy, a konkretnie o **bariery w uzyskaniu pierwszego zatrudnienia**. Można było podać maksymalnie 2 odpowiedzi z wyszczególnionych lub/i podać własną. 11,7% odpowiadających na to pytanie nie dostrzegło żadnych barier. **Zdecydowanie najczęściej niewystarczające doświadczenie zawodowe uniemożliwiało, zdaniem badanych, uzyskanie przez nich zatrudnienia.** W kategorii „inne” zdarzały się takie odpowiedzi jak *mój charakter czy konkurencja w zawodzie*. Wykres 24 ilustruje rozkład odpowiedzi.

Wykres 24. Bariery w uzyskiwaniu zatrudnienia u zatrudnionych absolwentów techników

Jak wynika z wykresu, więcej niż co piąty pracujący wskazał też na niskie zapotrzebowanie na kandydatów do pracy będących absolwentami danego profilu kształcenia. Spośród 10 profili kształcenia poddawanych analizie najczęściej tę odpowiedź wybierali pracujący z zawodem wyuczonym technik mechanik.

62,1% zatrudnionych absolwentów techników nie posiadało zatrudnienia przez pewien okres. Przy określaniu łącznego czasu pozostawania bez pracy od ukończenia edukacji najczęściej podawano 3 do 6 miesięcy (23,3%) i do 3 miesięcy (22,2%). Z kolei najczęstsze łączne okresy rejestracji w urzędach pracy to, na pierwszym miejscu (dla 23,3%) do 3 miesięcy, a następnie od 7 do 12 miesięcy (dla 22,2%). Aż 21,1% posiadających okres bez zatrudnienia nie posiadało doświadczeń jako bezrobotni – klienci urzędów pracy.

42,8% badanych pracowało już powyżej 5 lat, licząc łącznie okresy zatrudnienia, od momentu ukończenia edukacji. Niemal co czwarty (24,8%) był zatrudniony przez okres mieszczący się w przedziale od 2 do 5 lat. Doświadczenie w pracy, choć niekoniecznie w zawodzie, było zdobywane przez ponad połowę badanych (57,9%) w 1 lub 2 miejscach. Ponad połowa (55,9%) pracowała nieprzerwanie od ponad 2 lat.

Kolejne zestawienie to analiza branżowa miejsc pracy absolwentów techników, dla całego zbioru pracujących uczestników badania, którzy ukończyli technikum.

Tabela 17. Branże, w których byli zatrudnieni badani absolwenci technikum (n=290)

Branża	Liczba respondentów którzy zakwalifikowali swojego pracodawcę do branży	Odsetek deklaracji
Pomoc techniczna i administracyjna, administracja publiczna	42	14,5%
Usługi edukacyjne	30	10,3%
Handel detaliczny	24	8,3%
Budownictwo	22	7,6%
Produkcja	22	7,6%
Transport, logistyka i magazynowanie	22	7,6%
Usługi dla ludności (w tym dostawa i naprawy systemów dostarczania wody, energii, itp.)	16	5,5%
Informatyka	16	5,5%
Usługi spożywcze (restauracje, bary itp.)	16	5,5%
Rolnictwo, leśnictwo, rybołówstwo	14	4,8%
Działalność profesjonalna, naukowa i usługi techniczne	14	4,8%
Finanse i ubezpieczenia	12	4,1%
Ochrona zdrowia i pomoc społeczna	12	4,1%
Motoryzacja	10	3,4%
Zakwaterowanie (hotelarstwo itp.)	10	3,4%
Handel hurtowy	6	2,1%
Sztuka, rozrywka i rekreacja	2	0,7%

Odpowiedzi respondentów wskazywały na 17 branż (na 20 możliwych do wybrania) i były dosyć zróżnicowane. **Na czele znalazła się branża pomocy technicznej i administracyjnej lub administracji publicznej (14,5%).**

Następne pytanie skierowane do zatrudnionych absolwentów techników dotyczyło wspomnianych już w analizie 24 kompetencji, lecz tym razem w odniesieniu do pracy. Poniższa tabela ukazuje, które z nich okazały się najbardziej kluczowe w pracy respondentów. Absolwenci mogli wskazać do 5 kompetencji, stąd odsetki nie sumują się do 100%.

Tabela 18. Kompetencje kluczowe w pracy zatrudnionych absolwentów techników

Lp.	Kompetencja	Odsetek respondentów pracujących, którzy wskazali na kompetencję jako kluczową
1	komunikatywność	50,3%
2	odporność na stres	40,7%
3	organizacja pracy	40,0%
4	samodzielność	35,2%
5	sumienność i dokładność	32,4%
6	branie odpowiedzialności	30,3%
7	zaangażowanie	26,9%
8	kreatywność	22,1%
9	dążenie do rozwoju	21,4%
10	myślenie analityczne	20,7%
11	praca zespołowa	20,0%
12	elastyczność	17,9%
13	wytrwałość i konsekwencja	16,6%
14	uczenie i szkolenie	15,2%
15	profesjonalizm i etyka	14,5%
16	budowanie relacji	13,8%
17	asertywność	10,3%
	orientacja na klienta	10,3%
19	planowanie i koordynowanie	8,3%
20	orientacja na cel	4,1%
21	nastawienie biznesowe	2,8%
	mobilizowanie innych	2,8%
	delegowanie zadań	2,8%
	żadna z powyższych	2,8%
25	zarządzanie zespołem	2,1%

W rozdziale 3.2.1 wykazano w jakim stopniu, zdaniem respondentów, te same kompetencje były rozwijane dzięki zajęciom w technikum. Można zaobserwować, że oprócz odporności na stres najbardziej kluczowe kompetencje w pracy znajdują się w czołówce kompetencji z technikum. Warsztaty radzenia sobie ze stresem i komunikacji (kształtujące komunikatywność) miałyby swoje uzasadnienie (podobne jak w szkołach zawodowych) w programach kształcenia w technikach województwie lubelskim.

Odsetki odpowiedzi na pytanie o stopień wykorzystania w pracy wiedzy i umiejętności zdobytych w szkole rozłożyły się dość równomiernie. Na skali od 1 do 5 (1 – *nie wykorzystuję ich wcale*, 5 – *wykorzystuję je w codziennej pracy*) każda z pięciu ocen uzyskała między 16,6% a 22,8%. Średnia wyniosła 2,89 i jest to wynik o 0,11 niższy niż środek skali. Zagadnienie rozwinęło fakultatywne pytanie sformułowane w celu skatalogowania treści zajęć, których, zdaniem uczestników badania, zabrakło podczas organizacji kształcenia w technikum, a które byłyby szczególnie przydatne w obecnym miejscu pracy. Odpowiedzi zostały uporządkowane według liczebności w tabeli 19.

Tabela 19. Deficytowe elementy programów zajęć podczas kształcenia absolwentów techników – pożądane z perspektywy obecnego miejsca pracy

Element programu zajęć	Liczba wskazań
praktyki zawodowe w większym wymiarze	72
warsztaty komputerowe	16
zajęcia dotyczące prowadzenia działalności gospodarczej (księgowość, zarządzanie, podstawy prawne, zarządzanie zasobami ludzkimi)	10
zajęcia z doradztwa zawodowego	8
zajęcia dotyczące obsługi klienta	6
zajęcia z autoprezentacji	6
ekonomia i marketing	4
elektronika/mechanika samochodowa	4
więcej nauki języków obcych	4
zajęcia kształtujące umiejętność pracy w grupie	4
zajęcia dotyczące organizacji pracy	2
zajęcia radzenia sobie ze stresem	2

Na pytanie badawcze: *jakie wynagrodzenie osiągają zatrudnieni absolwenci techników można odpowiedzieć następująco: jest to średnio 2406,07 zł netto*, przy medianie 1875,00 zł i dominującej odpowiedzi 2500,00 zł (24 wskazania na 280 udzielających informacji). Małe liczebności zatrudnionych po poszczególnych profilach nie uprawniają do wprowadzenia kryterium profilu do analizy wysokości wynagrodzeń.

Więcej niż co czwarty badany planował zmienić zatrudnienie. Zdecydowanie wskazywało na to 14,5% absolwentów, a w pewnym stopniu 11,7%. Blisko 1/3 trudno było odpowiedzieć na to pytanie (31,7%). Planujący zmianę zatrudnienia byli mniej liczną grupą niż niewypowiadający się na ten temat i zdecydowanie mniej liczni niż doceniający obecne miejsce pracy (42%). Dzięki kolejnemu pytaniu zwerifikowano, jakie czynniki mogą wpływać na zmiany w zatrudnieniu absolwentów techników. Najczęściej wskazywano dwa powody: wynagrodzenie (63,2%) oraz możliwości rozwoju (31,6%). Na trzecim miejscu wśród czynników znalazł się rodzaj umowy (15,8%). Obawy o utratę pracy miało 11,1% absolwentów. W prawie 1/3 przypadków (31,3%) powodem była planowana przez pracodawcę redukcja etatów.

Dalsza część analizy, zapowiedziana we wstępie do podrozdziału, dotyczyć będzie 114 absolwentów techników prowadzących własną działalność gospodarczą. Spośród nich tylko 19,3% stanowiły kobiety, 80,7% mężczyźni. Z kolei wśród mężczyzn, którzy znaleźli się w próbie absolwentów techników firmę prowadziło 20,8%, a w przypadku kobiet odsetek ten wynosił 6,7%.

Tabela 20 pokazuje, iż **największy odsetek respondentów prowadzących własną firmę występował w przypadku profilu technik elektronik**, biorąc pod uwagę 10 profili z liczebnością co najmniej 25 osób.

Tabela 20. Respondenci – właściciele firm, według ukończonych profili w technikum

Profil	Liczba respondentów	Odsetek respondentów – właścicieli firm, wśród wszystkich respondentów po danym profilu
technik elektronik	12	37,5%
technik elektryk	8	25,0%
technik pojazdów samochodowych	4	15,4%
technik mechanik	10	15,1%
technik budownictwa	6	12,5%

Profil	Liczba respondentów	Odsetek respondentów – właścicieli firm, wśród wszystkich respondentów po danym profilu
technik ekonomista	10	9,8%
technik żywienia i gospodarstwa domowego	2	5,0%
technik informatyk	4	4,3%
kucharz	0	0%
technik hotelarstwa	0	0%

Aż 84,2% z wszystkich prowadzących działalność gospodarczą miało doświadczenie w pracy najemnej u pracodawcy. Dla prawie $\frac{3}{4}$ z nich było to doświadczenie trwające ponad 2 lata, zwykle w dwóch miejscach pracy. Ponad połowa (56,1%) prowadzących własny biznes miała w swojej karierze zawodowej okres bez zatrudnienia, dla większości (56,3%) był on krótszy niż 6 miesięcy. Zbliżony odsetek osób był zarejestrowany w urzędzie pracy w takim czasie.

Ankietę internetową wypełnili właściciele firm z całkiem dużym doświadczeniem w prowadzeniu biznesu. Co trzeci prowadził firmę od 2 do 5 lat, a kolejnych 38,6% powyżej 5 lat. Zestawienie poniżej pokazuje branże, w których prowadzili firmy badani absolwenci. Przedstawia ono ranking dla całego zbioru przedsiębiorców z ukończonym technikum.

Tabela 21. Branże, w których prowadzą firmy absolwenci techników

Branża	Liczba respondentów, którzy zakwalifikowali swoją firmę do branży	Odsetek deklaracji
Budownictwo	20	17,5%
Działalność profesjonalna, naukowa i usługi techniczne	18	15,8%
Informatyka	14	12,3%
Rolnictwo, leśnictwo, rybołówstwo	10	8,8%
Motoryzacja	10	8,8%
Usługi dla ludności (w tym dostawa i naprawy systemów dostarczania wody, energii, itp.)	8	7,0%
Produkcja	8	7,0%
Handel detaliczny	6	5,3%
Transport, logistyka i magazynowanie	6	5,3%
Handel hurtowy	2	1,8%
Działalność wydawnicza	2	1,8%
Nieruchomości pośrednictwo, wynajem i leasing	2	1,8%
Doradztwo w zakresie zarządzania	2	1,8%
Ochrona zdrowia i pomoc społeczna	2	1,8%

Odpowiedzi respondentów wskazywały na 14 branż (na 20 możliwych do wybrania). W pierwszych trzech z nich firmy prowadzi 45,6% przedsiębiorców. Budownictwo jest branżą, w której stosunkowo często absolwenci prowadzą firmy i są zatrudnieni jako pracownicy najemni. Generalnie tryb wykonywanej pracy różnicuje działalność, w której są aktywni absolwenci technikum.

Na pytanie o powody decydujące o rozpoczęciu działalności gospodarczej możliwe było udzielenie maksymalnie 2 odpowiedzi z listy zaproponowanych. Najpopularniejsza odpowiedź to chęć osiągnięcia większych zysków (54,4%), a następnie możliwość zdobycia niezależności zawodowej (47,4%).

Prowadzenie firmy wymaga wielu umiejętności. **Jakie z listy 24 kompetencji przedsiębiorcy wskazywali jako najczęściej wykorzystywane w pracy na własny rachunek? Powyżej 60% wskazań otrzymały komunikatywność, branie odpowiedzialności, organizacja pracy oraz sumienność i dokładność.** O ile pierwsza, trzecia i czwarta znajdowały się również wysoko w rankingu kompetencji dzięki technikum, to drugą (branie odpowiedzialności) wymieniało w tamtym pytaniu jedynie 17,6% absolwentów technikum. Najbardziej wybierano umiejętności zarządcze jako kluczowe podczas prowadzenia firmy. W tabeli 22 odsetki nie sumują się do 100%, gdyż wypełniający ankietę internetową mogli wybrać kilka kompetencji.

Tabela 22. Umiejętności wykorzystywane w prowadzeniu firmy w opinii absolwentów techników - przedsiębiorców

Lp.	Kompetencja	Odsetek wskazań
1	komunikatywność	66,7%
2	branie odpowiedzialności	64,9%
3	organizacja pracy	63,2%
	sumienność i dokładność	63,2%
5	samodzielność	57,9%
6	kreatywność	54,4%
7	zaangażowanie	52,6%
8	dążenie do rozwoju	49,1%
9	profesjonalizm i etyka	47,4%
10	wytrwałość i konsekwencja	45,6%
11	asertywność	43,9%
12	elastyczność	42,1%
	planowanie i koordynowanie	42,1%
14	odporność na stres	40,4%
	nastawienie biznesowe	40,4%
16	myślenie analityczne	38,6%
	orientacja na klienta	38,6%
18	budowanie relacji	31,6%
19	praca zespołowa	28,1%
20	orientacja na cel	24,6%
21	zarządzanie zespołem	24,6%
22	mobilizowanie innych	22,8%
23	uczenie i szkolenie	21,1%
24	delegowanie zadań	15,8%
25	żadna z powyższych	5,3%

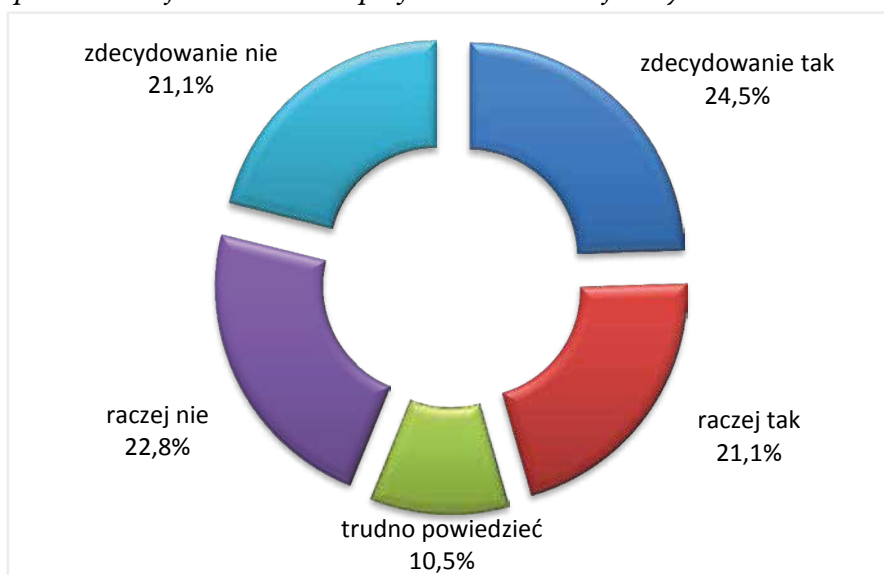
Kolejne pytanie już konkretnie wymuszało ocenę przydatności wiedzy i umiejętności zdobytych w technikum w kontekście wykorzystania ich w pracy polegającej na prowadzeniu firmy. Ocena przydatności mogła mieścić się na pięciostopniowej skali: od 1 (nie wykorzystuję ich wcale) do 5 (wykorzystuję je w codziennej pracy). **Średnia odpowiedzi wyniosła 3,04**, czyli mieściła się prawie na środku skali i była nieco wyższa niż dla grupy zatrudnionych. Sugestie badanych odnośnie treści zajęć szkolnych, których wprowadzenie lub poszerzenie byłoby z ich punktu widzenia przydatne dla absolwentów podejmujących wyzwanie działalności gospodarczej, wyliczone są w tabeli poniżej.

Tabela 23. Deficytowe treści zajęć w kształceniu w technikum – pożądane z perspektywy zadań podczas prowadzenia firmy

Treści zajęć	Liczba wskazań
zajęcia dotyczące prowadzenia działalności gospodarczej (księgowość, zarządzanie, podstawy prawne, zarządzanie zasobami ludzkimi)	30
praktyki zawodowe w większym wymiarze	26
ekonomia i marketing	4
zajęcia dotyczące obsługi klienta	4
zajęcia dotyczące planowania działalności, w tym sposoby rozeznania rynku	4
psychologia	2
więcej nauki języków obcych	2
zajęcia dotyczące możliwości otrzymania dofinansowania	2
zajęcia z autoprezentacji	2

Czy prowadzona przez absolwentów technikum działalność jest bezpośrednio związana z profilem ukończonej klasy? Odpowiedzi pozytywne i negatywne rozłożyły się niemal identycznie, z nieznacznym wskazaniem na wynik pozytywny (45,9%). Ilustruje to wykres 25.

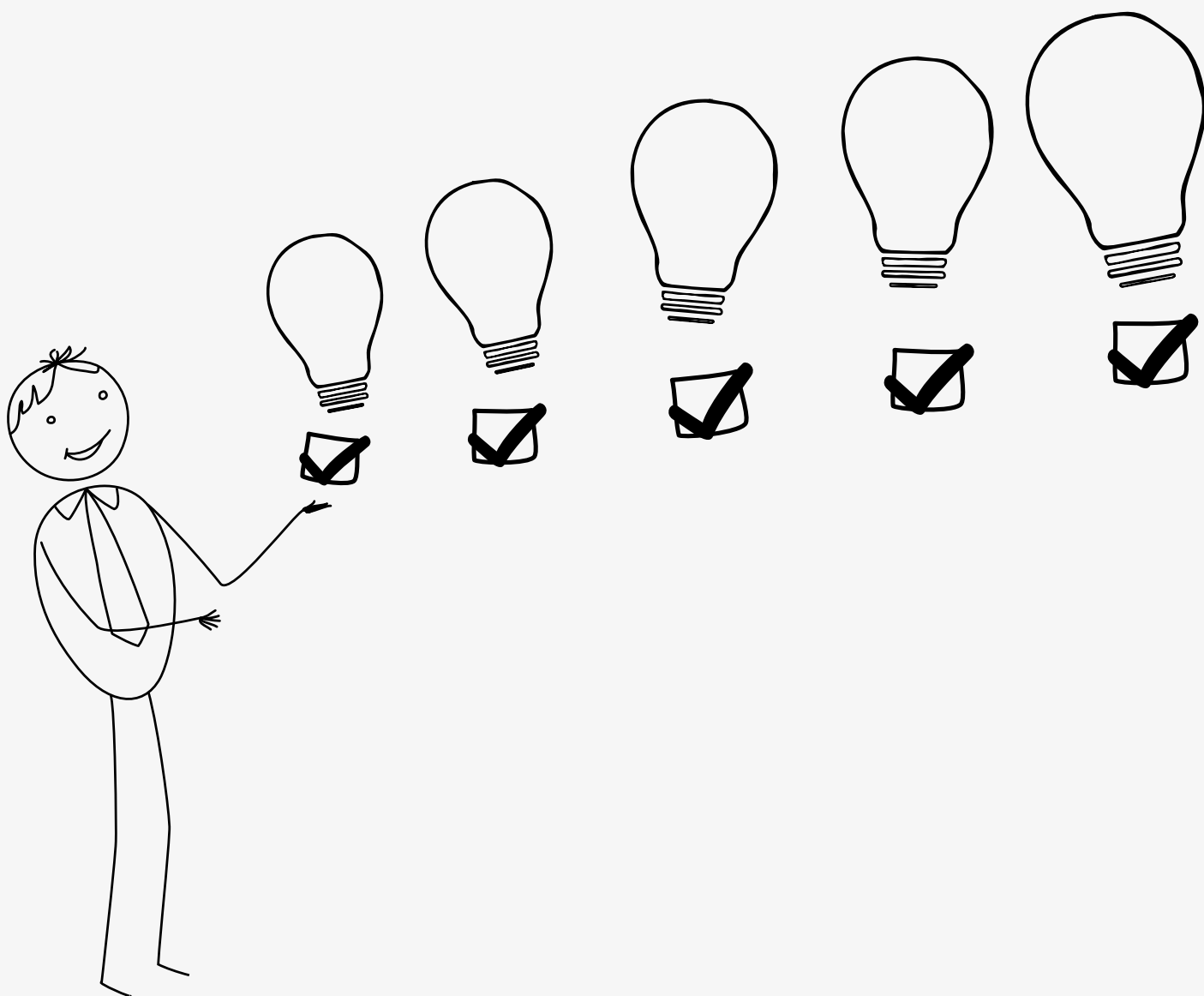
Wykres 25. Związek prowadzonej działalności z profilem ukończonej klasy w technikum

Miesięczne zyski netto zdecydowało się ujawnić 82,5% badanych właścicieli firm. Ich średni zysk wyniósł 5288,30 zł i okazała się o ponad 2800 zł wyższy niż średnia zarobków netto absolwentów zatrudnionych. Mediana, czyli wartość środkowa (mniej wrażliwa na skrajne wartości), wyniosła 4000 zł – również więcej niż u pracujących, o 2125 zł. Jednocześnie 5000 zł netto było wartością podawaną najczęściej. Więcej niż połowa badanych (52,6%) nie korzystała z żadnego wsparcia zewnętrznego przy zakładaniu firmy. Czterech na dziesięciu (40,4%) korzystało z wsparcia finansowego na start działalności.

Ostatni blok pytań dla przedsiębiorców dotyczył pewności lub ewentualnie obaw o utrzymanie działalności gospodarczej. Ponad 2/3 wypełniających ankietę on-line absolwentów techników (65%) było optymistami, jeśli chodzi o dalsze prowadzenie firmy. Tylko 15,8% mówiło o niepewności, a pozostałym trudno było wypowiedzieć się na ten temat. Źródłem obaw były przede wszystkim wysokie koszty prowadzenia działalności i duża konkurencja, a czynnikiem sukcesu w utrzymaniu biznesu głównie renoma wśród klientów.

Podsumowanie – odpowiedzi na pytania badawcze

4. Podsumowanie – odpowiedzi na pytania badawcze

Tabela 24. Odpowiedzi na pytania badawcze

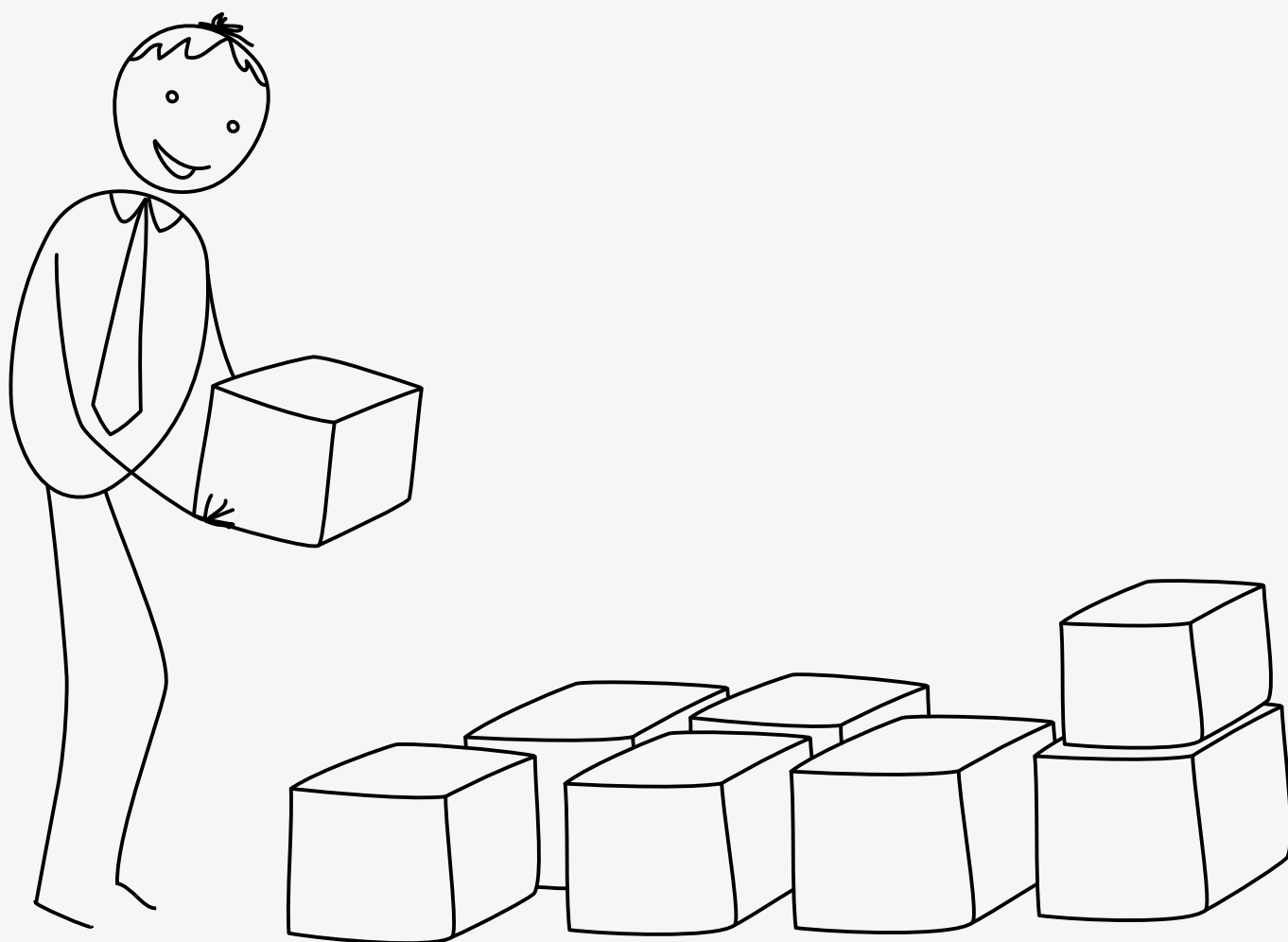
Pytanie badawcze	Odpowiedź
<p>Jak wyglądało dalsze kształcenie absolwentów zasadniczych szkół zawodowych i techników?</p>	<p>Edukacji po ukończeniu ZSZ nie kontynuował prawie co czwarty absolwent (częściej kontynuację nauki deklarowały kobiety). Pozostała część badanych podjęła kolejne kroki w swojej karierze edukacyjnej. Największą popularnością cieszyła się nauka w technikum uzupełniającym – uczyniło tak czterech na pięciu respondentów (41,9%).</p> <p>Spośród absolwentów techników przeszło co czwarty nie podejmował późniejszej edukacji. Podobnie jak w przypadku ZSZ, częściej postępowali tak mężczyźni (K – 24,8%, M – 27,1%).</p> <p>Tendencje wyboru szkół posiadają ten sam charakter jak w ZSZ – kobiety częściej wybierały szkołę policealną oraz studia pierwszego i drugiego stopnia. Mężczyźni natomiast znacznie częściej po ukończeniu technikum kontynuowali edukację na studiach jednolitych.</p> <p>Największa różnica, jaka istnieje pomiędzy absolwentami technikum i ZSZ dotyczy samego podejmowania studiów – studia wybrało 60,9% badanych, którzy ukończyli technikum, a wśród absolwentów ZSZ odsetek ten wynosił tylko 23,9%.</p>
<p>Które z kompetencji zostały najsilniej ukształtowane w zasadniczej szkole zawodowej/technikum?</p>	<p>Więcej niż co trzeci absolwent ZSZ wskazywał, że jego szkoła przyczyniła się do ukształtowania umiejętności organizacji pracy oraz sumienności i dokładności.</p> <p>Ponad 35% absolwentów techników zaznaczyło organizację pracy jako umiejętność doskonałą podczas nauki w technikum, niewiele mniej tak postrzegало samodzielność oraz sumiennosc i dokładność.</p>
<p>Jak absolwenci zasadniczych szkół zawodowych i techników oceniają ofertę edukacyjną szkół, które ukończyli (możliwość zdobycia wiedzy teoretycznej i umiejętności praktycznych, wyposażenie szkół)?</p>	<p>Umiejętności praktyczne osiągnięte podczas zajęć w ZSZ ocenione zostały lepiej niż zdobyta wiedza teoretyczna. Średnia ocen dla pierwszego aspektu wyniosła 3,75 a dla drugiego 3,43. Z kolei wyposażenie techniczne na zajęciach warsztatowych średnio oceniane było na 3,35, także na skali od 1 do 5.</p> <p>Zdobytą wiedzę teoretyczną podczas zajęć w technikum oceniona została lepiej niż osiągnięte umiejętności praktyczne. Średnia ocen dla pierwszego aspektu wyniosła 3,60 a dla drugiego 3,28. Wyposażenie techniczne na zajęciach warsztatowych oceniono średnio na 3,17.</p>

Pytanie badawcze	Odpowiedź
Jaka część absolwentów zmieniłaby swoje wybory edukacyjne odnośnie zasadniczej szkoły zawodowej/technikum?	63,9% absolwentów ZSZ zmieniłoby w jakiś sposób swoje wybory edukacyjne (inna szkoła lub inny profil). Wśród absolwentów techników odsetek ten wyniósł 42,5%.
Jakie jest podstawowe źródło wiedzy absolwentów zasadniczych szkół zawodowych i techników na temat swoich mocnych i słabych stron?	Blisko połowa badanych (49,7%) absolwentów ZSZ nabyła tę wiedzę z własnych przemyśleń. 21,9% dzięki bliskim. Absolwenci techników także zawdzięczają to własnym przemyśleniom (66,8%) oraz, spośród źródeł zewnętrznych, bliskim (18,9%).
Jak postrzegane przez absolwentów zasadniczych szkół zawodowych i techników są ich szanse na znalezienie pracy w zawodzie wyuczonym	Średnia ocen w skali od 1 do 5: dla absolwentów ZSZ : 2,55, dla absolwentów techników : 2,44.
Jaka część absolwentów zasadniczych szkół zawodowych i techników pracowała poza granicami Polski?	Po ZSZ : 25,2%, w tym 2,6% pracuje obecnie. Po technikach : 22,6%, w tym 3,9% pracuje obecnie.
Od których instytucji absolwenci zasadniczych szkół zawodowych i techników oczekują wsparcia w poszukiwaniu pracy?	Największe oczekiwania pokładane były przez absolwentów ZSZ i techników w urzędach pracy, prawie dwóch na trzech z każdej grupy wskazało na tę instytucję.
Jaka część absolwentów zasadniczych szkół zawodowych i techników posiada zatrudnienie?	31% próby absolwentów po ZSZ . 37,6% próby absolwentów po technikach .
Jaka część absolwentów zasadniczych szkół zawodowych i techników prowadzi własną działalność gospodarczą?	18% próby absolwentów po ZSZ . 14,8% próby absolwentów po technikach .
Jaka część absolwentów zasadniczych szkół zawodowych i techników nie pracuje?	51% respondentów, którzy ukończyli szkołę zawodową oraz 47,7% badanych absolwentów techników .
Jaka jest gotowość niepracujących absolwentów zasadniczych szkół zawodowych i techników do podjęcia pracy?	Absolwenci ZSZ : 92,4% z nich mniej lub bardziej zdecydowanie ją potwierdziła. Absolwenci techników : 85,9% wyrażało gotowość w sposób mniej lub bardziej zdecydowany.
Jakie są przyczyny braku gotowości niepracujących absolwentów zasadniczych szkół zawodowych i techników do podjęcia pracy?	Najczęściej opieka nad osobami zależnymi (absolwenci ZSZ) albo aktualne kształcenie (absolwenci technikum).
Jakie są największe bariery w podjęciu pracy dostrzegane przez niepracujących absolwentów zasadniczych szkół zawodowych i techników, a gotowych na podjęcie zatrudnienia?	Wśród absolwentów ZSZ najczęściej dostrzegano problem niskiego zapotrzebowania na absolwentów w zawodzie wyuczonym (38,4%). Gdyby jednak uwzględnić odpowiedzi o małym doświadczeniu zawodowym lub jego braku jako jeden problem, to właśnie on wysunąłby na pierwszy plan. Wśród absolwentów techników najczęściej dostrzegano barierę w postaci braku doświadczenia zawodowego. Na ten fakt wskazywała blisko połowa z nich. Na niskie zapotrzebowanie na absolwentów z posiadanym zawodem wyuczonym zwracała uwagę ponad 1/3.

Pytanie badawcze	Odpowiedź
W jaki sposób niepracujący absolwenci zasadniczych szkół zawodowych i techników poszukują pracy?	W swoim poszukiwaniu zatrudnienia respondenci po ZSZ najczęściej skupiali się na przeglądaniu ogłoszeń. Korzystali w tym celu z internetu (84,9% odpowiadających), informacji dostępnych publicznie w urzędach pracy (75,3%) oraz prasy (71,2%). Internet okazał się dla absolwentów techników najpopularniejszym narzędziem przy poszukiwaniu pracy (95,6% badanych z niego korzystało). Kolejne miejsca zajęły: przeglądanie ofert w urzędzie pracy (70,9%), przeglądanie ogłoszeń w prasie (64,6%).
Jakie wymagania finansowe niepracujący absolwenci zasadniczych szkół zawodowych i techników stawiają ewentualnej pracy?	Absolwenci ZSZ niezatrudnieni, a gotowi podjąć pracę średnio oczekiwali 1936,71 zł (netto). Wśród absolwentów techników , którzy nie pracowali, a byli gotowi podjąć zatrudnienie średnia plasowała się na poziomie netto 1724,81 zł.
Które kompetencje, zdaniem absolwentów zasadniczych szkół zawodowych i techników, są kluczowe przy prowadzeniu działalności gospodarczej?	Sumienność i dokładność oraz komunikatywność okazały się kluczowymi w prowadzeniu własnego biznesu absolwentów ZSZ . U przedsiębiorców po technikach powyżej 60% wskazań otrzymały komunikatywność, branie odpowiedzialności, organizacja pracy oraz sumienność i dokładność.
Które kompetencje, zdaniem absolwentów zasadniczych szkół zawodowych i techników, są kluczowe w pracy?	Sumienność i dokładność, komunikatywność, odporność na stres – w przypadku grupy absolwentów szkół zawodowych . Komunikatywność, odporność na stres, organizacja pracy – dla absolwentów techników .
Jakie średnie wynagrodzenie osiągają zatrudnieni absolwenci zasadniczych szkół zawodowych i techników?	Po ZSZ : średnio 2215,11 zł netto. Po technikach : średnio 2406,07 zł netto.
Jakie średnie dochody osiągają absolwenci zasadniczych szkół zawodowych i techników prowadzący własną działalność gospodarczą?	Średnia dla absolwentów ZSZ wyniosła 6621,74 zł, dla absolwentów techników 5288,30 zł.
Jakie jest zróżnicowanie umów pracujących absolwentów zasadniczych szkół zawodowych i techników?	Osoby pracujące na podstawie umów cywilnoprawnych stanowiły nieco ponad 10% próby pracujących absolwentów ZSZ . 4,2% pracowało bez formalnej umowy. Pozostali – na podstawie umowy o pracę, przy czym na czas nieokreślony występowała 4 razy częściej niż na czas określony. W grupie zatrudnionych absolwentów techników ponad 10% pracowało na podstawie umów cywilnoprawnych. 6,2% pracowało bez formalnej umowy. Pozostali mieli umowę o pracę, ta na czas nieokreślony występowała 2 razy częściej niż na czas określony.

Pytanie badawcze	Odpowiedź
Czy absolwenci zasadniczych szkół zawodowych i techników w najbliższej przyszłości przewidują zmiany w swoim zatrudnieniu/samozatrudnieniu?	<p>Blisko co piąty badany pracujący absolwent ZSZ oraz więcej niż co czwarty absolwent technikum planował zmienić zatrudnienie.</p> <p>Absolwenci szkół zawodowych w 60,7% % byli optymistami, jeśli chodzi o dalsze prowadzenie firmy. Tylko 10,7% mówiło o niepewności. Ponad 2/3 absolwentów techników (65%) było optymistami, 15,8% mówiło o niepewności.</p>
W jakim stopniu zatrudnieni absolwenci zasadniczych szkół zawodowych i techników wykorzystują w swojej pracy wiedzę i umiejętności zdobyte w szkole?	<p>ZSZ: na skali od 1 do 5 średnia wyniosła 2,69. Technika: średnia 2,89.</p>
W jakim stopniu absolwenci zasadniczych szkół zawodowych i techników prowadzący działalność gospodarczą wykorzystują w swojej pracy wiedzę i umiejętności zdobyte w szkole?	<p>ZSZ: na skali od 1 do 5 średnia wyniosła 2,82. Technika: średnia 3,04.</p>
Jakie braki są dostrzegane przez absolwentów zasadniczych szkół zawodowych i techników w programie nauczania w szkole zawodowej/technikum?	<p>Dla jednej i drugiej grupy jest to przede wszystkim niski wymiar praktyk zawodowych.</p>

Rekomendacije

5. Rekomendacje

1. **Wspieranie wszelkich działań szkół ponadgimnazjalnych przygotowujących uczniów do wczesnego zdobywania doświadczenia zawodowego.** Poszerzenie wymiaru czasowego praktyk zawodowych. **Uzupełnianie programów zajęć (obowiązkowych a przynajmniej fakultatywnych) w szkołach zawodowych i technikach o warsztaty: komunikacji (w tym komunikacji z klientem) i radzenia sobie ze stresem, przedsiębiorczości** rozumianej także jako prowadzenie własnej firmy, **diagnozy kompetencji.**

2. **Wprowadzenie do oferty rekrutacyjnej szkół zawodowych i techników wyników badań lub analiz własnych lub zastanych, dotyczących zapotrzebowania pracodawców (lub klientów) na przewidywane programem zajęć efekty kształcenia.** Publiczne służby zatrudnienia powinny posiadać narzędzia do szybkiej, powtarzalnej, regionalnej i powiatowej weryfikacji rzeczywistego zapotrzebowania na specjalności („barometr zawodów”) i możliwości prezentacji wyników diagnozy szkołom (gimnazjalnym i ponadgimnazjalnym).

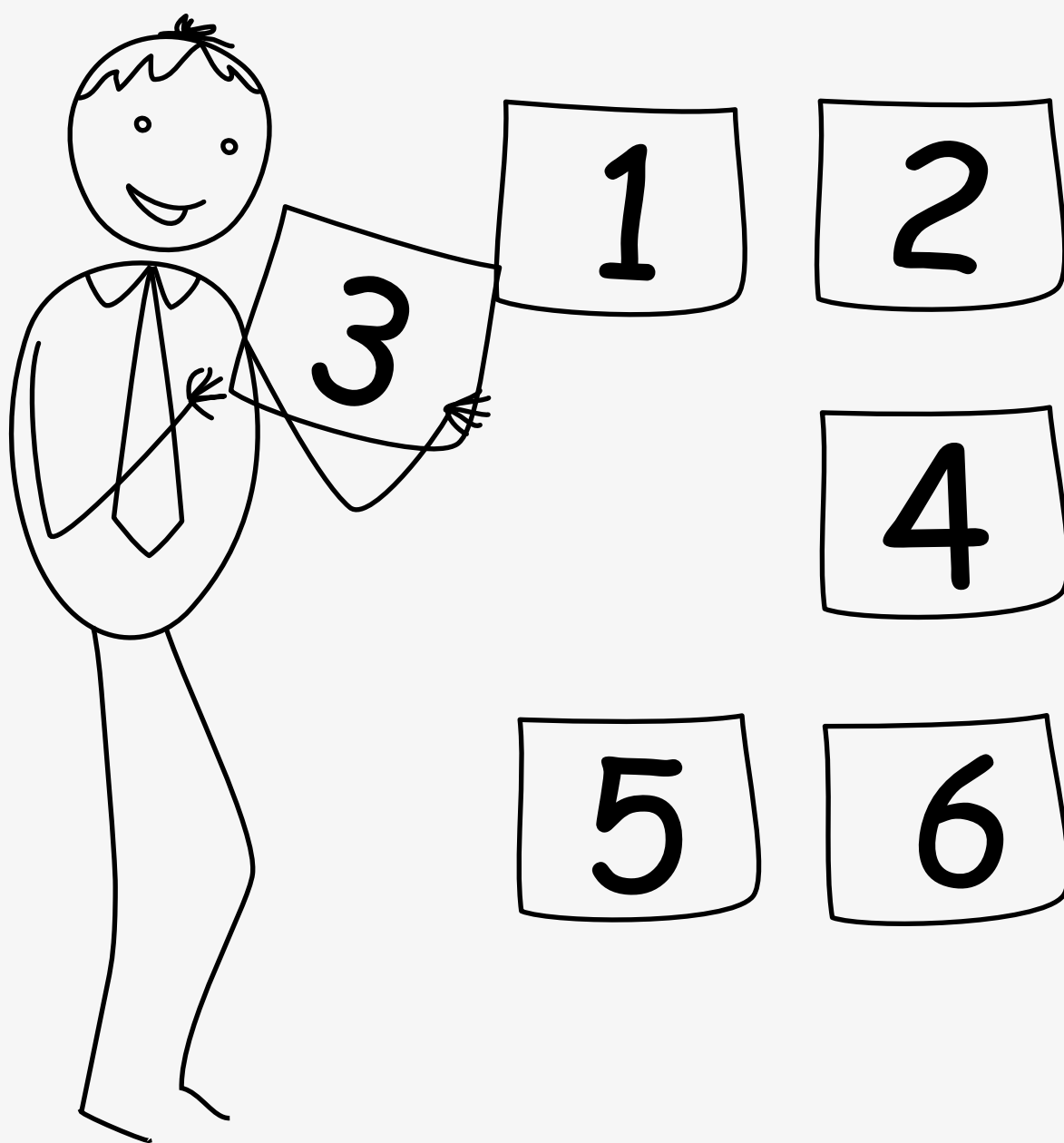
3. **Pogłębianie branżowej analizy rynku pracy województwa lubelskiego oraz badań losów absolwentów.** Analiza branżowa powinna skupiać się na potencjałach innowacyjnych, rozwojowych, zatrudnieniowych, profilach kompetencyjnych, dostępie do stanowisk pracy, warunkach płacowych w branżach. Badania losów absolwentów powinny mieć charakter panelowy, tzn. przez określony czas, np. 4 lata, badani są wybrani (wg określonego kryterium) ci sami absolwenci profilu klasy danej szkoły, w takich samych odstępach czasu (np. co kwartał). Po czteroletnim badaniu respondenta zastępuje nowy absolwent kierunku. Wyniki w ten sposób zaprojektowanych badań jakościowych powinny być dostępne w formie zanonimizowanych ścieżek karier. Punktem odniesienia mogą być ścieżki karier absolwentów dostępne w komponencie wdrożeniowym projektu „Lubelskie Obserwatorium Rynku Pracy – kontynuacja” pod adresem wirtualnydoradca.wup.lublin.pl.

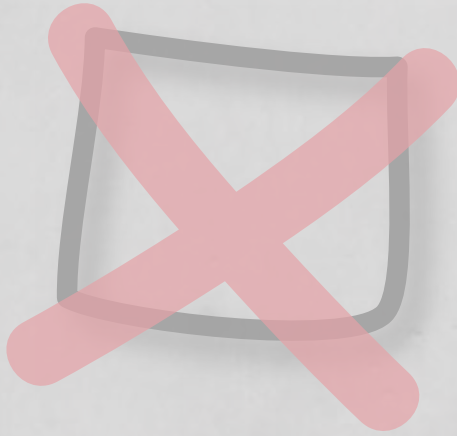
4. **Wykorzystanie przez szkoły zawodowe i technika produktów projektów innowacyjnych, wypracowanych w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.** Dostęp do poszczególnych rozwiązań (np. podręczników, poradników, programów zajęć) znajduje się na stronach Krajowej Instytucji Wspomagającej (www.kiw-pokl.org.pl, dostęp: maj 2015), gdzie zamieszczono informacje jak poszczególne produkty mogłyby zostać wykorzystane w perspektywie finansowej EFS 2014-2020.

5. **Zwiększenie nakładów na kampanie informacyjne o rynku pracy jako instrument profilaktyki bezrobocia,** np. przez zastąpienie najmniej efektywnych sposobów łagodzenia jego skutków i przywracania bezrobotnych na rynek pracy.

Aneks – kwestionariusz CAWI

6. Aneks – kwestionariusz CAWI

Niniejsze badanie, anonimowe i poufne, prowadzi Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie w ramach projektu „Lubelskie Obserwatorium Rynku Pracy – kontynuacja”. Wypełnienie ankiety zajmuje nie więcej niż 15 minut. Zapraszamy do udziału osoby, które zasadniczą szkołę zawodową lub/i technikum ukończyły w województwie lubelskim nie wcześniej niż w 1994 r., niezależnie od tego czy kontynuowały dalszą edukację.

1. Płeć

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- kobieta
- mężczyzna

2. Wiek

3. Województwo obecnego zamieszkania

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- dolnośląskie
- kujawsko-pomorskie
- lubelskie
- lubuskie
- łódzkie
- małopolskie
- mazowieckie
- opolskie
- podkarpackie
- podlaskie
- pomorskie
- śląskie
- świętokrzyskie
- warmińsko-mazurskie
- wielkopolskie
- zachodniopomorskie
- mieszkam poza granicami Polski

4. Z jakiego powodu zdecydował/a się Pan/i na opuszczenie województwa lubelskiego?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- z powodów rodzinnych
 - ze względu na problemy ze znalezieniem satysfakcjonującej pracy
inne, jakie?
-

5. Czy ukończył/a Pan/i zasadniczą szkołę zawodową?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

tak

nie → przejdź do pytania nr 18

6. Proszę podać rok ukończenia zasadniczej szkoły zawodowej

7. Proszę podać profil klasy ukończonej w zasadniczej szkole zawodowej

8. Które z kompetencji ukształtowała w Panu/i szkoła? (proszę podać max.5 najważniejszych)

Zaznacz kilka odpowiedzi

- asertywność
- branie odpowiedzialności
- budowanie relacji
- dążenie do rozwoju\
- delegowanie zadań
- elastyczność
- komunikatywność
- kreatywność
- mobilizowanie innych
- myślenie analityczne
- nastawienie biznesowe
- odporność na stres
- organizacja pracy
- orientacja na cel
- orientacja na klienta
- planowanie i koordynowanie
- praca zespołowa
- profesjonalizm i etyka
- samodzielność
- sumienność i dokładność
- uczenie i szkolenie
- wytrwałość i konsekwencja
- zaangażowanie
- zarządzanie zespołem
- żadna z powyższych

9. Czy w ramach zasadniczej szkoły zawodowej zdobył/a Pan/i jakieś uprawnienia, certyfikaty, dyplomy, potwierdzenia umiejętności?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- tak
- nie → przejdź do pytania nr 11

10. Proszę wskazać, z jakich uprawnień, certyfikatów, dyplomów, potwierdzeń umiejętności, zdobytych w zasadniczej szkole zawodowej jest Pan/i najbardziej zadowolony/a.

(jeżeli nie jest Pan/i zadowolona z żadnych kwalifikacji proszę wpisać 0).

11. Proszę ocenić na skali od 1 do 5 poziom WIEDZY TEORETYCZNEJ zdobytej podczas zajęć w zasadniczej szkole zawodowej

(1- bardzo niski poziom wiedzy, 5 – bardzo wysoki poziom wiedzy)

12. Proszę ocenić na skali od 1 do 5 poziom UMIEJĘTNOŚCI PRAKTYCZNYCH osiągniętych podczas zajęć w zasadniczej szkole zawodowej

(1- bardzo niski poziom umiejętności praktycznych, 5 – bardzo wysoki poziom umiejętności praktycznych)

13. Proszę ocenić na skali od 1 do 5 wyposażenie techniczne na zajęciach warsztatowych w zasadniczej szkole zawodowej

(1 – nie spełniało całkowicie moich oczekiwań, 5 – spełniało w pełni moje oczekiwania, jeżeli nie było zajęć warsztatowych proszę wpisać 0)

14. Proszę ocenić na skali od 1 do 5 szanse na znalezienie pracy w woj. lubelskim w zawodzie zgodnym z ukończonym profilem klasy

(1 – nie mam żadnych szans, 5 – mam duże szanse)

15. Czy od ukończenia edukacji pracował/a Pan/i w zawodzie zgodnym z ukończonym profilem klasy w zasadniczej szkole zawodowej?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- tak
- nie

16. Proszę dokończyć zdanie: Gdyby można było wybrać jeszcze raz to...

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- wybrał(a)bym zasadniczą szkołę zawodową, ale inny profil (jaki?):

- wybrał(a)bym technikum
- wybrał(a)bym liceum
- wybrał(a)bym tak samo

17. Czy po ukończeniu zasadniczej szkoły zawodowej kontynuował/a Pan/i edukację?

(proszę zaznaczyć dowolną liczbę odpowiedzi)

Zaznacz kilka odpowiedzi

- tak, w technikum uzupełniającym
- tak, w liceum uzupełniającym → przejdź do pytania nr 31
- tak, w szkole policealnej → przejdź do pytania nr 31
- tak, na studiach pierwszego stopnia → przejdź do pytania nr 31
- tak, na studiach drugiego stopnia → przejdź do pytania nr 31
- tak, na studiach jednolitych → przejdź do pytania nr 31
- tak, na studiach trzeciego stopnia (doktoranckich) → przejdź do pytania nr 31
- tak, na studiach podyplomowych → przejdź do pytania nr 31
- nie

18. Czy ukończył/a Pan/i technikum?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- tak
- nie → przejdź do pytania nr 31

19. Proszę podać rok ukończenia technikum

20. Proszę podać profil klasy ukończonej w technikum

21. Które z kompetencji ukształtowało w Panu/i technikum? (proszę podać max.5 najważniejszych)

Zaznacz kilka odpowiedzi

- asertywność
- branie odpowiedzialności
- budowanie relacji
- dążenie do rozwoju

- delegowanie zadań
- elastyczność
- komunikatywność
- kreatywność
- mobilizowanie innych
- myślenie analityczne
- nastawienie biznesowe
- odporność na stres
- organizacja pracy
- orientacja na cel
- orientacja na klienta
- planowanie i koordynowanie
- praca zespołowa
- profesjonalizm i etyka
- samodzielność
- sumienność i dokładność
- uczenie i szkolenie
- wytrwałość i konsekwencja
- zaangażowanie
- zarządzanie zespołem
- żadna z powyższych

22. Czy w ramach technikum zdobył/a Pan/i jakieś uprawnienia, certyfikaty, dyplomy, potwierdzenia umiejętności?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- tak
- nie → przejdź do pytania nr 24

23. Proszę wskazać, z jakich uprawnień, certyfikatów, dyplomów, potwierdzeń umiejętności, zdobytych w ramach technikum jest Pan/i najbardziej zadowolony/a.

(jeżeli nie jest Pan/i zadowolona z żadnych kwalifikacji proszę wpisać 0).

24. Proszę ocenić na skali od 1 do 5 poziom WIEDZY TEORETYCZNEJ zdobytej podczas zajęć w technikum

(1 – bardzo niski poziom wiedzy, 5 – bardzo wysoki poziom wiedzy)

25. Proszę ocenić na skali od 1 do 5 poziom UMIEJĘTNOŚCI PRAKTYCZNYCH osiągniętych podczas zajęć w technikum

(1 – bardzo niski poziom umiejętności praktycznych, 5 – bardzo wysoki poziom umiejętności praktycznych)

26. Proszę ocenić na skali od 1 do 5 wyposażenie techniczne na zajęciach warsztatowych w technikum

(1 – nie spełniało całkowicie moich oczekiwań, 5 – spełniało w pełni moje oczekiwania, jeżeli nie było zajęć warsztatowych proszę wpisać 0)

27. Proszę ocenić na skali od 1 do 5 szanse na znalezienie pracy w woj. lubelskim w zawodzie zgodnym z ukończonym profilem klasy w technikum

(1 – nie mam żadnych szans, 5 – mam duże szanse)

28. Czy od ukończenia edukacji pracował/a Pan/i w zawodzie zgodnym z ukończonym profilem klasy w technikum?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- tak
- nie

29. Proszę dokończyć zdanie: Gdyby można było wybrać jeszcze raz to...

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- wybrał(a)bym technikum, ale inny profil (jaki?):

- wybrał(a)bym zasadniczą szkołę zawodową
- wybrał(a)bym liceum
- wybrał(a)bym tak samo

30. Czy po ukończeniu technikum kontynuował/a Pan/i edukację?

(proszę zaznaczyć dowolną liczbę odpowiedzi)

Zaznacz kilka odpowiedzi

- tak, w szkole policealnej
- tak, na studiach pierwszego stopnia
- tak, na studiach drugiego stopnia
- tak, na studiach jednolitych
- tak, na studiach trzeciego stopnia (doktoranckich)
- tak, na studiach podyplomowych
- nie

31. Czy od momentu ukończenia zasadniczej szkoły zawodowej/technikum pojawiła się potrzeba zdobywania dyplomów, certyfikatów, uprawnień potwierdzających wiedzę i umiejętności?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- tak
- nie → przejdź do pytania nr 33

32. Dlaczego?

(proszę wskazać jedną główną przyczynę)

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- aby zwiększyć swoje szanse na rynku pracy
- aby móc uzyskać awans
- było to polecenie służbowe/obowiązek służbowy
- ze względu na własne zainteresowania
- ze względu na chęć samorozwoju
- inne, jakie?:

33. Skąd ma Pan/i wiedzę na temat swoich mocnych i słabych stron w kontekście szans na rynku pracy?

(proszę zaznaczyć dowolną liczbę odpowiedzi)

Zaznacz kilka odpowiedzi

- od bliskich
- od doradcy zawodowego
- od specjalisty w poradni psychologiczno-pedagogicznej
- od wykładowców/nauczycieli
- na podstawie własnych przemyśleń
- na podstawie testów rozwiązywanych przez internet
- nigdy nie zastanawiałem/am się nad swoimi mocnymi i słabymi stronami
- inne, jakie?:

34. Proszę ocenić na skali od 1 do 5 swoje szanse na znalezienie pracy w woj. lubelskim w zawodzie INNYM niż wyuczony
(1 – nie mam żadnych szans, 5 – mam duże szanse)

35. Czy od ukończenia edukacji pracował/a Pan/i w zawodzie INNYM niż wyuczony?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- tak
- nie

36. Czy od momentu ukończenia edukacji pracował/a Pan/i poza granicami Polski?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- tak, ale w chwili obecnej już nie pracuję
- tak, pracuję za granicą do chwili obecnej
- nie → przejdź do pytania nr 38

37. Jak długo?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- do 3 miesięcy
- od 3 do 6 miesięcy
- od 7 do 12 miesięcy
- od 13 do 24 miesięcy
- od 2 lat do 5 lat
- powyżej 5 lat

38. Od których instytucji oczekuje Pan/i wsparcia w poszukiwaniu pracy?

(proszę wskazać maksymalnie 2 odpowiedzi)

Zaznacz kilka odpowiedzi

- urząd pracy
- Ochotniczy Hufiec Pracy
- agencje zatrudnienia
- instytucje szkoleniowe
- innej, jakiej?:

- od żadnej

39. Czy w chwili obecnej Pan/i pracuje lub prowadzi firmę?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- tak
- nie → przejdź do pytania nr 55

40. Czy obecnie uczy lub/i szkoli się Pan/i?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- tak
- nie

41. Jak długo pozostaje Pan/i bez zatrudnienia?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- do 3 miesięcy
- od 3 do 6 miesięcy
- od 7 do 12 miesięcy
- od 13 do 24 miesięcy
- od 2 lat do 5 lat
- powyżej 5 lat

42. Ile czasu łącznie od ukończenia edukacji pozostawał/a Pan/i bez pracy?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- do 3 miesięcy
- od 3 do 6 miesięcy
- od 7 do 12 miesięcy
- od 13 do 24 miesięcy
- od 2 lat do 5 lat
- powyżej 5 lat

43. Ile czasu łącznie zarejestrowany/a był/a Pan/i w urzędzie pracy?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- nie był(e)m zarejestrowany(a)
- do 3 miesięcy
- od 3 do 6 miesięcy
- od 7 do 12 miesięcy
- od 13 do 24 miesięcy
- od 2 lat do 5 lat
- powyżej 5 lat

44. Czy od momentu ukończenia edukacji Pan/i pracował/a?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- tak
- nie → *przejdź do pytania nr 48*

45. W ilu firmach/instytucjach Pan/i pracował/a?

proszę wpisać liczbę

46. Jaki był łączny okres zatrudnienia?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- do 3 miesięcy
- od 3 do 6 miesięcy
- od 7 do 12 miesięcy
- od 13 do 24 miesięcy
- od 2 lat do 5 lat
- powyżej 5 lat

47. Z jakiego powodu utracił/a Pan/i ostatnią pracę?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- skończyła się moja umowa
- zrezygnowałem/am z pracy
- zostałem zwolniony/a
- zlikwidowano mój zakład pracy
- inne

48. Czy w chwili obecnej jest Pan/i gotowy/a podjąć zatrudnienie?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- zdecydowanie tak
- raczej tak
- trudno powiedzieć → *przejdź do pytania nr 53*
- raczej nie → *przejdź do pytania nr 53*
- zdecydowanie nie → *przejdź do pytania nr 53*

49. Proszę określić co jest dla Pana/i największą barierą w uzyskaniu zatrudnienia?

(proszę wskazać maksymalnie 2 odpowiedzi)

Zaznacz kilka odpowiedzi

- niskie zapotrzebowanie na absolwentów po moim kierunku na rynku pracy
- brak doświadczenia zawodowego
- za małe doświadczenie zawodowe
- brak wymaganych kwalifikacji
- brak wymaganych kompetencji, umiejętności
- proponowane przez pracodawców warunki zatrudnienia były dla mnie nie do zaakceptowania
- inne:

- nie dostrzegam barier

50. W jaki sposób poszukuje Pan/i pracy?

(proszę zaznaczyć dowolną liczbę odpowiedzi)

Zaznacz kilka odpowiedzi

- przeglądam ogłoszenia w prasie
- przeglądam ogłoszenia w internecie
- samodzielnie roznoszę CV do pracodawców
- przeglądam ogłoszenia w urzędzie pracy
- proszę znajomych i rodzinę o pomoc
- inne, jakie?:

51. Proszę ocenić na skali od 1 do 5 swoją aktywność w poszukiwaniu pracy

(1 – nie szukam pracy wcale, 5 – poświęcam na to kilka godzin dziennie)

52. Jakie minimalne wynagrodzenie netto („na rękę”) byłoby dla Pana/i satysfakcjonujące?

----- → przejdź do pytania nr 54

53. Z jakiego powodu nie jest Pan/i gotowy/a podjąć zatrudnienia?

(proszę zaznaczyć dowolną liczbę odpowiedzi)

Zaznacz kilka odpowiedzi

- ze względu na stan zdrowia
- opiekuję się kimś (dzieci, starsi, niepełnosprawni)
- zajmuje się domem
- uczę się
- mam świadczenia, które bym utracił/a
- obawiam się kontaktów z pracodawcami
- nie mam motywacji
- mam inne zajęcia, które pozwalają mi się utrzymać
- inne

54. Jak jest Pana/i główne źródło utrzymania?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- rodzice → Zakończ wywiad
- świadczenie społeczne w ramach systemu ubezpieczeń społecznych (np. renta inwalidzka) → Zakończ wywiad
- renta rodzinna → Zakończ wywiad
- zasiłek z powiatowego urzędu pracy → Zakończ wywiad
- dofinansowanie/dotacje/dopłaty do rolnictwa → Zakończ wywiad
- utrzymanie przez współmałżonka/ę/partnera/kę → Zakończ wywiad
- alimenty → Zakończ wywiad
- inne → Zakończ wywiad

55. Pan/i główne źródło utrzymania pochodzi z:

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- pracy w firmie/instytucji
- własnej firmy → przejdź do pytania nr 73

56. Ze względu na Pana/i doświadczenie w poszukiwaniu pierwszej pracy proszę ocenić co było największą barierą w uzyskaniu zatrudnienia?

(proszę wskazać maksymalnie 2 odpowiedzi)

Zaznacz kilka odpowiedzi

- niskie zapotrzebowanie na absolwentów po moim kierunku na rynku pracy
- brak doświadczenia zawodowego
- za małe doświadczenie zawodowe
- brak wymaganych kwalifikacji
- brak wymaganych kompetencji, umiejętności
- proponowane przez pracodawców warunki zatrudnienia były dla mnie nie do zaakceptowania
- inne, jakie?:

- nie dostrzegałem/am barier

57. Czy w Pan/i karierze zawodowej występował okres kiedy nie posiadał/a Pan/i zatrudnienia?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- tak
- nie → przejdź do pytania nr 60

58. Ile czasu łącznie od ukończenia edukacji pozostawał/a Pan/i bez pracy?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- do 3 miesięcy
- od 3 do 6 miesięcy
- od 7 do 12 miesięcy
- od 13 do 24 miesięcy
- od 2 lat do 5 lat
- powyżej 5 lat

59. Ile czasu łącznie, w trakcie gdy Pan/i nie pracował/a, był/a Pan/i zarejestrowany/a w urzędzie pracy?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- nie byłem(a)m zarejestrowany(a)
- do 3 miesięcy
- od 3 do 6 miesięcy
- od 7 do 12 miesięcy
- od 13 do 24 miesięcy
- od 2 lat do 5 lat
- powyżej 5 lat

60. Przez jaki okres łącznie, od ukończenia edukacji do dziś, Pan/i pracował/a?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- do 3 miesięcy
- od 3 do 6 miesięcy
- od 7 do 12 miesięcy
- od 13 do 24 miesięcy
- od 2 lat do 5 lat
- powyżej 5 lat

61. W ilu miejscach?

62. Od jak dawna Pan/i nieprzerwanie pracuje?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- do 3 miesięcy
- od 3 do 6 miesięcy
- od 7 do 12 miesięcy
- od 13 do 24 miesięcy
- od 2 lat do 5 lat
- powyżej 5 lat

63. Do jakiej branży można najtrafniej przyporządkować Pana/i obecnego pracodawcę?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- Rolnictwo, leśnictwo, rybołówstwo
- Motoryzacja
- Usługi dla ludności (w tym dostawa i naprawy systemów dostarczania wody, energii, etc.)
- Informatyka
- Budownictwo
- Produkcja
- Handel hurtowy
- Handel detaliczny
- Transport, logistyka i magazynowanie
- Działalność wydawnicza
- Finanse i ubezpieczenia
- Nieruchomości – pośrednictwo, wynajem i leasing
- Działalność profesjonalna, naukowa i usługi techniczne
- Doradztwo w zakresie zarządzania
- Pomoc techniczna i administracyjna, administracja publiczna
- Usługi edukacyjne
- Ochrona zdrowia i pomoc społeczna
- Sztuka, rozrywka i rekreacja
- Zakwaterowanie (hotelarstwo itp.)
- Usługi spożywcze (restauracje, bary itp.)

64. Proszę wskazać, które umiejętności z poniższej listy, okazały się kluczowe w Pana/i pracy (max. 5 odpowiedzi).

Zaznacz kilka odpowiedzi

- asertywność
- branie odpowiedzialności
- budowanie relacji
- dążenie do rozwoju
- delegowanie zadań
- elastyczność
- komunikatywność
- kreatywność
- mobilizowanie innych
- myślenie analityczne
- nastawienie biznesowe
- odporność na stres
- organizacja pracy
- orientacja na cel
- orientacja na klienta
- planowanie i koordynowanie
- praca zespołowa
- profesjonalizm i etyka

- samodzielność
- sumienność i dokładność
- uczenie i szkolenie
- wytrwałość i konsekwencja
- zaangażowanie
- zarządzanie zespołem
- żadna z powyższych

65. Na podstawie jakiej umowy pracuje Pan/i w chwili obecnej?

(proszę wskazać dowolną liczbę odpowiedzi)

Zaznacz kilka odpowiedzi

- o pracę na czas nieokreślony
- o pracę na czas określony
- zlecenia
- o dzieło
- stażowej
- pracuję bez formalnej umowy
- inne

66. Jakie wynagrodzenie netto („na rękę”) miesięcznie obecnie Pan/i otrzymuje?

67. Czy w najbliższym czasie planuje Pan/i zmienić pracę?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- zdecydowanie tak
- raczej tak
- trudno powiedzieć → *przejdź do pytania nr 69*
- raczej nie → *przejdź do pytania nr 69*
- zdecydowanie nie → *przejdź do pytania nr 69*

68. Jakie czynniki mają wpływ na plany związane ze zmianą pracy?

(proszę zaznaczyć maksymalnie 2 odpowiedzi)

Zaznacz kilka odpowiedzi

- wynagrodzenie
- obowiązki zawodowe
- możliwości awansu
- warunki pracy
- rodzaj umowy
- godziny pracy
- relacje z przełożonymi
- relacje ze współpracownikami
- chęć pracy w zawodzie wyuczonym
- chęć otworzenia własnej firmy
- możliwości rozwoju
- atmosfera w pracy
- inny powód

69. Czy obawia się Pan/i utraty pracy w najbliższym czasie?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- zdecydowanie tak
- raczej tak
- trudno powiedzieć → *przejdź do pytania nr 71*
- raczej nie → *przejdź do pytania nr 71*
- zdecydowanie nie → *przejdź do pytania nr 71*

70. Z jakiego powodu obawia się Pan/i utraty pracy?

(proszę zaznaczyć maksymalnie 2 odpowiedzi)

Zaznacz kilka odpowiedzi

- planowana jest redukcja etatów
- sytuacja finansowa pracodawcy jest zła
- złe relacje z przełożonymi
- złe relacje ze współpracownikami
- nieradzenie sobie z obowiązkami służbowymi
- ze względu na małą efektywność pracy
- posiadam zbyt niskie kwalifikacje i umiejętności
- inny powód

71. Proszę określić ogólnie, na skali od 1 do 5, w jakim stopniu wykorzystuje Pan/i w pracy wiedzę i umiejętności zdobyte w szkole?

(1 – nie wykorzystuję ich wcale, 5 – wykorzystuję je w codziennej pracy)

72. Co należałoby włączyć do programu zajęć szkolnych jako szczególnie przydatne w obecnym miejscu pracy?

(trudno powiedzieć – wpisać 0)

→ Zakończ wywiad

73. Czy od momentu ukończenia edukacji do momentu rozpoczęcia działalności gospodarczej wykonywała Pan/i pracę najemną (u pracodawcy)?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- tak
- nie → przejdź do pytania nr 76

74. Proszę wskazać przez jaki okres łącznie, od ukończenia edukacji, Pan/i pracował/a?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- do 3 miesięcy
- od 3 do 6 miesięcy
- od 7 do 12 miesięcy
- od 13 do 24 miesięcy
- od 2 lat do 5 lat
- powyżej 5 lat

75. W ilu miejscach Pan/i pracował/a?

76. Czy w Pan/i karierze zawodowej występował okres kiedy nie posiadał/a Pan/i zatrudnienia?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- tak
- nie → przejdź do pytania nr 79

77. Ile łącznie czasu od momentu ukończenia edukacji do chwili rozpoczęcia działalności gospodarczej pozostawał/a Pan/i bez zatrudnienia?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- do 3 miesięcy
- od 3 do 6 miesięcy
- od 7 do 12 miesięcy

- od 13 do 24 miesięcy
- od 2 lat do 5 lat
- powyżej 5 lat

78. Ile łącznie czasu, w okresie bez pracy, był/a Pan/i zarejestrowany/a w urzędzie pracy?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- nie był(e)m zarejestrowany(a)
- do 3 miesięcy
- od 3 do 6 miesięcy
- od 7 do 12 miesięcy
- od 13 do 24 miesięcy
- od 2 lat do 5 lat
- powyżej 5 lat

79. Jak długo prowadzi Pan/i obecną działalność gospodarczą?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- do 3 miesięcy
- od 3 do 6 miesięcy
- od 7 do 12 miesięcy
- od 13 do 24 miesięcy
- od 2 lat do 5 lat
- powyżej 5 lat

80. W jakiej branży prowadzi Pan/i firmę?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- Rolnictwo, leśnictwo, rybołówstwo
- Motoryzacja
- Usługi dla ludności (w tym dostawa i naprawy systemów dostarczania wody, energii, etc.)
- Informatyka
- Budownictwo
- Produkcja
- Handel hurtowy
- Handel detaliczny
- Transport, logistyka i magazynowanie
- Działalność wydawnicza
- Finanse i ubezpieczenia
- Nieruchomości – pośrednictwo, wynajem i leasing
- Działalność profesjonalna, naukowa i usługi techniczne
- Doradztwo w zakresie zarządzania
- Pomoc techniczna i administracyjna
- Usługi edukacyjne
- Ochrona zdrowia i pomoc społeczna
- Sztuka, rozrywka i rekreacja
- Zakwaterowanie (hotelarstwo itp.)
- Usługi spożywcze (restauracje, bary)

81. Proszę wskazać z jakiego powodu zdecydował/a się Pan/i na rozpoczęcie działalności gospodarczej?

(maksymalnie 2 odpowiedzi)

Zaznacz kilka odpowiedzi

- możliwość zdobycia niezależności zawodowej
- możliwość samorealizacji
- chęć osiągnięcia większych zysków
- chęć sprawdzenia się w pracy na własny rachunek
- brak pracy i problemy z jej znalezieniem
- inne

82. Proszę wskazać, które umiejętności wykorzystuje Pan/i podczas prowadzenia firmy?

(dowolna liczba odpowiedzi)

Zaznacz kilka odpowiedzi

- asertywność
- branie odpowiedzialności
- budowanie relacji
- dążenie do rozwoju
- delegowanie zadań
- elastyczność
- komunikatywność
- kreatywność
- mobilizowanie innych
- myślenie analityczne
- nastawienie biznesowe
- odporność na stres
- organizacja pracy
- orientacja na cel
- orientacja na klienta
- planowanie i koordynowanie
- praca zespołowa
- profesjonalizm i etyka
- samodzielność
- sumienność i dokładność
- uczenie i szkolenie
- wytrwałość i konsekwencja
- zaangażowanie
- zarządzanie zespołem
- żadna z powyższych

83. Proszę określić, na skali od 1 do 5, w jakim stopniu wykorzystuje Pan/i w pracy wiedzę i umiejętności zdobyte w szkole?

(1 – nie wykorzystuję ich wcale, 5 – wykorzystuję je w codziennej pracy)

84. Co należałoby włączyć do programu zajęć szkolnych jako szczególnie przydatne przy prowadzeniu własnej firmy?

(trudno powiedzieć – wpisać 0)

85. Czy prowadzona działalność gospodarcza jest bezpośrednio związana z profilem klasy ukończonej przez Pana/Panią w szkole?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- zdecydowanie tak
- raczej tak
- trudno powiedzieć
- raczej nie
- zdecydowanie nie

86. Jaką kwotę netto („na rękę”) Pan/i zarabia (przeciętnie miesięcznie)?

87. Czy zakładając firmę korzystał/a Pan/i z jakiegoś wsparcia zewnętrznego?

(wskazać dowolną liczbę odpowiedzi)

Zaznacz kilka odpowiedzi

- tak, finansowego
- tak, doradczego
- tak, rzeczowego
- nie

88. Proszę określić stopień pewności utrzymania działalności gospodarczej w ciągu kolejnych 2 lat?

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- jestem bardzo niepewny
- jestem raczej niepewny
- trudno powiedzieć
- jestem raczej pewny → *przejdź do pytania nr 91*
- jestem bardzo pewny → *przejdź do pytania nr 91*

89. Jakie są źródła tych obaw?

(maksymalnie 2 odpowiedzi)

Zaznacz kilka odpowiedzi

- słaba kondycja finansowa firmy
 - duża konkurencja
 - systematyczne zmniejszanie się zapotrzebowania na oferowane przeze mnie produkty, usługi
 - wysokie koszty prowadzenia działalności
 - inne, jakie?:
-

90. Czy w związku z obawami o utratę działalności:

Zaznacz tylko jedną odpowiedź

- chciał(a)by Pan/i zmienić charakter dotychczas prowadzonej działalności gospodarczej → *Zakończ wywiad*
- chciał(a)by Pan/i znaleźć zatrudnienie u przedsiębiorcy, prowadzącego działalność o profilu, co prowadzona przeze mnie → *Zakończ wywiad*
- chciał(a)by Pan/i znaleźć zatrudnienie u przedsiębiorcy, prowadzącego działalność o innym profilu niż prowadzona przeze mnie → *Zakończ wywiad*
- chciał(a)by Pan/i znaleźć zatrudnienie w instytucji publicznej → *Zakończ wywiad*
- Inne → *Zakończ wywiad*
- nie planuje Pan/i żadnych zmian → *Zakończ wywiad*

91. Jakie są główne czynniki pewności utrzymania Pana/i firmy?

(zaznaczyć dowolną liczbę odpowiedzi)

Zaznacz kilka odpowiedzi

- dobra organizacja pracy
 - renoma wśród klientów
 - mała konkurencja
 - stała liczba odbiorców
 - duże zapotrzebowanie na oferowane przeze mnie produkty, usługi
 - inne, jakie?
-

Raport stanowi podsumowanie II edycji badania absolwentów realizowanego w ramach projektu „Lubelskie Obserwatorium Rynku Pracy – kontynuacja”. Główny cel badania stanowiła identyfikacja losów edukacyjno-zawodowych absolwentów zasadniczych szkół zawodowych i techników z województwa lubelskiego. Było ono realizowane od października 2014 r. do kwietnia 2015 r. metodą ilościową z wykorzystaniem techniki CAWI (ang. Computer-Assisted Web Interview – wspomagany komputerowo wywiad przy pomocy strony WWW) na próbie 1547 respondentów.

dr Jakub Andrzejczak, recenzent:

Opiniowany raport to cenne źródło informacji i danych z przeprowadzonego badania dla kompleksowej diagnozy losów młodzieży ponadgimnazjalnych szkół zawodowych w województwie lubelskim. Prezentowane i analizowane w raporcie wyniki badania w istotny sposób wzbogacają wiedzę na temat sytuacji edukacyjno-zawodowej osób młodych.(...) Recenzowana publikacja – i to w mojej opinii jest jej najmocniejszą stroną – porusza nie tylko kwestie aktualnej sytuacji uczniów i studentów, ale przede wszystkim pozwala – na podstawie analizy deklaracji badanej młodzieży – podjąć działania praktyczne. Ponadto, umożliwia – z dużym prawdopodobieństwem – prognozowanie planów edukacyjno-zawodowych kolejnych absolwentów szkół zawodowych.

www.lorp.wup.lublin.pl

**WIRTUALNY
DORADCA.**
WUP.LUBLIN.PL

KAPITAŁ LUDZKI
CZŁOWIEK – NAJLEPSZA INWESTYCJA!

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

